

توسل

وساطت بین خدا و بندگان

تألیف:
فائز ابراهیم محمد

این کتاب از سایت کتابخانه‌ی عقیده دانلود شده است.

www.aqeedeh.com

book@aqeedeh.com

آدرس ایمیل:

سایت‌های مفید

www.aqeedeh.com

www.islamtxt.com

www.shabnam.cc

www.kalemeh.tv

www.islamtape.com

www.blestfamily.com

www.islamworldnews.com

www.islamage.com

www.islamwebpedia.com

www.islampp.com

www.zekr.tv

www.mowahedin.com

www.sadaislam.com

www.islamhouse.com

www.bidary.net

www.tabesh.net

www.farsi.sunnionline.us

www.sunni-news.net

www.mohtadeen.com

www.ijtehadat.com

www.nourtv.net

www.videofarsi.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

۵.....	ای رسول خدا!
۶.....	ای رسول خدا!
۸.....	ای رسول خدا!
۹.....	ای رسول خدا!
۱۱.....	فصل اوّل اعراب پیش از اسلام
۱۱.....	«جزیره العرب و دین ابراهیم»
۱۴.....	«ورود بت پرستی به جزیره العرب»
۱۷.....	«خدایان و معبودان اعراب»
۱۷.....	- فرشتگان:
۱۹.....	- جنّیان:
۲۱.....	- ستارگان:
۲۲.....	- بت های سنگی:
۲۴.....	- بت های گوشتی:
۲۹.....	«بتها، یادبود و سمبل افراد صالح»

- ۳۵ «با این وجود، خدا را از یاد نبردند»
- ۳۸ «بتها، واسطه‌ها و دلّالان اعراب نزد خدا»
- فصل دوم: اسلام چه می‌آورد؟! ۴۱**
- ۴۱ «خدا، یکی است»
- ۵۱ «عبادت، یکی است»
- ۵۸ «بین خدا و بندگان، هیچ وساطتی نیست»
- ۶۵ - واسطه‌ها، کم‌کم خدا می‌شوند!
- فصل سوم: مسلمانان پس از اسلام ۶۷**
- ۶۷ «عقاید شرک‌آمیز رایج در میان توده مردم»
- ۷۳ «تعظیم قبور صالحان»
- ۷۸ - قربانی و نذر و طواف و اعتکاف، عبادت است:
- ۸۰ «غلو در افراد صالح»
- ۸۳ «توسل و واسطه قرار دادن بندگان»
- ۸۵ - وسیله، تقوا (ایمان به خدا و عمل شایسته) است:
- ۹۳ - واسطه‌ها، خود دنبال وسیله هستند:
- ۹۶ «دعا و استغاثه»
- ۹۷ - دعا و به فریاد خواندن، عبادت است:
- ۹۹ - خواندن غیر خدا، چیزی جز پیروی از وهم و گمان نیست! ...
- ۱۰۱ - هرگز ما را نخوانده‌اید!
- ۱۰۴ - سرانجام پشیمانی است:

-
-
- خداوند، نزدیک و شنواست و به واسطه نیاز ندارد: ۱۰۷
 - مرا بخوانید، اجابت می‌کنم: ۱۱۱
 - استعانت و یاری طلبیدن، عبادت است: ۱۱۶
 - التجاء و پناه بردن، عبادت است: ۱۱۹
 - تنها اوست که به فریادها می‌رسد و نجات می‌دهد: ۱۲۰
 - «شبهاتی پیرامون عقاید شرک‌آمیز توده مردم» ۱۲۴
 - و اما جواب این شبهات: ۱۲۶
 - دیگر آثار و تألیفات مؤلف: ۱۵۳**

ای رسول خدا!

قلم به دست گرفته‌ام و قصد دارم در مورد چیزی بنویسم که به خاطرش برانگیخته شده‌ای!... آن زمانی که از طرف خدا برای هدایت جهانیان به رسالت برگزیده شدی، دیدی که جهان برای هر موجودی سجده و تعظیم می‌کند و خدای راستین خویش را از یاد برده و به تبع آن، خود را نیز از فراموش کرده است... دیدی که عقاید و تصوّرات حکمفرما در کره زمین، همه از خدایان مختلف و متعدّد موج می‌زند و مردم معتقدند که این گونه خدایان، خداوندگاران کوچکی هستند که - به گمانشان - در کنار خداوند بزرگ و سردرسته آنان، به رتق و فتق امور مشغولند... دیدی که رؤسا، فرمانروایان، سادنان، کاهنان، ساحران، فالگیران، پیشوایان دینی و رجال مذهبی لباس خدایی بر تن کرده‌اند و کرسی سلطنت پروردگار را غصب نموده‌اند!... دیدی که آن گونه که از این افراد اطاعت می‌شود، از خدا پیروی نمی‌شود و تمام قانون و حکومت و داوری‌شان به آنان اختصاص یافته است!... دیدی که تواضع و توسّل به خدا در زندگی‌شان - اصلاً - وجود ندارد و همگی پیرو تقلید از آباء و اجداد هستند. برای خدا واسطه‌ها و دلّالانی تراشیده‌اند و آن گونه که این نماینده‌ها را دوست می‌دارند و از آنها می‌ترسند و برایشان خضوع و فروتنی می‌کنند، خدا را دوست نمی‌دارند و از او نمی‌ترسند و برایش تواضع نمی‌کنند!... دیدی که این واسطه‌ها، کم‌کم جای خدا را گرفته‌اند و در همان کعبه که به دست پدران ابرهیم و اسماعیل - درود خدا بر تو و آنان باد - برای عبادت خدای یگانه بنا شده بود، ۳۶۰

بت - به تعداد روزهای سال - از همین واسطه‌ها، در آن جای گرفته‌اند و توسط قومت به گونه خاصّ خودشان پرستش می‌شوند!... دیدی که به جای خدا یا در کنار خدا، آنها را تعظیم می‌کنند. به پایشان قربانی کرده و اطرافشان طواف می‌نمایند. مقابلشان زانو زده و اظهار عجز و ناتوانی می‌کنند!... دیدی که به جای خدا یا همراه با خدا، آنها را به فریاد می‌خوانند و دعاها و نیایشها، درخواستها و خواهشها، بیم و امیدها و پرهیزها، استغاثه و استعانت و استعاذه‌ها و... همه و همه را متوجّه آنها می‌سازند و می‌گویند: دعاها تنها از طریق این واسطه‌ها به آسمان می‌روند و پذیرفته می‌شوند!

ای رسول خدا!

آمدی و تمام این گمراهیها و خیالهای واهی را دیدی... و از طرف خدا مأمور شدی که این اوضاع آشفته را سامان بخشی و خدای مردم را به طور صحیح و شایسته، همانگونه که سایر پیامبران - درود خدا بر تو و آنان باد - به مردم شناسانند، معرفی کنی و عهد بستی که تمام سختیها، شکنجه‌ها، بلاها و رنجهایی را که در نفس این راه می‌دیدی، با جان و دل تحمل کنی، و لذا با نام و یاد خدا دست به کار شدی! سه سال مخفیانه به پرستش خدای یگانه، و دوری و اجتناب از بتهای سنگی و گوشتی دعوت کردی... بعد از آن - همراه با یاران کم و ناتوانت - از طرف خدا مأمور شدی که دعوت خود را آشکار سازی و اعلان داری که:

﴿قُلْ يٰٓاَيُّهَا الْكٰفِرُوْنَ ۝ لَا اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُوْنَ ۝ وَلَا اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَا اَعْبُدُ ۝ وَلَا اَنَا عٰبِدُ مَا عٰبَدْتُمْ ۝ وَلَا اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَا اَعْبُدُ ۝ لَكُمْ دِيْنُكُمْ وَلِيَ دِيْنِ ۝﴾ [الكافرون: ۱-۶].

«ای جماعت کافران! نمی‌پرستم آنچه را که شما به جز خدا می‌پرستید، و شما هم نمی‌پرستید آنچه را که من می‌پرستم. نه من چیزی را می‌پرستم که شما عبادت

می کنید و نه شما چیزی را می پرستید که من عبادت می کنم! پس آیین خودتان برای خودتان و آیین من هم برای خودم!».

و از همین جا جدایی عقیده و آیین خود را از کافران و مشرکان مگه اعلان داشتی و روش عبادت خود را با روش عبادتشان جدا نمودی... و دیدی که رؤسا، فرمانروایان، سادنان، کاهنان، ساحران، کارگردانان و پیشوایان دینی خیال کردند که می خواهی جایشان را بگیری و همچون آنان، به دنبال ریاست و ثروت و مقامهای دنیوی هستی. لذا تلاش کردند که تو و یارانت را با وعده ها و فریبهایشان، رام خود سازند و به راه خود و پدرانشان بازگردانند، اما در جواب تمامی شان، تنها هین جمله تاریخی را گفتی: «اگر خورشید را در دست راستم و ماه را در دست چپم بنهند، هرگز از دعوتم دست نخواهم کشید، حتی اگر جانم را در این راه نیز از دست دهم!»... تو و یارانت چیزی را داشتید و چیزی را می خواستید که آنها نداشتند و نمی خواستند. شما هدفی غیر از آنان را دنبال می کردید و به ایماننان، کاملاً پشتگرم و مفتخر بودید و به همین جهت، هیچ عاملی باعث نشد که از راهتان متزلزل شوید و با آنها سازش نمایید!

اما بعد چه دیدی؟!... دشمنیها و تلاشهای مذبوحانه شان شروع شد... دیدی که تک تک یارانت را - مقابل دیدگانت - با شیوه های وحشتناک و وحشیانه، شکنجه می دهند. یاسرها و سمیه ها را زیر شکنجه به شهادت می رسانند، و اما بلال ها و خباب ها و صهیب ها... بمانند که چه بر سرشان آمد!... سه سال تمام در شعب ابیطالب، گرسنگیها، سختیها، محنتها، مرگها، بیمها، صدمه ها، بلاها، لطمه ها و... شما را از هدفان دور ساخت و همچنان پابرجا و ثابت قدم بودید... تمام هجرتها و جداییها از همه چیز و از همه کس، غیر از خدا را - فقط به جرم اینکه می گفتید: پروردگار ما تنها «الله» است - تحمل کردید!..

ای رسول خدا!

آمدی و تمام این تاریکی‌ها و سردرگمی‌ها را دیدی، در حالی که به آن راضی نبودی!... همراه با یارانت از شهر و زادگاهتان بیرون رانده شدید و به مدینه - باتمام سختی‌ها و رنج‌هایش - هجرت کردید... شهری تازه، با مردمی متفاوت... در همانجا بود که بذر جامعه اسلامی قبل از آمدنت به آنجا توسط یارانت کاشته شده بود و زمانی که به آن وارد شدی، دیدی که جوانه جامعه اسلامی تازه سر از خاک بیرون زده و برای رشد و آبیاری آن همراه با یاران فداکارت دست به کار شدی... اما دیدی که فریبکاریها و نفاقها، پیمان‌شکنیها و توطئه‌ها، صف‌آراییها و پیکارهای اعراب و یهودیان مدینه برای از بین بردن این نهال نوشکفته شروع شد... بدر! اولین پیکارتان با جاهلیت. با اٹکاء و یاری پروردگارت نصرت یافتید... احدا! جنگیدید و کشتید و کشته شدید. حمزه‌ها و مصعب‌ها و... یاران باوفایت که همگی همچون پاره تن بودند، یکی پس از دیگری مقابل دیدگان در خون پاک خویش غلتیدند و مُثله شدند... و بالاخره احزاب، حدیبیه، خیبر، فتح مکه، حنین، تبوک و... تمام اینها را پشت سر گذاشتید و چقدر سختیها، زخمها، خونریزیها، گرسنگیها، تشنگیها، پیاده‌رویها، سرما و گرما، طعنه‌ها و عیبجوییها و... را تحمّل کردید.

آری! ای رسول خدا! تمام این مراحل سخت را با تمام فراز و نشیبهایش گذراندی و خون دیدی و خون ریختی!... تنها و تنها برای اینکه آن چیزی را که به خاطرش مبعوث شدی، به تحقق برسانی... «لا إله إلا الله»، اعلان عبادت و پرستش خدای یگانه و اجتناب و دوری از هر گونه طاغوت و قدرت غیر خدایی... این بود شعار قاطع و دندان‌شکنت!... و بالاخره پیروز شدی و ملّتی نمونه و ممتاز، حکومتی بی‌نظیر، نظامی منحصر به فرد و جدا از هر گونه روش غیر خدایی را برپا کردی و مردم را - مستقیماً - به جانب پروردگارشان بازگرداندی، و رسم رییس‌پرستی و بت‌پرستی و تعدّدپرستی و هر گونه وساطت و کهناتی را برچیدی... و این چنین بود

که سرهای مردم در برابر خالق بی‌همتا و معبود حقیقی‌شان به تواضع خم شد و پیشانیهایشان بر آستان مقدّسش ساییده گشت.

«زمانی که فتح و پیروزی خدا فرا رسد، تو مردم را می‌بینی که دسته‌دسته و فوج‌فوج وارد دین خدا می‌شوند. پس حمد و ثنا و تسبیح پروردگارت را به جای آور و از او طلب آمرزش بخواه؛ زیرا که او بسیار توبه‌پذیر است...»

ای رسول خدا!

این بود داستان مصائب و سختیهای!... اما کاش! می‌دیدید چندی نگذشت که اَمّت، زحمات و تلاشها و سختیهایی که برای نجات و سعادتشان متحمّل شده بودی، به بوته فراموشی سپردند!... کاش! می‌دیدید که اکنون آن چیزی را که به خاطرش مبعوث گشتی، چگونه وانهاده‌اند!... کاش! می‌دیدید که چگونه کم‌کم جانب انحراف و کجروی را در پیش گرفتند و اکنون به جایی رسیده‌اند که بر لبه پرتگاه شرک و نابودی قرار گرفته‌اند!... کاش! می‌دیدید که چگونه به امانتی که بدانان سپرده بودی، خیانت می‌کنند و به آن پشت کرده و به چیز دیگری همچون: فلسفه و کلام و تصوّف و عرفان و... روی آورده‌اند و به نیکی رسم آن را به جای نمی‌آورند!

آری! به راستی حق داری که در پیشگاه پروردگارت از همین اَمّت شکایت کنی و زبان به گله‌بگشایی که:

﴿وَقَالَ الرَّسُولُ يَرْبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا﴾
[الفرقان: ۳۰].

«و پیامبر عرض می‌کند: پروردگارا! همانا قوم من این قرآن را ترک کرده و از آن دوری گزیده‌اند!...».

آری!... به همین جهت دست به قلم شده‌ام تا پرده از روی حقیقتی بردارم که به خاطرش مبعوث شدی: «عبادت و ارتباط مستقیم خدا، و نفی هر گونه شرک و

وساطت بین خدا و بندگانش... چیزی که ایمان، بدون آن میسر نیست، و امیدوارم که فطرتها دگر باره با شنیدن آیات، با نداهای آشنای پروردگار بیدار شوند و گرد و غبار توهّمات و خرافات جاهلی را از خود بزایند، همانگونه که قبلاً بیدار شدند و از شرک و عقاید شرک‌آمیز بیزاری جستند...

﴿وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ﴾ [یوسف: ۱۰۶].

«و اکثر آنهايي که ادّعاي ايمان می‌کنند، مؤمن نیستند مگر اینکه مشرکند...».

فائز ابراهیم محمّد

رمضان ۱۴۱۶ هجری

فصل اوّل

اعراب پیش از اسلام

«جزیره العرب و دین ابراهیم»

جزیره العرب!... محمد ﷺ در این سرزمین مبعوث شد و قرآن کریم نیز در همین جا بود که نازل گردید... همچنان که بانگ دعوت اکثر پیامبران: از همین جا برخاسته است.

ابراهیم علیه السلام - پدر پیامبران - به همین سرزمین هجرت گزیده بود. او قبلاً در سرزمین بابل، میان دو رود دجله و فرات رشد کرد. همان جایی که معابد و بت‌های فراوانی وجود داشت و خدایان و معبودان متعدّدی پرستش می‌شدند. همانجا بود که ابراهیم علیه السلام قوم خویش را به ترک بت‌پرستی و گردن‌نهادن به عبادت خدای یکتا دعوت می‌کرد و طولی نکشید که در چارچوب دعوت خود، همراه با خانواده‌اش و از جمله فرزند تازه به دنیا آمده‌اش، اسماعیل علیه السلام به وادی مکه هجرت کرد.

در همانجا بود که اسماعیل علیه السلام پسرش، رشد کرد و با یاری پدرش، دیوارهای کعبه را که خداوند محلّ امن و اجتماع مردم قرار داده است، برپا داشتند و تا چندی نسلی از اسماعیل علیه السلام در مکه به وجود آمد.

قریش که سرآمد و چشم و چراغ عرب بودند و در میان اعراب موقعیت رهبری را به دست داشتند، از زادگان اسماعیل و نسل او هستند. به هر حال، اعراب بر گرد این خاندان جمع می‌شدند و آهنگ زیارت بنای کعبه را - که توسّط ابراهیم و اسماعیل بنا شده بود - می‌کردند.

قریش و گروههای تابعشان، بر همان دینی بودند که پدر پیامبران - ابراهیم علیه السلام - آورده بود. ایشان یکتاپرست و حنیف بودند و جز خدا را نمی‌پرستیدند. نه بتی را پرستش می‌کردند، نه سنگی و نه چوب و حیوانی را... در میانشان برای هیچ مخلوقی، الوهیتی نبود، مگر در میان مسیحیان و یهودیانی که بعدها به سرزمینشان هجرت کرده بودند.

قرآن، به خوبی نشان می‌دهد که آیین ابراهیم علیه السلام توحید بوده و فرزندان خود را به این عقیده پاک - که به طرز قاطعی با بت‌پرستی به مبارزه برمی‌خاست - وصیت نموده است:

﴿إِذْ قَالَ لِأَيِّهِ وَقَوْمِهِ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَنْظِلُ لَهَا عَافِيَةً ﴿٧١﴾ قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمُ إِذْ تَدْعُونَ ﴿٧٢﴾ أَوْ يَنْفَعُونَكُمُ أَوْ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾ قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾ قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنْتُمْ وَعَابَاؤُكُمْ الْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٧﴾ الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾ وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ﴿٨٢﴾ رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَالْحَقِّقِي بِالصَّلَاحِينَ ﴿٨٣﴾ وَأَجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ﴿٨٤﴾ وَأَجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ وَأَغْفِرْ لَأَيِّ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الصَّالِينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾﴾ [الشعراء: ۷۰-۸۹].... ﴿وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٩٣﴾﴾ إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْتُ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ

﴿۱۳۱﴾ وَوَصَّي بِهَا إِبْرَاهِيمَ بَنِيهِ وَيَعْقُوبَ يَبْنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿۱۳۲﴾ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَآلَكَ عَابَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهُهَا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿۱۳۳﴾ [البقرة: ۱۳۰ - ۱۳۳].

«سرگذشت ابراهیم را برای کافران بیان دار هنگامی که به پدر و قومش گفت: چه چیز را می‌پرستید؟ گفتند: بتهای بزرگی را می‌پرستیم و دائماً بر عبادتشان ماندگار می‌مانیم. گفت: آیا هنگامی که آنها را به کمک می‌خوانید، صدای شما را می‌شنوند و نیازتان را برآورده می‌کنند؟ یا سودی به شما می‌رسانند و یا زیانی متوجه شما می‌سازند؟ گفتند: فقط ما پدران و نیاکان خود را دیده‌ایم که چنین می‌کردند! گفت: آیا می‌بینید که چه چیزی را عبادت می‌کنید؟ هم شما و هم پدرانتان، همه آنها دشمنان من هستند به جز پروردگار جهانیان. کسی که مرا آفریده است و همو مرا هدایت می‌کند. اوست که مرا می‌خوراند و می‌نوشاند و هنگامی که بیمار شوم، اوست که مرا شفا می‌دهد، و آن کسی که مرا می‌میراند و سپس زنده می‌گرداند. اوست که امیدوارم در روز جزا و سزا گناهم را ببامزد. پروردگارا! به من کمال و معرفت مرحمت فرما و مرا از زمره شایستگان گردان، و برای من ذکر خیر و نام نیک در میان آیندگان برجای دار، و مرا از کسانی قرار ده که بهشت پر نعمت را وارث می‌شوند، و پدرم را که از گمراهان است بیامرز، و مرا خوار و رسوا مدار در روزی که برانگیخته می‌شوند. آن روزی که اموال و اولاد سودی نمی‌رسانند، بلکه تنها کسی که با دل سالم و پاکی به پیشگاه خداوند آمده باشد» ... «و چه کسی از آیین ابراهیم رویگردان خواهد شد، مگر آن (نادانی) که خود را خوار و کوچک داشته است. ما او را در این جهان (به عنوان الگو و رهبر) برگزیدیم و او همانا در جهان دیگر هم، از زمره شایستگان می‌باشد. آنگاه که پروردگارش بدو فرمود: (به یگانگی خدا اقرار کن و) اخلاص داشته باش! گفت: (اقرار کردم و) خالصانه

تسلیم پروردگار جهانیان شدم، و ابراهیم فرزندان خود را به این آیین سفارش کرد و یعقوب نیز چنین کرد. گفتند: ای فرزندان من! خداوند آیین (توحیدی اسلام) را برای شما برگزیده است، پس نمیرید مگر اینکه مسلمان باشید. (شما یهودیان که ادّعا دارید بر آیین یعقوب هستید) آیا هنگامی که مرگ یعقوب فرا رسید، حاضر بودید (تا آن آیینی را که بر آن مرد، بشناسید؟! آن هنگامی که به فرزندان خود گفت: پس از من چه چیزی را می‌پرستید؟ گفتند: خدای تو، خدای پدرانت ابراهیم و اسماعیل و اسحاق را که خداوند یگانه است و ما همگی تسلیم (فرمان) او هستیم).

در این میان، پیوند قریش با ابراهیم و افتخارشان در انتساب به آن پیامبر از طریق پسرش اسماعیل، به یگانه‌پرستی آنان قدرت و قوّت می‌بخشید. اما کم‌کم اموری بر آنان عارض گشت که به سبب آن، اوضاعشان کاملاً دگرگون شد و عقایدشان - از چیزی که بود - به شکل دیگری تغییر یافت.

«ورود بت پرستی به جزیره العرب»

بت‌پرستی از چند ناحیه به دل و اندیشه اعراب راه یافت و انحراف از دین ابراهیم حنیف صلی الله علیه و آله شروع شد:

مورخان - همگی - اعتقاد دارند که بت‌پرستی در جزیره العرب، مرضی بیگانه بود که شخصی به نام «عمرو بن لُحی» در زمانی که قبیله «خزاعه» حکومت جزیره العرب را در سال ۴۰۰ پیش از هجرت بر عهده داشت، آن را از روم - شرق اردن - بدانجا انتقال داد. چنانچه «ابن کثیر» در کتاب خود «البدایة والنهاية» چنین می‌آورد:

«آگاهان چنین برایم نقل کرده‌اند که «عمرو بن لُحی» به قصد شام از مکه بیرون رفت. چون به منزلگاهی در سرزمین بلقاء - که در آن زمان عمالیق در آنجا سکونت داشتند - رسید، آنان را در بت‌پرستی دید. از ایشان پرسید: این چیزهایی که می‌بینم آنها را می‌پرستید، چیستند؟! به وی پاسخ گفتند: اینها بت‌هایی هستند که پرستش می‌کنیم و باران را برای ما از آسمان فرود می‌فرستند، از آنان یاری می‌طلبیم و ما را

کمک می‌رسانند. عمرو به آنان گفت: آیا بتی از این بتها را به من نمی‌دهید تا آن را به سرزمین عرب ببرم و اعراب نیز بپرستند؟! آنان بتی را که «هبل» نام داشت، در اختیارش قرار دادند و او آن را به مکه آورد و نصب کرد و مردم را به پرستش آن دعوت نمود، و چون عمرو بن لحي پیشوای خزاعه بود و در آن روزگار بنی خزاعه کلیدداری کعبه را عهده‌دار بودند و به همین سبب او قدرت امر و نهی به دیگران را داشت و مردم نیز آنچه را این خاندان بزرگ می‌شمرد، بزرگ می‌شمردند...».

این، نمونه‌ای است حاکی از مقدمه سرایت بت‌پرستی از رومیها به اعراب؛ زیرا بت‌پرستی موجود در شام که عمرو بن لحي آن را از آنجا به مکه کشاند، تنها اثری از بت‌پرستی رومیان بود. بت‌پرستی رایج در روم - چه قبل از مسیح و چه بعد از آن - در کنار اعراب بوده است و این در حالی است که عقاید همچون امراض مُسری به نواحی همجوار سریعاً سرایت می‌کنند. بدین ترتیب در نتیجه آمیزش و رفت و آمدی که از طریق مبادلات تجاری میان اعراب و رومیان برقرار می‌شد، عقاید دینی رومیان نیز به اعراب انتقال می‌یافت؛ خصوصاً اینکه حاکمیت و قدرت دولت روم از قدرت جزیره العرب برتر بود و حتی برخی از قبایل عرب - از قبیل غسانیان - تحت سلطه رومیان قرار داشتند، و این تسلط و تبعیت موجب سرایت و آمیزش می‌گردید.

عوامل دیگری نیز باعث رواج بت‌پرستی در جزیره العرب بوده است. چنانچه «ابن اسحاق» در سیره خود چنین بیان می‌کند:

«چنین اظهار می‌دارند: نخستین بار که پرستش سنگها در مکه رواج یافت، بدین ترتیب بود که در هنگام سختی معیشت از مکه هیچ کس در جستجوی آسایش به دیگر سرزمینها کوچ نمی‌کرد، مگر آن که سنگی از سنگهای حرم را، به گرامیداشت این سرزمین، همراه خود می‌برد. این مردم در هر جا فرود می‌آمدند، قطعه سنگ را روی زمین می‌گذاشتند و همانگونه که بر پیرامون کعبه طواف می‌کردند، بر گرد آن طواف می‌نمودند. تکرار این عمل بدان منجر شد که هر سنگی را - به نظر خود -

خوب می‌یافتند و از آن خوششان می‌آمد، مورد پرستش قرار می‌دادند. این کار به همین نحو ادامه یافت تا زمانی که پس از این مهاجران، نسلهای دیگر آمدند و آیینی را که بر آن بودند، از یاد بردند و چیز دیگری را جایگزین دین ابراهیم و اسماعیل ساختند. بت پرستیدند و به همان جاهلیت و گمراهیهای گرویدند که دیگر ملتها بدان گرفتار بودند...».

همچنین بازمانده‌هایی از ادیان گذشته در سرزمین اعراب باقی مانده بود که در آن نیز آثاری از بت‌پرستی وجود داشت، هر چند این ادیان در جزیره العرب چندان سلطه و رواجی نداشت... از جمله پیروان نوح علیه السلام را می‌توان نام برد که هنوز در جزیره العرب اثرش باقی مانده بود. چنانچه «هشام بن کلبی» در کتاب خود «الاصنام» می‌گوید:

«اعراب، بتهای پنجگانه‌ای را که قوم نوح علیه السلام می‌پرستیدند، به دست آوردند و پرستش آنها را در پیش گرفتند که این بتها عبارت بودند از: «وَدَّ»، «سَوَاعَ»، «یَغُوثَ»، «یعوق» و «نسر».

قرآن کریم درباره بت‌پرستی و بت‌های این قوم، چنین می‌فرماید:

﴿وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا﴾ (۲۴) وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا ﴿[نوح: ۲۳-۲۴].

«به آنان گفته‌اند: معبودهای خود را وامگذارید، و وُدّ، سواع، یغوث، یعوق و نسر را رها نسازید، و بدین وسیله بسیاری از مردم را گمراه ساخته‌اند!...».

بدون شک، تأثیر این باقیمانده‌های بت‌پرستی در هر جایی که باشند، پابرجا می‌ماند، هر چند بت‌پرستی سلطه و رواج هم نداشته باشد، و همیشه این گونه بوده است که حتّی در مورد برخی از کسانی که ادیان آسمانی را می‌پذیرند، پس از گردن نهادن به آیین جدید، در دل‌هایشان بازمانده‌هایی از آیینی که زمانی دل‌هایشان را سیراب می‌ساخته، باقی می‌ماند و آثار و رسوبات اندیشه کهن خود را از آراء و

نظریاتشان نشان می‌دهند و حتی اگر این آثار و باقیمانده‌ها به درجه یک نظریه قانع‌کننده نیز نرسد، ممکن است به عنوان یک عادت دنبال شود!

البته همسایگان دیگر جزیره العرب، مخصوصاً ایران و بحرین و یمن نیز، در عقاید اعراب تأثیر بسزایی داشتند. چنانچه اعراب، آتشکده‌ها و مراسم پرستش ستارگان و سایر عقاید باقی از مجوسیت ایرانیان را از آنان به ارث بردند. این عوامل - روز به روز - رو به فزونی نهاد تا آنجا که بت‌پرستی در جزیره العرب، در میان ذریه ابراهیم موحد و بت‌شکن علیه السلام جای گرفت و به مرور زمان این بت‌پرستی بر تمام شوون آنان سایه افکند و به آن شدیداً علاقه‌مند شدند.

«خدایان و معبودان اعراب»

قرآن کریم به روشنی به تمام این جاهلیتها اشاره می‌کند و می‌فرماید: از چیزی پیروی نمی‌کنند، مگر از توهمات و گمانهایشان! زمانی که در این مورد به قرآن کریم مراجعه می‌کنیم، می‌بینیم که اعراب، بتها و خدایان زیادی داشتند که همه را مورد پرستش قرار می‌دادند:

- فرشتگان:

قرآن، روشن می‌سازد که یکی از معبودانشان، «فرشتگان» بوده‌اند. آنها معتقد بودند که فرشتگان دختران خدایند! با آن که خود از داشتن دختر نفرت داشتند و حتی زنده به گور کردن آنها سنتی رایج و معمول بود، و سپس به ساختن تندیس و مجسمه و تصاویرشان می‌پرداختند و آنها را پرستش می‌کردند، با این وهم و خیال که آنها نزد خدا واسطه‌هایی هستند که با توسل به آنان - فرزندان خدا!!! - به خداوند بزرگ برتر تقرب خواهند جست:

﴿وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُبِينٌ ﴿١٥﴾ أَمْ أُتَّخَذَ مِنْهَا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَلَكُمْ بِالْبَنِينَ ﴿١٦﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ

لِلرَّحْمَنِ مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾ أَوْ مَنْ يَنْشَأُ فِي
 الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾ وَجَعَلُوا الْمَلَكَةَ الَّتِي هُمْ
 عَبْدُ الرَّحْمَنِ إِنْتًا أَشْهَدُوا خَلَقَهُمْ سَتَكْتُبُ شَهَدَتُهُمْ وَيَسْأَلُونَ ﴿١٩﴾
 وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَنُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا
 يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾ [الزخرف: ۱۵-۲۰].... ﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ
 اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ
 يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ
 كَاذِبٌ كَفَّارٌ ﴿٢١﴾ لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَأَصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا
 يَشَاءُ سُبْحَنَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٢٢﴾ [الزمر: ۳-۴]....
 ﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ
 شَفَعَعْنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَتَنْبِئُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي
 الْأَرْضِ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ [يونس: ۱۸].

«مشرکان از میان بندگان خدا، برخی را پاره‌ای از او می‌دانند. واقعاً انسان بس ناسپاس و کفرپیشه آشکاری است. آیا از میان چیزهایی که خدا می‌آفریند، دختران را برای خود برگزیده است و پسران را ویژه شما نموده است؟ در حالی که هر گاه یکی از آنان را به همان چیزی مژده دهند که نظیر و شبیه برای خدای مهربان می‌سازد، چهره‌اش (از فرط ناراحتی) سیاه می‌شود و مملو از خشم و کین می‌گردد! آیا کسی را که در لابلاي زینت و زیور پرورش می‌یابد، و به هنگام گفتگو و کشمکش در بحث و مجادله (به خاطر شرم و حیا) نمی‌تواند مقصود خود را خوب و آشکارا بیان و اثبات کند (فرزند خدا می‌دانید و پسران را فرزند خود؟! آنان فرشتگان را که بندگان خدای مهربانند، مؤثت به شمار می‌آورند (و دختران خدا می‌خوانند!) آیا ایشان به هنگام آفرینش فرشتگان حضور داشتند و خلقتشان را

دیده‌اند؟! اظهار و گواهی‌شان ثبت و ضبط می‌شود و (در روز قیامت) بازخواست می‌شوند، و می‌گویند: اگر خدا می‌خواست، ما فرشتگان را عبادت نمی‌کردیم. آنان کمترین اطلاع و کوچکترین علم و خبری از این (رضایت خداوند) ندارند! اصلاً ایشان سخنانشان جز بر پایه گمان و توهم نیست» ... «هان! تنها عبادت خالصانه (و بی‌شائبه از شرک) برای خداست و بس. کسانی که جز خدا، یار و یاورانی را برمی‌گیرند (و بدانان تقرب و توسل می‌جویند، می‌گویند): ما آنان را عبادت نمی‌کنیم، مگر بدان خاطر که ما را به خدا نزدیک گردانند. خداوند در روز قیامت میانشان (و مؤمنان) درباره چیزی که در آن اختلاف دارند، داوری خواهد کرد. خداوند، دروغگوی کفرپیشه را اصلاً هدایت نمی‌کند. اگر خدا می‌خواست فرزندی داشته باشد، می‌بایست از میان چیزهایی که خود می‌آفریند کسی یا چیزی را برگزیند. خداوند پاک و منزّه (از همه نقصها و عیبه‌ها) است. او خداوند یگانه پیروز و چیره و برتر است» ... «آنها غیر از خدا چیزهایی را می‌پرستند که نه اصلاً بدیشان زیان می‌رسانند و نه سودی عایدشان می‌سازند و می‌گویند: اینها واسطه‌های ما نزد خدایند! بگو: آیا خدا را از وجود چیزهایی باخبر می‌سازید که خداوند در آسمانها و زمین سراغی از آنها ندارد؟! (چگونه خداوند از نماینده‌ها و واسطه‌های خود در زمین بی‌خبر است؟! خداوند پاک و منزّه (از هر گونه شرکی) و فراتر از آن چیزهایی است که مشرکان انبازشان می‌دانند»

- جَنّیان:

اعراب جاهلی، علاوه بر فرشتگان، «جَنّیان» را نیز جزو خدایان قرار می‌دادند و معتقد بودند که بین خدا و جَنّیان، رابطه خویشاوندی وجود دارد و خدا از آنها همسری دارد که فرشتگان زادگان - و دختران - آنها هستند. کار به جایی کشید که جَنّیان را نیز عبادت می‌کردند.

«هشام بن کلبی» می‌گوید: «طایفه بنی‌ملیح از قبیله خزاعه، جنّ می‌پرستیدند».

قرآن کریم در این مورد نیز چنین اشاره می‌کند:

﴿فَاسْتَفْتِهِمُ الرِّبَّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَ ﴿١٥٩﴾ أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ ﴿١٦٠﴾ أَلَا إِنَّهُمْ مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴿١٦١﴾ وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٦٢﴾ أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ ﴿١٦٣﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٦٤﴾ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٦٥﴾ أَمْ لَكُمْ سُلْطٰنٌ مُّبِينٌ ﴿١٦٦﴾ فَأَتُوا بِكِتَابِكُمْ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٦٧﴾ وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ نَسَبًا وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٦٨﴾ سُبْحٰنَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ ﴿١٦٩﴾﴾ [الصافات: ۱۴۹-۱۵۹].... ﴿وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهْلُوا لِي يَا كُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿١٧٠﴾ قَالُوا سُبْحٰنَكَ أَنْتَ وَلِيِّنَا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ ﴿١٧١﴾﴾ [سبا: ۴۰-۴۱].... ﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ وَبَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحٰنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ ﴿١٧٢﴾﴾ [الأنعام: ۱۰۰].

«از آنان پرس که آیا دختران، از آن پروردگارت باشند و پسران از آن خودشان؟! (آیا این قضاوت درست است؟) یا اینکه (وقتی که) ما فرشتگان را به صورت مؤنث می‌آفریدیم آنها ناظر (بر خلقتشان) بوده‌اند؟ هان! تنها از روی دروغها و تهمت‌های به هم بافته خود می‌گویند: خدا فرزند زاده است! قطعاً ایشان دروغگو هستند. آیا خداوند، دختران را بر پسران ترجیح داده است؟ (در صورتی که به گمان شما پسران از دختران بهتر و همین شما هستید که دختران را زنده به گور می‌کنید. تازه اگر برابر اندیشه پوچ شما هم بود، می‌بایست خدا پسران را نصیب خود کند؛ نه دختران را!). چه چیزتان شده است؟! چگونه قضاوت می‌کنید؟ آیا متذکر نمی‌شوید؟ یا اینکه شما دلیل روشن و روشنگری دارید؟ اگر راست می‌گویید، کتاب خود را بیاورید و نشان دهید. آنان معتقد به خویشاوندی و نسب میان خدا و جنیان هستند. در صورتی که جنیان می‌دانند که مشرکان (و هم خودشان اگر شرک

بورزند، در میان دوزخ) حاضر آورده می‌شوند. خداوند، پاک و منزّه است از توصیفهایی که می‌کنند» ... «آن روزی را (یادآور شو) که خداوند جملگی‌شان را گرد می‌آورد و سپس به فرشتگان (رو در روی فرشته‌پرستان) می‌گوید: آیا اینان شما را (به جای من یا همراه با من) پرستش می‌کرده‌اند؟ تو منزّه‌ی (ما به هیچ وجه با این گروه ارتباط نداشته‌ایم) و تنها تو یار و یاور ما بوده‌ای؛ نه آنان. بلکه ایشان جَنّیان را می‌پرستیده‌اند و اکثر آنان بدیشان ایمان داشته‌اند» ... «آنان، جَنّیان را شرکاء خدا می‌سازند، در حالی که خداوند خود آنان و همه شرکاء‌شان را آفریده است. کافران از روی نادانی و بدون علم، پسران و دخترانی را برای خدا به هم می‌بافند! خداوند منزّه و به دور از این صفاتی است که او را بدانها توصیف می‌کنند».

- ستارگان:

گروهی از اعراب - همانند ایرانیان - به ستاره‌پرستی نیز آشنا شده بودند. چنانچه «صاعد أندلسی» روایت می‌کند که:

«طایفه (حمیر) خورشید را می‌پرستیدند، طایفه (کنانه) ماه را، طایفه (تمیم) ستاره دبران را، طایفه (لخم) و (جذام) ستاره مشتری را، قبیله (طی) ستاره سهیل را، قبیله (قیس) ستاره شعری^۱ را و قبیله (اسد) عطارد را... مورد پرستش قرار می‌دادند». قرآن کریم در این باره می‌فرماید:

﴿لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ [فصلت: ۳۷] ... ﴿وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشَّعَرَى﴾ [النجم: ۴۹].

«برای خورشید و ماه سجده نکنید، برای خدایی که آنها را آفریده است، سجده کنید اگر واقعاً او را عبادت می‌کنید» ... «و همانا اوست پروردگار ستاره شعری». در قرآن، اشاره به اینکه خورشید و ماه و ستارگان و... آفریده خدا هستند و خداوند خالق همه آنها و سایر مخلوقات می‌باشد، و خلاصه اینکه نفی خدا بودن

ستارگان و پرستش آنها، فراوان است.

- بت‌های سنگی:

این انحرافات به سرعت - روز به روز - زیادتر می‌شدند و بالاخره باعث رواج بت‌پرستی گردیدند و به تدریج هر قبیله و طایفه‌ای، و هر شهر و محله‌ای بت مخصوصی برای خودشان تهیه دیدند، تا آنجا که در هر منزلی بتی یافت می‌شد تا از این طریق بتوانند خدا را بدون زحمت پرستند!

«هشام بن کلبی» در کتاب خود می‌گوید: «هر یک از مردم مکه در خانه خود، بتی داشت و آن را پرستش می‌کرد و وقتی می‌خواست به سفر برود، آخرین کارش این بود که به عنوان تبرک دستش را بر روی آن می‌کشید و سپس بر سر و صورت خود می‌مالید، و وقتی از سفر برمی‌گشت، اولین کارش در منزل این بود که دوباره دستش را بر روی آن بکشد و بر سر و صورت خود بمالد!».

اعراب جاهلی عشق فراوانی به بت‌پرستی پیدا کردند و قلوبشان با پرستش بت، چه به صورت فرشتگان و جنیان، و چه به صورت نیاکان و افراد صالح و نیکوکار، و یا به صورتهای دیگر آبیاری گردید!... آنهايي که قدرت مالی داشتند، اطاقي را به بت اختصاص داده بودند! و کسانی که قدرت مالی نداشتند، تنها برای خود بتی در نظر گرفته و آن را عبادت می‌کردند. اما طبقه سوم جامعه که فقراء بودند و قدرت ساختن اطاق و یا بت را نداشتند، سنگی را جلو کعبه و یا مکانهای دیگری نصب کرده و اطراف آن به گردش و طواف می‌پرداختند.

همین بتهای کوچک محلی بود که در قرآن با لفظ «أنصاب» و یا «نصب» یاد شده‌اند و اعراب به پایشان قربانی می‌کردند.

کار به جایی رسید که تمام خانه‌ها، محله‌ها، شهرها... بتهای مخصوصی داشتند. تنها در خانه کعبه که برای پرستش خدای یگانه و یکتا توسط ابراهیم موحّد ﷺ بنا

شده بود، «۳۶۰» بت در آن جای گرفته بود، و این غیر از آن بتهای نامداری بود که در بلاد مختلف جزیره العرب - از جمله مکه و مدینه و طائف - واقع بودند که بعضی از آنها در قرآن به نامهای: «لات»، «عزی»، و «مناة» یاد شده و برخی هم در احادیث و سیره‌ها آمده‌اند که می‌توان «هبل» را نام برد که ابوسفیان در جنگ احد آن را به فریاد می‌خواند.

اعراب جاهلی، به همین مقدار بسنده نکردند و بت‌پرستی‌شان به همین جا خاتمه نیافت، بلکه کارشان چنان به انحطاط کشیده شد که حتی «سنگ» را هم مورد احترام قرار دادند و پاره‌سنگی را به پرستش گرفتند! در صحیح بخاری از «أبو رجاء العطاردی» رضی الله عنه روایت شده که می‌گوید:

«ما سنگی را می‌پرستیدیم و هر گاه سنگی بهتر و زیباتر از آن می‌یافتیم، آن را پرت کرده و دومی را می‌پرستیدیم، و اگر هیچ سنگی را نمی‌یافتیم، مشتی خاک را جمع کرده و گوسفندی را می‌آوردیم و بر رویش شیر می‌ریختیم، و آنگاه به دورش طواف می‌کردیم!».

«کلبی» نیز می‌گوید: «اعراب وقتی سفر می‌کردند و به منزلی فرود می‌آمدند و برای مدتی توقف می‌کردند، چهار سنگ را برمی‌داشتند و هر کدام که زیباتر و بهتر بود، انتخاب کرده و خدای خویش قرار می‌دادند، و سه سنگ باقیمانده را برای پایه‌های دیگ خود قرار داده و پس از طبخ غذا - به هنگام کوچ - آنها را رها می‌کردند و می‌رفتند!».

«بیشتر این افراد، از خرمای فشرده و خمیرشده، بتی درست می‌کردند و چه بسا پیش می‌آمد که آن بت را در سفر همراه خود می‌بردند و هر گاه سفرشان به درازا می‌کشید و توشه‌شان تمام می‌شد و گرسنگی بر آنها غلبه می‌کرد، آن را می‌خوردند!».

قرآن کریم به تمامی این معبودان چنین اشاره می‌کند:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاستَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ﴾ [الحج: ۱۷۳].

«ای مردم! مثالی زده شده است، به آن گوش فرا دهید: آن کسانی را که به غیر از خدا به فریاد می‌خوانید و پرستش می‌کنید، هرگز نمی‌توانند مگسی را خلق کنند، اگر چه همگان (برای آفرینش آن) دست به دست هم دهند، و حتی اگر مگس چیزی را از آنها ببرد، نمی‌توانند آن را از او پس بگیرند و برهانند. هم طالب (که مگس ناچیز است) و هم مطلوب (که معبودان دروغین هستند) درمانده و ناتوانند!».

- بت‌های گوشتی:

اعراب، علاوه بر این بت‌هایی که گفتیم، بت‌های دیگری داشتند که نظام زندگی بیرونی‌شان - قوانین و ارتباطات و مناسبات اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، مراسم و شعائر تعبّدی - ساخته و پرداخته آنان بود، و قوانین زندگی، شرایع، حلال و حرام، حدود و مقرّرات را از ایشان دریافت می‌کردند. به سلطه و حاکمیت، به داوری و قضاوت‌شان تن می‌دادند و از آنان اطاعت و پیروی می‌کردند. سرپرستی و ولایت‌شان را قبول داشتند و خلاصه لباس الوهیت خداوند را بر تن این بت‌های گوشتی پوشانده بودند.

همانگونه که مجسمه‌ها و پاره‌سنگ‌ها در کنار خدا مورد پرستش بودند، قوانین و عادات جاهلیت نیز به جای شریعت و حکم خدا بر خلق حکومت می‌کرد. بت‌ها و طاغوت‌های گوشتی اعم از رؤسا و کارگردانان قریش، سده و خدمه بت‌کده‌ها، کاهنان و پیشگویان غیبی، پایه‌گذاران سنن و تقالید منحرف، هر چه را می‌خواستند حرام

می کردند و هر چه را می خواستند، روا می داشتند و حتی به دلخواه خود، چیزی را در موقعی حرام و موقعی دیگر حلال می ساختند:

﴿يُحِلُّونَهُوَ عَامًّا وَيُحَرِّمُونَهُوَ عَامًّا﴾ [التوبة: ۳۷].

«آنان، یک سال آن را حلال می سازند و یک سال حرام می گردانند».

این بت های گوشتی! با سوء استفاده از قدرت و نفوذ خود مردم را به خاک ذلت می نشانند و بر گردنشان سوار می شدند و مردم هم به قدرت و سلطه شان راضی و حکمشان را به جای حکم خدا پذیرفته بودند:

﴿أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ
 ﴿٥٠﴾ [المائدة: ۵۰] ... ﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ﴾ [الشورى: ۲۱].

«آیا آنان حکم جاهلیت را جویا هستند و چه کسی برای افراد پرهیزگار بهتر از خدا حکم می کند» ... «یا اینکه آنان شرکاء و معبودانی دارند که برایشان قانونگذاری کرده و دینی را پدید آورده اند که خداوند بدان اجازه نداده است».

اکثر این افراد که برای اعراب به صورت بت درآمده بودند، با کهنات، زجرالطیر، طرق الحصى، استقسام بالازلام و سحر آشنایی داشتند که تمامی این پدیده ها را از اقوام مجاور خود دریافت کرده بودند.

به هر حال، وجود سحر، تماس با ارواح، اساطیر، فالگیری، جنگیری و پیشگویی در سطح وسیعی بدانجا نفوذ کرده بود. سحر و کهنات از جمله کارهای رجال دینی و پیشوایان مذهبی شان به شمار می رفت، و از همین پدیده ها بود که «عرفت» - بخشی از کهنات - نیز رواج و رشد پیدا کرد. کهنات به پیشگویی و غیب گفتن اختصاص داشت، در حالی که عرفت، خبر از گذشته می داد! فعالیت هایی که در زمینه سحر انجام می شد و با پیشگویی و ردیابی و عیافت (زجرالطیر) و قیافه شناسی در ارتباط بود، در جزیره العرب رونق و رواج بسیاری داشت.

در این سرزمین، چهره ساحر در کنار چهره کاهن قرار داشت و مردم به هنگام مشکلات و سختیها، به آنها پناه می‌بردند و استعانت می‌طلبیدند و آنها نیز برای مشکلات مردم راه حل‌های مسخره‌ای را در پس پرده غیب جستجو می‌کردند و تمام روشها و شیوه‌های کهنات و فالگیری را به کار می‌بردند و مردم هم - همانگونه که از خدا اطاعت و پیروی می‌کنند - با جان و دل، به کارهایشان باور داشتند و از آنها اطاعت و حرف‌شنوی می‌کردند.

هرگاه یکی از اعراب، خواب وحشتناکی می‌دید، بلافاصله نزد کاهنی می‌رفت تا خوابش را تعبیر کند! اگر چنانچه چیزی را گم می‌کرد، به کاهنی پناه می‌برد تا قیافه دزد را برایش ترسیم کند و بشناساند! ساحران با اجنه در تماس بودند و پیوندهایی میان شیاطین و ساحران برقرار بود که به پیوند معلّم و شاگرد می‌ماند. آنها می‌توانستند با نوشتن طلسمهایی، بین زن و شوهر را به جدایی بکشانند و برای دفع بلا و چشم زخم، تعویذهایی به گردن آویخته و یا نخها و حلقه‌هایی به بازوها می‌بستند! و کارهای بسیاری دیگر که تماماً از نظر اسلام مردود و شرک محسوب می‌شود. اکثر ساحران، یهودیان عرب بودند که برجسته‌ترین آنها را می‌توان «لیبد بن عاصم» و دخترانش را نام برد که بیشترشان در «یثرب» سکونت داشتند و چه بسا مردم مکه یا طائف، در زمان بلا و مریضی و مصیبت‌زدگی به آنها مراجعه می‌کردند.

عقاید و افکار شرک‌آمیز - که توسط ساحران و کاهنان و عارفان و فالگیران و... رواج یافته بود - در سراسر زندگی اعراب، بسیار فراوان شده بود و آداب و سنن جاهلی و فاسد بر اساس شرک و خواسته‌های این بت‌های گوشتی! برگزار می‌شد.

از جمله این عادات و مراسم، نذر و قربانی‌شان را می‌توان نام برد که برای غیر خدا انجام می‌دادند. آنان سهمی از محصولات زراعتی و کشاورزی، و سهمی از قربانی چهارپایان، و سهمی از انفاقات خود را برای معبودان خود انتخاب می‌کردند و می‌گفتند: این مقدار برای شرکاء ما و این قسمت هم برای خدا!! و آن سهمی که به

شرکاء می‌رسید، برای خداوند - متعال - و حتی برای خودشان نیز تحریم می‌کردند و یا آن را فقط برای زنان خود - و نه مردان - حرام می‌دانستند. اما آن سهمی که مال خدا بود، به معبودان و شرکاءشان می‌رسید و می‌گفتند: خدا که بی‌نیاز است و به این نذورات و قربانیها و انفاقات، احتیاجی ندارد! شرکاء و بتهای ما نیازمند قربانی و نذورات ما هستند و از این طریق در نزد خداوند، شفاعت و وساطت ما را به جای می‌آورند!

و یا اعمال دیگری همچون: قربانی و کشتن، یا سواری برخی از چهارپایان را حرام می‌کردند و احیاناً پسران خود را به عنوان «نذر»، برای معبودان خود تقدیم می‌داشتند که فتوادهنده همه این مراسم و شعایر، کاهنان و بزرگان دینی‌شان بودند که آنها نیز از ایشان - به عنوان قانون دینی - تبعیت و پیروی می‌کردند.

چنانچه روایت شده که «عبدالمطلب» نذر کرده بود که اگر دارای ده پسر شود که حامی وی و در خدمتش حاضر باشند، و مثلاً در کارها مانند حفر زمزم رنج نبرد، یکی از آنها را در پیشگاه کعبه برای خدا قربانی کند. سالها گذشت و عده پسرانش به ده رسید. تمامی‌شان را برای وفا به نذر خود دعوت کرد و همگی اطاعت کردند. در چنین مواقعی بود که اعراب به کاهنان و فالگیران متوسل می‌شدند که روش استقسام بالازلام را به کار می‌بردند تا به وسیله تیرها، رأی بته را درباره آن کار استفسار کنند.

زمانی که تیربان با تیرهایی که نام پسران عبدالمطلب بر آن بود، قرعه زد تا «هبل» از آن چند نفر، یکی را برای قربانی اختیار کند، تیری که به نام «عبدالله» - پدر محمد ﷺ که دهمین و کوچکترین و محبوبترین فرزند عبدالمطلب بود، بیرون آمد. عبدالمطلب دستش را گرفت تا او را به قربانگاه ببرد که با پادرمیانی کاهنی که در یثرب سکونت داشت، عبدالمطلب را از این کار صرف‌نظر کرد و برای این کار در پیشگاه هبل عذری دیگر آورد، و پس از استفاده از استقسام بالازلام، به جای قربانی پسرش، صد شتر را قربانی کرد.

قرآن کریم به تمامی این عقاید شرک‌آمیز نیز اشاره می‌کند:

﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِرِزْقِهِمْ وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾ وَكَذَلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَادِهِمْ شُرَكَاؤُهُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾ وَقَالُوا هَذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَاءَ بِرِزْقِهِمْ وَأَنْعَامٌ حَرَمَتْ طَهُورُهَا وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ أَسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءً عَلَيْهِ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٨﴾ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَى أَزْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُن مَّيِّتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٣٩﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٤٠﴾﴾ [الأنعام: ۱۳۶-۱۴۰].

«مشرکان سهمی از زراعت و چهارپایانی را که خداوند آنها را آفریده است، برای خدا قرار می‌دهند و به گمان خویش می‌گویند: این برای خداست (و با این سهم به خدا تقرب می‌جوئیم و بدین منظور، آنها را به میهمانان و ناتوانان می‌دهیم) و این برای شرکاء و معبودان ماست (و با این سهم نیز به معبودان تقرب می‌جوئیم و بدین منظور آن را به رؤسا و پرده‌داران و کاهنان و خادمان بتکده‌ها و معابد می‌دهیم). اما آنچه به شرکاء ایشان تعلق می‌گیرد، به خدا نمی‌رسد (و صرف کردن آن در راه خدا حرام است) و آنچه متعلق به خدا می‌باشد، به شرکاء ایشان می‌رسد (و می‌توان برای آنها صرف کرد و به کاهنان و رؤسا و خدمتگزاران اصنام ایشان داده شود!) واقعاً چه بد داوری می‌کنند! همچنین شرکاء آنها، کشتن فرزندانشان را در نظر بسیاری از مشرکین زیبا جلوه داده‌اند (و دسته‌ای فرزندانشان را قربانی بتها می‌کردند و دسته‌ای

دخترانشان را زنده به گور می نمودند) تا سرانجام آنان را هلاک کنند و آیین ایشان را بر آنان مشتبّه گردانند (و یگانه پرستی را با توهمات و خرافه پرستی بیامیزند). اگر خدا می خواست، آنان چنین نمی کردند. پس بگذار آنان (همچنان) دروغ (بر خدا) ببندند. آنان می گویند: این (قسمت از) چهارپایان و کشت و زرع ممنوع و حرام است (و فقط مخصوص معبودان است) و جز کسانی (از رؤسا و کاهنان و خادمان معبودان و بتپایی) که ما بخواهیم، از آن نمی خورند و این (قاعده ناروا، ساخته آنان و ناشی از) توهمات و گمانهایشان است. (همچنین می گفتند: اینها حیواناتی هستند که سوار شدن بر آنها حرام است و حیواناتی هستند که به هنگام ذبح، نام خدا را بر آنها نمی رانند (بلکه نام بتها و معبودان خرافی را بر آنها می رانند و این را دستور خدا و حکمش قلمداد می کردند) و بر خدا، این چنین دروغ می بندند. هر چه زودتر کیفر افتراهای آنان را خواهیم داد. (باز هم) می گویند: جنین و نوزادی که در شکم این حیوانات است، ویژه مردان ماست و بر زنان ما حرام است (پس اگر زنده متولد شود، تنها باید مردان از گوشت آن بخورند و زنان از آن محرومند) و اگر جنین مرده متولد شود، همه در آن شریکند (و مردان و زنان می توانند از آن بخورند) هر چه زودتر خداوند کیفر این توصیفهایشان را خواهد داد؛ زیرا او حکیم و آگاه است. مسلماً زیان می بیند کسانی که فرزندان خود را از روی سفاهت و نادانی می کشند و چیزی را که خدا بدیشان می دهد، با دروغ گفتن از زبان خدا بر خویشتن حرام می کنند (و به همین دلیل) بیگمان گمراه می شوند و راهیاب نمی گردند».

«بتها، یادبود و سبمل افراد صالح»

این بود بت هایی که اعراب جاهلی مورد پرستش قرار می دادند. البته قابل توجه است آنها، موجوداتی را که وسیله قرار می دادند و درباره آنها دچار شرک می شدند و از آنها حواجی خود را طلب می کردند و به هنگام مصائب و سختیها آنها را به فریاد می خواندند، فقط در قالب بت سنگی نبودند.

چه بسا افرادی هستند که تصوّر دارند اعراب جاهلی فقط بت‌های ساخته شده از سنگ و چوب و طلا و نقره و... را شریک خدا قرار داده و دعاها و پناه‌هایشان را به سوی‌شان متوجّه می‌ساخته‌اند، در صورتی که این پندار کاملاً اشتباه است؛ زیرا این بت‌های سنگی، یا به فرشتگان و یا به افراد صالح و نیکوکار نسبت داشتند که آنها در واقع معبود قرار گرفته بودند و اعمال شرک‌آمیز اعراب برای آنها انجام می‌گرفت!

مهمترین و مشهورترین بت‌های اعراب، عبارت بودند از: «لات»، «عزی»، «مناة»، «هبل»، «مقه»، «أساف»، «نائلة»، «ود»، «سواع»، «یغوث»، «یعوق»، «نسر» و... که تعدادی در قرآن کریم و بقیه هم در احادیث و سیره‌ها یاد شده‌اند.

این آیات، دلیل بر آنند که «لات»، «عزی»، و «مناه» تندیس و مجسمه فرشتگان بوده‌اند:

﴿أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ ۖ وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ ۚ أَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنثَىٰ ۚ تِلْكَ إِذَا قِسْمَةٌ ضِيزَىٰ ۚ إِنَّ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَءَابَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمْ الْهُدَىٰ ۚ أَمْ لِلْإِنسَانِ مَا تَمَنَّىٰ ۚ فَلِلَّهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَىٰ ۚ وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَىٰ ۚ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةً الْأُنثَىٰ ۚ وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ ۖ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا ۚ﴾ [النجم: ۱۹-۲۸].

«آیا چنین می‌بینید که لات و عزی و منات، سومین بت دیگر (معبود شما و دختران خداوند؟! آیا پسر از شما باشد و دختر مالِ خدا؟! (در حالی که به گمان شما پسر از دختر بهتر است؟) در این صورت این تقسیم ظالمانه و ستمگرانه‌ای است! اینها

فقط نامهایی (بی محتوا) است که شما و پدرانتان بر آنها گذاشته‌اید. هرگز خداوند دلیل و حجتی (بر صحت آنها) نازل نکرده است. آنان جز از توهمات و گمانهای بی اساس و از هواهای نفسانی پیروی نمی‌کنند، در حالی که هدایت و رهنمود از سوی پروردگارشان، برایشان آمده است. مگر آنچه انسان آرزو می‌کند، به آن می‌رسد و دست می‌یابد؟! زیرا دنیا و آخرت از آن خداست. چه بسیار فرشتگانی که در آسمانها هستند و شفاعت و واسطه‌گری آنها سودی نمی‌بخشد و کاری نمی‌سازد، مگر بعد از آن که خداوند اجازه و رضایت دهد. کسانی که به آخرت ایمان ندارند، فرشتگان را با نامهای زنان، وصف و نامگذاری می‌کنند. آنها در این باب چیزی نمی‌دانند (و از نر و ماده بودنشان بی خبرند!) و جز از گمان و توهم پیروی نمی‌کنند، و توهم و گمان هم (انسان را) از حق بی نیاز نمی‌گرداند.

در این آیه نیز نام پنج بت دیگرشان آمده است:

﴿وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا﴾ (۲۴) وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا ﴿[نوح: ۲۳-۲۴].

«به آنان گفته‌اند: معبودهای خود را وامگذارید، و ودّ، سواع، یغوث، یعوق و نسر را رها نسازید، و بدین وسیله بسیاری از مردم را گمراه ساخته‌اند!».

و طوری که در روایات و احادیث آمده، اینها اسامی افراد برگزیده و صالحی بوده‌اند، هنگامی که این بندگان خدا از دنیا رفته‌اند، بعد از گذشت زمان، مریدان و محبانشان به عنوان یادبود و یادگاری از ایشان، مجسمه‌هایی درست کردند و به آنها منسوب نمودند. کم‌کم به بزرگداشت و تعظیم آن مجسمه‌ها پرداخته‌اند تا جایی که نسلهای بعدی به عبادت و پرستش آنها کشیده شدند. چنانچه از «ابن عباس» رضی الله عنه روایت شده که می‌گوید:

«نام‌های این بتها در اصل نام مردان صالحی بوده که پس از مرگشان، شیطان قوم آنها را فریب داد و آنها را وسوسه کرد که در مجالسی که نشیمنگاه و محلّ عبادتشان

بوده، به خاطر یادبودشان مجسمه‌هایی را به صورتشان بتراشند و نصب کنند و آنها را با نامهایشان بخوانند و آنها نیز چنین کردند. این تمثالها در ابتدا پرستش نمی‌شدند تا اینکه آن مردمان مردند و نسل بعدی آمد و سپس آنها را عبادت کردند».

این مفهوم در اکثر تفاسیر نیز دیده می‌شود. چنانچه دکتر «عبدالجلیل عیسی» در تفسیر خود «المصحف المیسر» چنین آورده است:

«اینها، پنج بتی بودند که از سایر بتها در نزد بت‌پرستان مشهورتر و بزرگتر بوده‌اند. هر یک از اینها، نام انسان خداشناس و صالحی بوده و بعد از فوتشان، گنبدها و بارگاههایی را بر سر قبرشان برپا نموده و بعدها از آنان بتی ساخته و واسطه و شفیعشان شمرده‌اند!».

از عایشه رضی الله عنها نیز روایت شده که گفته است:

«زمانی که رسول خدا صلی الله علیه و آله در بستر بیماری بود که امسله و امحبیه - دو نفر از همسرانش - در مورد کلیسایی به نام «ماریه» که در حبشه قرار داشت و آن دو - به هنگام هجرت - کلیسا را دیده بودند، از زیبایی مجسمه‌ها و تصاویرش برای رسول خدا صلی الله علیه و آله سخن می‌گفتند، رسول خدا صلی الله علیه و آله سرش را بلند کرد و فرمود: «آنها چون فرد صالحی در میانشان فوت می‌کرد، بر روی قبرش مسجد و معبدی بنا می‌کردند، و آن مجسمه‌ها و تصاویر را می‌ساختند. آنان بدترین بندگان خداوند هستند!».

پس بتهایی که مشرکین عرب می‌پرستیدند، سمبول و یادگارهایی از شخصیتها و بزرگان دینی و روحانی‌شان بودند و در واقع، عبادتشان برای همان اشخاص بوده که آنها را برآورنده حاجات و رافع مشکلات می‌دانستند.

این کار زشت و شنیع، از زمان نوح، مصریان قدیم، یونان و روم، مردم هند - حتی در عصر حاضر - برای همه معلوم و معروف است.

مثلاً هندوها که اکنون مجسمه «کرشنا» یا «رامچندر» - اسامی شخصیتهای مذهبی هنود می‌باشند - را عبادت می‌کنند، منظورشان عبادت سنگ و مجسمه

نیست، بلکه عبادت همان افراد، یعنی کرشنا و رامچندر است. مجسمه را فقط وسیله‌ای برای یادآوری و استحضار آن شخصیتها می‌دانند و به همین مناسبت به آنها احترام و تعظیم می‌کنند و از آنها استمداد و استعانت می‌جویند و بر گردشان طواف کرده و برایشان نذر و قربانی و صدقه می‌آورند.

بقیه بتهای اعراب نیز، اغلب به شکل انسان تراشیده شده بودند. چنانچه «هشام بن کلبی» در کتابش، از میان بتهایی که اعراب می‌پرستیدند، دسته‌ای را برشمرده که با چهره انسان ساخته شده بودند که از جمله این بتها «هبل» بوده که با عقیق سرخ ساخته شده بود و چهره‌ای انسانی داشت که دست راست آن شکسته بود و «عمرو بن لحي» با همین شکل آن را یافته بود که بعدها، قریش به جای دست شکسته آن، دستی از طلا برایش ساختند. «أساف» و «نائلة» نیز از دیگر بتهایی بودند که به صورت انسان تراشیده شده بودند. روز فتح مکه ۳۶۰ بت در این شهر یافت می‌شد که از جمله آنها «مقه» خدای بزرگ قوم سبأ بود که قریب هزار سال در سرزمین سبأ مورد احترام و تعظیم بوده و معابد بزرگی برایش برپا گردیده بود. اعراب جاهلی - برای یادبود افراد صالح - به شکل انسان بتهای سنگی، طلایی، چوبی و... می‌ساختند و خون قربانیهای خود را به پای آنها می‌ریختند تا بدین وسیله به خدا تقرّب جویند. کلمه «صنم» در میان اعراب به بتی گفته می‌شد که از طلا یا نقره یا چوب، به شکل انسان ساخته شده بودند. اما کلمه «وثن» را به بتی اطلاق می‌کردند که از سنگ ساخته شده بود و سران و رؤسای قبایل و ثروتمندان - طبقه اول جامعه - آن را عبادت می‌کردند.

تمام تواریخ و سیره‌ها نیز چنین آورده‌اند: موقعی که رسول خدا ﷺ مکه را فتح کرد و وارد کعبه شد، دید که در آن مجسمه‌هایی از فرشتگان و پیامبران خدا نصب کرده‌اند که در آن میان، مجسمه و تصویر پدرش، ابراهیم علیه السلام نیز بود که چند تیر چوبی - استقسام بالازلام - به دست داشت و با آن فال می‌گرفت. مجسمه کبوتری

نیز - زجرالطیر - در آنجا بود که از چوب ساخته شده بود. آنها را با دست خویش شکست و بر زمین انداخت، سپس با دقت به مجسمه ابراهیم علیه السلام نگریست و فرمود: «خداوند آنها را بکشد! پدر ما را چنین تصویر کرده‌اند! ابراهیم با تیرها و فالگیری چه کار داشت! ابراهیم یهودی و مسیحی نبود، بلکه حنیف و مسلمان خالص بود و هرگز از مشرکان هم نبود».

فرشتگان را نیز به صورت زنان زیبا مصور کرده بودند. رسول خدا صلی الله علیه و آله با دیدنشان، آنها را انکار کرد و فرمود: «فرشتگان نر و ماده نیستند، سپس دستور داد که همه مجسمه‌ها و تصاویر را نابود ساختند».

به همین جهت، اسلام خواست که اعراب جاهلی را از حقیقت این واسطه‌ها و شفیعان - یعنی بت‌هایی که به غیر از خدا پرستیده می‌شدند - آگاه سازد، و لذا این معبودان پوچ و ناتوان را چنین توصیف کرد:

این مجسمه‌ها و بت‌هایی که به غیر از خدا می‌پرستید و به کمک می‌طلبید - و در واقع یادبود افراد صالح و گذشتگان نیکوکار می‌پندارید - همچون شما، بندگان خدا هستند و هیچ قدرت خیر و شرّی ندارند و تازه اگر این یادبودها را نیز در نظر نگیریم و تنها آنها را در قالب بت سنگی بدانیم، آیا مگر دست و پا دارند، آیا گوش و چشم دارند؟... و بالاخره آیا قدرتی دارند که مافوق قدرت شما باشد و بتوانند به فریادهایتان پاسخ گویند؟! بدون شک هیچ کدام از اینها را ندارند - و همچنان که گفتیم - تازه اگر این اندام و مشاعر را نیز داشتند، مگر به آنان چه فضیلتی مافوق بشری می‌داد؟! نهایتاً با بندگان خود در تمام قوا برابر می‌شدند. پس آنها چه معبودانی هستند که درست مثل خودتان دارای هیچ قدرتی نیستند؟!

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ (۱۹۱) أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ

لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ﴿[الأعراف: ۱۹۴].

«همانا کسانی را که به غیر از خدا به فریاد می‌خوانید، بندگانِ مثل خودتان هستند. پس آنها را بخوانید، اگر راست می‌گویید باید به شما پاسخ دهند! آیا این بتها دارای پاهایی هستند که با آنها راه بروند؟! یا دارای دستهایی هستند که با آنها چیزی را بگیرند؟! یا چشمهایی دارند که با آنها ببینند؟! یا گوشهایی دارند که با آنها بشنوند؟!».

«با این وجود، خدا را از یاد نبردند»

دیدیم که اعراب شدیداً به بت‌پرستی علاقه‌مند شده بودند تا آنجا که این پرستش، جزئی از خرد و ادراکشان شده بود و به یاری طلبیدن از سنگها می‌پرداختند و چنین می‌پنداشتند که این بتها خواسته‌شان را برآورده می‌سازند. اما با تمام این وجود، هنوز آثاری از یکتاپرستی ابراهیم علیه السلام و حتی باقیمانده‌ای از آیین شعیب علیه السلام به چشم می‌خورد، به طوری که خدای یگانه را - به طور کامل - از یاد نبردند و به او ایمان داشتند و معتقد بودند که او همان خدای جهانیان، معبود برتر، خالق، مالک، پدیدآورنده عالم و چرخاننده آسمانها و زمین است. همه تحت سلطه و قدرت نهایی او قرار دارند. هم اوست که از آسمان باران می‌باراند و رزق و روزی در دست اوست و... چنان که قرآن می‌فرماید:

﴿وَلَيْنِ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾ [العنكبوت: ۶۱]... ﴿وَلَيْنِ سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾ [العنكبوت: ۶۳]... ﴿وَلَيْنِ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾ [الزخرف: ۸۷]... ﴿قُلْ مَنْ

يَرْزُقُكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَمَنْ يُخْرِجُ
الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ
اللَّهُ ﴿[يونس: ۳۱]...﴾ قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾
سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ
الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ قُلْ مَنْ بِيَدِهِ
مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾
سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾ [المؤمنون: ۸۴-۸۹].

«اگر از آنان بپرسی: چه کسی آسمانها و زمین را آفریده و خورشید و ماه را مسخر
نموده، به تحقیق خواهند گفت: خدا» ... «اگر از آنان بپرسی: چه کسی آنها را
آفریده، قطعاً می‌گویند: خدا» ... «اگر از آنان بپرسی: چه کسی از آسمان آب را
می‌باراند و زمین را به وسیله آن بعد از مردنش زنده می‌گرداند؟ قطعاً خواهند
گفت: خدا» ... «بگو: چه کسی از آسمان به شما روزی می‌رساند؟ چه کسی بر
گوش و چشمها تواناست؟ چه کسی زنده را از مرده و مرده را از زنده بیرون
می‌آورد؟ چه کسی امور را تدبیر می‌کند؟ قطعاً خواهند گفت: خدا» ... «بگو:
زمین و تمام کسانی که در آن هستند، از آن کیستند اگر می‌دانید؟ خواهند گفت: از
آن خدایند. بگو: پس چرا نمی‌اندیشید؟! بگو: چه کسی مالک آسمانهای هفتگانه و
صاحب عرش عظیم است؟ بلافاصله خواهند گفت: از آن خداست. بگو پس چرا
(تنها از خدا) نمی‌ترسید؟! بگو: چه کسی فرماندهی بزرگ همه چیز را در دست
دارد و او کسی باشد که (به همه) پناه دهد و کسی را (هم نمی‌توان) از (عذاب) او
پناه داد اگر چنانچه راست می‌گویید؟ خواهند گفت: از آن خداست. بگو: پس
چگونه گول و فریب می‌خورید و جادو می‌شوید؟!».

اعراب جاهلی علاوه بر این، حتی در مواقع گرفتاریها و بلاهای سخت و دشوار،
خصوصاً هنگامی که در دریاها دچار طوفان و امواج سهمگین دریاها می‌شدند، تمام

چیزهایی را که به غیر از خدا به کمک می طلبیدند و می پرستیدند، فراموش می کردند و تنها و تنها او را به فریاد می خواندند... چنانچه قرآن کریم می فرماید:

﴿وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِلَهَ﴾ [الإسراء: ۶۷]... ﴿وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَوْجٌ كَالظُّلَلِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ [لقمان: ۳۲]... ﴿ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجَعَّرُونَ﴾ [النحل: ۵۳]... ﴿بَلْ إِلَهَ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ﴾ [الأنعام: ۴۱].

«و هنگامی که ناراحتی و بلا در دریاها به شما می رسد، جز خدا همه کسانی را که به فریاد می خواندید، از نظرتان ناپدید و گم می شوند» ... «هنگامی که موجهایی همچون کوه آنها را فرا می گیرد، خالصانه خدا را به فریاد می خوانند و عبادت و دین را تنها خاص او می دانند» ... «هنگامی که زبانی به شما می رسد، او را با ناله و زاری به فریاد می خوانید» ... «بلکه تنها خدا را به فریاد می خوانید و به یاری می طلبید و او اگر خواست آن را برطرف می سازد که او را برای رفع آن به فریاد می خوانید و تمام چیزهایی را که شریک خدا می سازید، فراموش می کنید».

آنها حتی به کعبه و خانه خدا نیز احترام می گذاشتند که این را نیز از ابراهیم علیه السلام به ارث برده بودند، و هنوز احترام و بزرگداشت کعبه و خانه خدا، طواف، حج، عمره، وقوف در عرفات و مزدلفه، قربانی کردن شتر و گوسفند و تلبیه - لیبیک گویی - در حج و عمره، در بینشان باقی مانده بود. هر چند امور خارجی و انحرافی را در این مراسم مراسم وارد کرده بودند که در اصل وجود نداشت و بسیار مضحک و مسخره بودند! مثلاً به هنگام ادای مناسک حج، بعضی از مردان و زنانشان لخت و برهنه می شدند!

در حدیث است که تلبیه اعراب جاهلی به هنگام مناسک حج چنین بوده است: «لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ إِلَّا شَرِيكًا هُوَ لَكَ تَمْلِكُهُ وَمَا مَلَكَ» یعنی:

«پروردگارا! به درگاه تو حاضر و آماده شده‌ام. تو را هیچ شریکی نیست، مگر همان شریکی که تو مالک او و چیزهایی که او مالک آن است، هستی!».

«بتها، واسطه‌ها و دلّالان اعراب نزد خدا»

با توجّه به این حقایق، پیداست که اعراب - در آن روز - خدا را فراموش نکرده بودند و او را همچنان، خالق، مالک، مدبّر، رازق، ربّ همه چیز می‌دانستند، ولی گمراهی و انحرافشان این بوده که خدا را چنان که شرط معرفت است، نمی‌شناخته‌اند و چنان که سزاوار ایمان و عبادت است، به او مؤمن و عابد نبوده‌اند و حکومت و سلطه و قانونش را در کلیه امور و شؤون زندگی خویش، نمی‌پذیرفته‌اند. چنان که قرآن کریم به همین حقیقت اشاره می‌کند:

﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ [الأنعام: ۹۱].

«آنان، خدا را چنان که باید نشناخته‌اند».

به همین جهت اعراب سعی می‌کردند که میان ایمان به خدا و اعتقاد به بتها که هر دو را داشتند، جمع و رابطه‌ای برقرار سازند، و از همین رهگذر بود که می‌گفتند: دعاها به آسمان می‌روند ولی بدون واسطه پذیرفته نمی‌شوند! آنها فکر می‌کردند که عالم بالا، همانند عالم پایین و دنیای مادی‌شان است. آنها فکر می‌کردند که عالم بالا، مانند دستگاههای قدرت روزشان می‌باشد که بدون رشوه، پارتی و واسطه‌بازی، قربانی و صدقه و... حرف کسی پذیرفته نمی‌شود!!

در اثر این اشتباه، به فکر واسطه بین خدا و خلق افتادند تا بتوانند به وسیله آن واسطه‌ها، دعاها و حوایج خود را به خدا برسانند و آنان را شریک دعای خود قرار دهند. پس از مدّتی برای عبادت همین واسطه‌ها قیام کردند و فکر شفاعت در ذنشان رسوخ کرد و آنان را مالکان نفع و زیان برای بشر محسوب کردند و معتقد

شدند که آنان قدرت خیر و شر دارند و با سلطه غیبی که دارند، می‌توانند چیزهایی بدهند و یا بگیرند!

قرآن کریم، همین عقیده‌شان را به شدت نکوهش می‌کند، و بهانه ایشان که می‌گفتند: ما این بتها را از نظر ذات و گوهرشان عبادت نمی‌کنیم، بلکه بدین جهت آنها را می‌پرستیم که ما را به خدای بزرگ و برتر - که هم خالق ما و هم خالق معبودان ما، و مالک همه چیز و همه کس است - نزدیک سازند، به طور قاطع مردود می‌شمارد:

﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ ۚ لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَاصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَنَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ۚ﴾ [الزمر: ۳-۴] ... ﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شَفَعَتُونَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَتَنْبِئُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [يونس: ۱۸].

«هان! تنها عبادت خالصانه (و بی‌شائبه از شرک) برای خداست و بس. کسانی که جز خدا، یار و یاورانی را برمی‌گیرند (و بدانان تقرب و توسل می‌جویند، می‌گویند: ما آنان را عبادت نمی‌کنیم، مگر بدان خاطر که ما را به خدا نزدیک گردانند. خداوند در روز قیامت میانشان (و مؤمنان) درباره چیزی که در آن اختلاف دارند، داوری خواهد کرد. خداوند، دروغگوی کفرپیشه را اصلاً هدایت نمی‌کند. اگر خدا می‌خواست فرزندی داشته باشد، می‌بایست از میان چیزهایی که خود می‌آفریند کسی یا چیزی را برگزیند. خداوند پاک و منزّه (از همه نقصها و عیبا) است. او خداوند یگانه پیروز و چیره و برتر است» ... «آنها غیر از خدا

چیزهایی را می‌پرستند که نه اصلاً بدیشان زیان می‌رسانند و نه سودی عایدشان می‌سازند و می‌گویند: اینها واسطه‌های ما نزد خدایند! بگو: آیا خدا را از وجود چیزهایی باخبر می‌سازید که خداوند در آسمانها و زمین سراغی از آنها ندارد؟! (چگونه خداوند از نماینده‌ها و واسطه‌های خود در زمین بی‌خبر است؟! خداوند پاک و منزّه (از هر گونه شرکی) و فراتر از آن چیزهایی است که مشرکان انبازشان می‌دانند».

فصل دوم: اسلام چه می آورد؟!

«خدا، یکی است»

اسلام آمد و در همان قدم اول لازم دانست که این عقاید و افکار خرافی را برچیند و به جای آن، عقاید و افکاری نو - بر اساس و پایه ای محکم - جایگزین سازد و لذا کار را با معرفی دقیق خدا شروع کرد و بسیار مصمم بود که در همان لحظه ظهورش، خدا را به طور کامل و شایسته به مردم بشناساند و چیزی که مقتضای این شناخت است، دوباره برگرداند و تمام چیزهایی که به جای خدا، و یا در کنار خدا، و یا واسطه خدا و آنها قرار گرفته اند، از بین ببرد و به همین جهت اعلان داشت:

- «اللّه»، خداوی برتر، در ذات خود یگانه و یکتاست:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝﴾ [الإخلاص: ۱-۴]... ﴿وَاللَّهُ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ [البقرة: ۱۶۳].

«بگو: خدا، یگانه یکتاست. خدا سرور والای برآورنده امیدها و برطرف کننده حاجات و نیازمندیهاست. نزاده است و زاده نشده و کسی همتا و همگون او نیست» ... «خدای شما، خدایی یگانه و واحد است. هیچ معبودی جز او نیست و او رحمان و رحیم».

- هیچ کس در وجود با او برابر نیست:

﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ﴾ [الحديد: ۳].

«او بی آغاز و بی انتهاست (ازلی و ابدی است)، پیدا و ناپیداست».

- در بقاء، هیچ شریکی ندارد:

﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ [القصص: ۸۸]... ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ﴾

وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿[الرحمن: ۲۶ - ۲۷].

«همه چیز جز ذات او، فانی و نابودشدنی است» ... «تمام چیزها و کسانی که بر

روی زمین هستند، فنا و نابود می‌شوند و تنها ذات پروردگار با عظمت و ارجمند تو

می‌ماند و بماند».

- خالق، فقط اوست و آفریدگار همه چیز است:

﴿ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَأَعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَىٰ

كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿[الأنعام: ۱۰۲]... ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَرَهُ

تَقْدِيرًا﴾ [الفرقان: ۲]... ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي

مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَوَاتِ أَتُتَوَنَّىٰ بِكَيْتَبٍ مِّنْ

قَبْلِ هَٰذَا أَوْ أَثَرَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿[الأحقاف: ۴].

«آن خدا و پروردگار شماست. جز او خدایی نیست، و او خالق همه چیز است.

پس وی را باید عبادت کنید و همو حافظ و مدبّر همه چیز است» ... «و همه چیز

را آفریده است و آن را دقیقاً اندازه‌گیری و کاملاً سنجیده و برآورد نموده است» ...

«بگو: آیا دقت کرده‌اید درباره چیزی که به جز خدا به فریاد می‌خوانید (و عبادت

می‌کنید)؟ به من نشان دهید، چه چیزی از زمین را خلق کرده‌اند؟ یا اصلاً در

(خلقت و گردش و چرخش) آسمانها مشارکتی داشته‌اند؟ کتابی پیش از این

(قرآن) یا یک اثر علمی برای من بیاورید اگر راست می‌گویید!».

مالک، تنها اوست و تمام چیزهایی که در آسمانها و زمین قرار دارند، ملک اویند:

﴿قُلْ لِّمَن مَّا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلَّهِ﴾ [الأنعام: ۱۲]... ﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ [المائدة: ۱۷]... ﴿الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ﴾ [الفرقان: ۲].

«بگو: آنچه در آسمانها و زمین است، از آن کیست؟ بگو: از آن خداست» ... «از آن کیست آنچه در آسمانها و زمین و آنچه در میان آن دو است» ... «آن کسی که مالکیت آسمانها و زمین از آن اوست، و فرزندی برای خود برنگزیده و در مالکیت، شریکی نداشته است».

در رزق شریکی ندارد، و رازق همه موجودات است:

﴿يَتَأْتِيهَا النَّاسُ أَذْكَرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَلْقٍ غَيْرِ اللَّهِ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ﴾ [الفرقان: ۳]... ﴿وَكَايِنٍ مِّنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ﴾ [العنكبوت: ۶۰]... ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا﴾ [هود: ۶].

«ای مردم! نعمتی را که خدا به شما عطا فرموده، یادآور شوید. آیا جز الله، خالق دیگری وجود دارد که شما را از آسمان و زمین روزی برساند؟ جز او خدایی وجود ندارد. پس با این حال، چگونه منحرف و گمراه می شوید؟!» ... «چه بسیارند جنبندگانی که نمی توانند روزی خود را بردارند و حمل کنند. خدا روزی رسان همه آنها و شماست» ... «هیچ جنبنده ای در زمین نیست مگر اینکه روزی آن، بر عهد خداست و محل زندگی و محل دفنش را می داند».

مدبر و پرخاننده و نگهدارنده همه چیز، تنها اوست:

﴿إِنَّ اللَّهَ يُمَسِّكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أُمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنْ بَعْدِهِ﴾ [فاطر: ۴۱] ... ﴿وَمِنْ عَآيَتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرٍ﴾ [الروم: ۲۵] ... ﴿وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ﴾ [یس: ۱۲].

«خداوند، آسمانها و زمین را نگاهداری می‌کند و نمی‌گذارد (از مسیر خود) خارج و نابود شوند. هر گاه (هم بخوانند) خارج و نابود شوند، جز خدا هیچ کس نمی‌تواند آنها را نگاه و محفوظ دارد» ... «و از جمله دلایل و نشانه‌های (قدرت) خدا یکی این است که آسمان و زمین، ساخته و پرداخته او و به فرمان وی برپاست» ... «و ما همه چیز را در کتاب آشکار (به نام لوح محفوظ) سرشماری می‌کنیم و می‌نویسیم».

– سلطه و قدرتش بی‌شریک است، و بر هر چیزی قادر و قاهر است:

﴿لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ﴾ [الانبیاء: ۲۳] ... ﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ﴾ [۱۱] ثُمَّ رُدُّوْا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقُّ أَلَا لَهُ الْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَسِبِينَ﴾ [الأنعام: ۶۱ - ۶۲] ... ﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ عَلَىٰ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبَسَكُمْ شِيعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُم بَأْسَ بَعْضٍ﴾ [الأنعام: ۶۵] ... ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَرَكُمْ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ مِّنْ إِلَهِ غَيْرِ اللَّهِ يَأْتِيَكُمْ بِهِ﴾ [الأنعام: ۴۶] ... ﴿وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [یوسف: ۲۱].

«از آنچه می کند، بازخواست نمی شود، ولی آنها مورد سؤال قرار می گیرند» ...
 «خداوند بر بندگان خود کاملاً چیره است. او مراقبانی بر شما می فرستد و می گمارد، و چون مرگ یکی از شما فرا رسید، فرستادگان ما جان او را می گیرند و هیچ کوتاهی نمی کنند. سپس به سوی خدا، یعنی سرور حقیقی شان برگردانده می شوند. هان! فرمان و داوری از آن خداست و بس، و او سریعترین حسابگران است» ... «بگو: خدا می تواند عذاب بزرگی از بالای سرتان و یا از زیر پاهایتان بر شما بگمارد، و یا اینکه کار را بر شما به هم آمیزد و دسته دسته و پراکنده شوید و جنگها در میانتان برپا گرداند» ... «بگو: به من بگوید که اگر خداوند گوش و چشمهایتان را (از شما بازپس) گیرد و بر دلهایتان مْهری بزند، غیر از الله خدایی هست که آنها را به شما برگرداند؟!» ... «و بدانید که خداوند میان انسان و دلش جدایی می اندازد (و می تواند انسان را از رسیدن به خواسته ها و آرزوهای دل بازدارد» ... «خداوند بر کار خود چیره و مسلط است، ولی بیشتر مردم نمی دانند».

- غیر از او، ربّ، ولی و حاکم دیگری وجود ندارد:

﴿قُلْ أَغْيَرُ اللَّهِ أْبْعَى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ﴾ [الأنعام: ۱۶۴] ... ﴿قُلْ أَغْيَرُ اللَّهِ أَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ [الأنعام: ۱۴] ... ﴿أَفَغْيَرُ اللَّهِ أَتَّبِعِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا﴾ [الأنعام: ۱۱۴].

«بگو: آیا پروردگاری جز خدا را بطلبم، در حالی که خدا پروردگار همه چیز و همه کس است؟!» ... «آیا غیر از خدا سرپرست و یاور خود بگیرم، در حالی که او آفریننده آسمانها و زمین است؟!» ... «آیا غیر از خدا را حاکم و داور بطلبم، در حالی که اوست که کتاب را به صورت مفصل و روشن برایتان نازل کرده است؟!».

- صاحب اختیار، تنها اوست:

﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [القصص: ۶۸].

«و پروردگارت هر چه را بخواهد، خلق می‌کند و اختیار می‌نماید، و مردم حق انتخاب و اختیار ندارند. خداوند بسی بالاتر و پاکتر از آن است که چیزی را شریک او کنند».

- هیچ کس در قانونگذاری شریک او نیست:

﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ﴾ [الشوری: ۲۱].
 «یا اینکه آنان شرکاء و معبودانی دارند که برایشان قانونگذاری کرده و دینی را پدید آورده‌اند که خداوند بدان اجازه نداده است».

- تمام امور، تنها در دست اوست:

﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾ [آل عمران: ۱۲۸]... ﴿بَلِ لِلَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا﴾ [الرعد: ۳۱].

«هیچ امری در دست تو (ای پیامبر) نیست» ... «بلکه تمام امور در دست خداست».
 - در علم و آگاهی، همتایی ندارد:

﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ [البقرة: ۲۱۶]... ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَن خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ [المک: ۱۴]... ﴿وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾ [الطلاق: ۱۲].

«خدا می‌داند و شما نمی‌دانید» ... «هان! کسی که خلق می‌کند، می‌داند (و آگاهتر از کسی است که خلق شده است) و او ریزبین و دقیق و آگاه است» ...
 «علم و آگاهی خدا همه چیز را احاطه کرده و فراگرفته است».

- تنها اوست که می‌میراند و زنده می‌گرداند:

﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِن شُرَكَائِكُمْ مَن يَفْعَلُ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَيْءٍ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ [الروم: ۴۰].

«خدا کسی است که شما را آفریده، سپس به شما روزی بخشیده است. بعد شما را می میراند و سپس دوباره زنده تان می گرداند. آیا در میان شرکاء و معبودانتان کسی هست که چیزی از این کارها را انجام دهد؟ خدا دورتر و برتر از این است که برایش شریک قائل شوند».

– فقط اوست که هدایت می کند:

﴿قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ قُلِ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَىٰ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٥﴾﴾ [یس: ۳۵] ... ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾﴾ [القصص: ۵۶].

«بگو: آیا این شرکاء شما کسی هست که به سوی حق هدایت کند؟ بگو: خدا راه حق را نشان می دهد. آیا آن کس که به راه راست هدایت می کند، بهتر و سزاوارتر است که پیروی شود یا کسی که نمی تواند هدایت کند و بلکه باید خودش هدایت شود؟! شما را چه شده است؟! این چه حکمی است که می کنید؟!» ... «(ای پیامبر!) تو نمی توانی کسی را که بخواهی و دوست داشته باشی هدایت کنی، بلکه این تنها خداست که هر که را بخواهد هدایت می کند، و او بهتر می داند که چه کسانی راه یابند».

– هیچ کس جز او، دعاها و فریادها را نمی شنود و اجابت نمی کند:

﴿أَمِنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَعْلَاهُ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾﴾ [النمل: ۶۲] ... ﴿وَأَنَّ الْمَسْجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾﴾ [الحج: ۱۸] ... ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ﴾ [لقمان: ۳۰].

«(آیا تنها بهترند) یا کسی که به فریاد مضطر و درمانده می رسد و بلا و گرفتاری را برطرف می کند، هر گاه او را به کمک بطلبد، و شما (انسانها) را جانشین زمین

می‌سازد؟ آیا معبود دیگری با خداست؟! واقعاً شما بسیار کم‌پند می‌گیرید» ...
 «پس همراه خدا، کس دیگری را نخوانید» ... «این بدین خاطر است که فقط خدا
 حق است و هر آنچه که غیر از او می‌خوانند، باطل هستند».

– پناه‌دهنده فقط اوست:

﴿قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُحْيِيهِ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ
 تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ﴾ [المؤمنون: ۸۸-۸۹]... ﴿مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ
 عَاصِمٍ﴾ [يونس: ۲۷]... ﴿وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ [الجن: ۲۲].

«بگو: چه کسی فرماندهی بزرگ همه چیز را در دست دارد و او کسی باشد که (به
 همه) پناه دهد و کسی را (هم نمی‌توان) از (عذاب) او پناه داد اگر چنانچه راست
 می‌گویید؟ خواهند گفت: از آن خداست» ... «هیچ کس و هیچ چیزی نمی‌تواند
 آنان را از (عذاب) خدا پناه دهد» ... «و پناهگاهی جز خدا نمی‌یابم».

– و... بالاخره در تمام صفات و ویژگی‌هایش یکتا و بی‌نظیر است:

﴿وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ [الروم: ۲۷]... ﴿لَيْسَ
 كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ [الشوری: ۱۱]... ﴿فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ﴾ [النحل: ۷۴].
 «بالاترین وصف و صفات، در آسمانها و زمین متعلق به خداست» ... «هیچ کس
 و هیچ چیزی مانند او نیست» ... «برای خدا، همتا و مثال نیارید».

این، نوعی توحید بود که اسلام در همان آغاز ظهورش تلاش کرد که در افکار و
 دل‌های مردم جایگزین سازد، و همین توحید بود که اعراب جاهلی، قسمتی از آن را
 قبول داشته‌اند و همچنان که گفتیم، آنها به خدا ایمان داشتند و او را خالق، مالک،
 رازق، ربّ، مدبّر، زنده‌گرداننده و میراننده، پناه‌دهنده و... می‌دانستند. اما این از نظر
 اسلام کافی نبود و نیست؛ زیرا چنین خدای یگانه‌ای که: خالق، مالک، مدبّر، رازق،
 حاکم، ربّ، ولی، صاحب‌اختیار، قانونگذار، زنده‌کننده، میراننده، هدایت‌کننده،

پناه‌دهنده، شنونده، پاسخ‌گوینده به دعاها و فریادها و... است، بایستی پرستش و عبادت و بندگی و فرمانبرداری شود، و به همین جهت بود که قرآن بعد از نشان دادن هر یک از این خصوصیات خداوند، مشرکین را مخاطب قرار می‌دهد و می‌گوید: شما نیز که چنین خدایی را با چنین اوصافی قبول دارید، پس چرا متذکر نمی‌شوید و تنها او را به فریاد نمی‌خوانید، تنها به او پناه نمی‌برید، تنها به او متوسل نمی‌شوید، تنها برای او اطاعت و پیروی نمی‌کنید، و... در یک کلمه، تنها او را پرستش و عبادت نمی‌کنید؟! آیا جادو و طلسم شده‌اید؟ یا اینکه فریب شیطان را خورده‌اید؟ و...

﴿وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِيَ بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾﴾ [الزمر: ۳۸] ... ﴿وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾﴾ [الزخرف: ۸۷] ... ﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾﴾ فَذَلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾﴾ [يونس: ۳۱-۳۲] ... ﴿قُلْ لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٥﴾﴾ قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾﴾ قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾﴾ [المؤمنون: ۸۴-۸۹] ... ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِنْ

شُرَكَائِكُمْ مَن يَفْعَلُ مِن ذَلِكُم مِّن شَيْءٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾ [الرّوم: ۴۰]... ﴿قُلْ يَتَّيِّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِّن دِينِي فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَلَكِن أَعْبُدُ اللَّهَ الَّذِي يَتَوَقَّعُكُمْ﴾ [يونس: ۱۰۴]... ﴿ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَأَعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ [الأنعام: ۱۰۲].

«اگر از آنان بپرسی: چه کسی آسمانها و زمین را آفریده، به تحقیق خواهند گفت: خدا! بگو: آیا چیزهایی را که به جز خدا به فریاد می‌خوانید، چنین می‌بینید که اگر خدا بخواهد زیان و گزندى به من برساند، آنها بتوانند آن زیان و گزندش را برطرف سازند؟ و یا اگر خدا بخواهد لطف و مرحمتی در حق من روا دارد، آنها بتوانند جلو لطف و مرحمتش را بگیرند و آن را باز دارند؟ بگو: خدا مرا بس است. توکل‌کنندگان، تنها بر او تکیه و توکل می‌کنند و بس» ... «اگر از آنان بپرسی: چه کسی خود آنها را آفریده، قطعاً می‌گویند: خدا! پس چرا (از عبادت خدا) منحرف می‌شوید (و متوجّه پرستش چیزهای دیگری می‌گردید؟!))» ... «بگو: چه کسی از آسمان به شما روزی می‌رساند؟ چه کسی بر گوش و چشمها تواناست؟ چه کسی زنده را از مرده و مرده را از زنده بیرون می‌آورد؟ چه کسی امور را تدبیر می‌کند؟ قطعاً خواهند گفت: خدا! پس بگو: (حال که به تمام این چیزها اقرار می‌کنید) چرا (تنها خدا را عبادت نمی‌کنید و فقط از او) نمی‌ترسید؟! آن، خداست که پروردگار حقیقی شماست (و اوست که چنین است که خود قبول دارید. پس پرستش او نیز حق است و پرستش غیر او، باطل). آیا سوای حق جز گمراهی است؟ پس چگونه از راه به در برده می‌شوید؟!» ... «بگو: زمین و تمام کسانی که در آن هستند، از آن کیستند اگر می‌دانید؟ خواهند گفت: از آن خدایند. بگو: پس چرا نمی‌اندیشید؟! بگو: چه کسی مالک آسمانهای هفتگانه و صاحب عرش عظیم است؟ بلافاصله خواهند گفت: از آن خداست. بگو پس چرا (تنها از خدا) نمی‌ترسید؟! بگو: چه

کسی فرماندهی بزرگ همه چیز را در دست دارد و او کسی باشد که (به همه) پناه دهد و کسی را (هم نمی توان) از (عذاب) او پناه داد اگر چنانچه راست می گوید؟ خواهند گفت: از آن خداست. بگو: پس چگونه گول و فریب می خورید و جادو می شوید؟! ... «خدا کسی است که شما را آفریده، سپس به شما روزی بخشیده است. بعد شما را می میراند و سپس دوباره زنده تان می گرداند. آیا در میان شرکاء و معبودانتان کسی هست که چیزی از این کارها را انجام دهد؟ خدا دورتر و برتر از این است که برایش شریک قائل شوند» ... «بگو: ای مردم! اگر درباره دین و آیین من در شک و تردید هستید (بدانید که) من آن کسانی را که به غیر از خدا می پرستید، نمی پرستم و لکن خداوندی را می پرستم که شما را می میراند» ... «آن خدا و پروردگار شماست. جز او خدایی نیست، و او خالق همه چیز است. پس وی را باید عبادت کنید و همو حافظ و مدبّر همه چیز است».

«عبادت، یکی است»

قاعدتاً، وقتی خدا - در ذات و صفات و ویژگیهایش - یکی شد، عبادت هم یکی می شود؛ زیرا کسی که دارای چنین صفات و ویژگیهاست، باید عبادت شود؛ نه کس دیگری و اگر چنانچه کسی یا چیزی - تنها و تنها - در یکی از این صفات، با خدا شریک می بود، او نیز خدا بود!! و لازم می شد که او نیز عبادت شود:

﴿قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمَنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ الْعَبِيدِ﴾ ﴿٨١﴾ سُبْحَنَ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ [الزخرف: ۸۱ - ۸۲].

«بگو: اگر چنانچه خداوند مهربان فرزندی می داشت، من نخستین کسی بودم که (چنین شریکی را) پرستش و عبادت می کردم. پروردگار آسمانها و زمین و صاحب سلطنت و عرش عظیم است و او پاک و منزّه از این توصیفهایی است که (درباره او) می کنند».

همین کمال و بی نظیری خداوند است که او را در یک طرف، و تمام موجودات دیگر - غیر از او - در طرف دیگر واقع شده اند. هیچ کس حق ندارد به حریم خدا تجاوز کند و صفتی از او را به خود اختصاص دهد. تنها و تنها او خداست و دیگران بنده و رعیتش هستند. به همین جهت است که تمام موجودات - از جمادات گرفته تا نباتات و حیوانات و... انسان ها - همه و همه - چه بخواهند و چه نخواهند - به پرستش و بندگی و عبادتش اقرار دارند:

﴿ثُمَّ أَسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ﴾ [فصلت: ۱۱]... ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنْتُمْ تَخْرُجُونَ﴾ [۵۰] وَلَهُ مَن فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قُنُوتٌ ﴿۵۱﴾ [الروم: ۲۵ - ۲۶]... ﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَن فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظُلُمَلُهُم بِالْعُدْوِِّ وَالْآصَالِ﴾ [۱۵] ﴿الرعد: ۱۵﴾... ﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِن دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾ [۴۹] يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿۵۰﴾ [النحل: ۴۹-۵۰]... ﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِن لَّا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ﴾ [الإسراء: ۴۴]... ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ [الذاریات: ۵۶].

«سپس اراده آفرینش آسمان کرد، در حالی که دود بود. به آسمان و زمین فرمود: چه بخواهید و چه نخواهید، پدید آیید! گفتند: فرمانبردارانه پدید آمدیم!»... «و از جمله دلایل و نشانه های (قدرت) خدا یکی این است که آسمان و زمین، ساخته و پرداخته او و به فرمان وی برپاست. بعدها وقتی شما را از زمین با ندایی فرامی خواند، و شما فوراً بیرون می آیید. هر که و هر چه در آسمانها و زمین است، از آن

خداست، و جملگی فرمانبردار اویند» ... «آنچه در آسمانها و زمین است، خواه ناخواه، خدای را سجده می‌برند و همچنین سایه‌هایشان بامدادان و شامگاهان در مقابلش به سجده می‌افتند» ... «آنچه در آسمانها و آنچه در زمین، از موجود زنده و جنبنده وجود دارد، خدای را سجده می‌برند و کرنش می‌کنند، و فرشتگان نیز خدای را سجده می‌برند و تکبر نمی‌ورزند. فرشتگان از پروردگار خود که حاکم بر آنان است، می‌ترسند و آنچه بدانان دستور داده شود، (بدون بهانه و سرکشی) انجام می‌دهند» ... «آسمان هفتگانه و زمین و تمام کسانی که در آن هستند، همگی تسبیح خدا می‌گویند و بلکه هیچ موجودی نیست مگر اینکه حمد و ثنا و تسبیح وی می‌گویند، اما شما تسبیح آنان را نمی‌فهمید» ... «من جَنّیان و انسانها را جز برای پرستش و بندگی خود نیافریده‌ام».

در اسلام، خداوند تنها کسی است که عبادت می‌شود و هیچ گونه واسطه و شفיעی بین او و بندگانش در عبادت نیست. مسلمان تنها او را مستقیماً - بدون هیچ واسطه‌ای - در نظر می‌گیرد و فقط اوست که بر هر چیزی قادر است و همه، بندگان و فرمانبرداران اویند که نه برای خود و نه دیگران، مالک هیچ چیزی نیستند و همه متوجّه او می‌باشند. به همین جهت، کس دیگری را به جای خدا، یا در کنار خدا، در دل خویش جای نمی‌دهد و در عبادتش همراه نمی‌سازد:

﴿وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾ [الکھف: ۱۱۰].

در اسلام، دایره عبادت بسیار گسترده است، و تمام زندگی بیرونی بشری را دربرمی‌گیرد. در عقیده اسلامی، تمام بندگیها، اطاعتها، پیرویه‌ها، پذیرفتنها و گردن‌نهادنها به دستورات، اوامر، قوانین، احکام، شرایع، نظامها، حاکمیتها و... همچنین تمام نیایشها، پرستشها، خواهشها، بیم و امیدها، مراسم و شعایر، تعظیمها، محبتها، خشوع و خضوعها، همچون: نماز، زکات، روزه، حج، صدقه، انفاق، نذر، قربانی، طواف، اعتکاف، دعا، توسّل، استعانت، استغاثه و... به اضافه

تمام فعالیت‌های روزمره و... خلاصه زندگی و مرگش - با قرار دادن هدف و مقصدی - همه و همه عبادت محسوب می‌شوند، و لازم می‌داند که تنها و تنها برای خدا صورت بگیرند و فقط رضای او را طلب کنند؛ نه کس دیگر و نه رضای شخصی دیگر! و به همین جهت اعلان داشت:

- تنها، حکم خدا باید پذیرفته شود:

﴿مِنْ وَلِيِّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾ [الكهف: ۲۶]... ﴿إِنْ أَلْحَكُمُ إِلَّا إِلَهُ اللَّهِ أَمَرَ إِلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ﴾ [يوسف: ۴۰]... ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ [المائدة: ۴۴]... ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ وَمَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ﴾ [النساء: ۶۰]... ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [النساء: ۶۵]... ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ وَمَا أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ﴾ [النساء: ۶۰].

«به جز خدا برایشان ولی و سرپرستی نیست، و او در حکم و فرماندهی خود کسی را شریک و انباز (خود) نمی‌گرداند» ... «حاکمیت و فرمانروایی، تنها از آن خداست و بس، و دستور داده که جز او را عبادت نکنید. این است دین راستین و پایدار» ... «و هر کس بنا بر آنچه که خدا نازل کرده حکم نکند، پس آنها همان کافران هستند» ... «(ای پیامبر!) آیا تعجب نمی‌کنی از کسانی که می‌گویند که آنان بدانچه بر تو نازل شده و بدانچه پیش از تو نازل شده ایمان دارند، (در حالی که) می‌خواهند حکومت و داوری را نزد طاغوت ببرند (و حکمش را به جای حکم

خدا بپذیرند؟! و حال آن که بدیشان فرمان داده شده است که (تنها به خدا ایمان داشته و فقط تن به حکم او دهند و) و به طاغوت کفر بورزند (و حکمش را نپذیرند) ... «اقا، نه! به پروردگارت قسم! که آنان مؤمن به شمار نمی آیند تا زمانی که تو را در اختلافات خود به حکمیت و داوری نطلبند و سپس هیچ گونه ملال و تنگی در دل خود از قضاوت تو نداشته و کاملاً تسلیم (حکم تو) باشند».

- تنها قانون و شریعت خدا باید دریافت شود:

﴿وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَّخِذُوا إِلَهَيْنِ اثْنَيْنِ إِنَّمَا هُوَ إِلَهُ وَاحِدٌ فَإِيتِي فَارْهَبُونِ﴾^(۵۱) وَلَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَهُ الدِّينُ وَاصِبًا أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَتَّقُونَ ﴿۵۲﴾ [النحل: ۵۱-۵۲] ... ﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ﴾ [الشوری: ۲۱].

«خدا فرموده است: دو معبود دوگانه را برای خود برنگزینید، بلکه خدا معبود یگانه است و تنها و تنها از من بترسید. آنچه در آسمانها و زمین است، از آن اوست و همواره (تعیین نحوه) دینداری و قانونگذاری حق اوست و اطاعت و فرمانبرداری از او واجب است. پس آیا از غیر خدا می ترسید؟! ... «یا اینکه آنان شرکاء و معبودانی دارند که برایشان قانونگذاری کرده و دینی را پدید آورده اند که خداوند بدان اجازه نداده است».

- تنها او را باید به سرپرستی و اربابی پذیرفت و فقط از او اطاعت و پیروی شود:

﴿قُلْ يٰٓأَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ [آل عمران: ۶۴] ... ﴿وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ﴾ [الأنعام: ۱۲۱] ... ﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾ [النور: ۵۱].

«بگو: ای اهل کتاب! بیاپید به سوی سخن دادگرانه‌ای که بین ما و شما برابر است و آن، این است که غیر از خدا کسی را فرمانبرداری و پرستش نکنیم و هیچ چیزی را با او شریک نسازیم و گروهی از ما (انسانها) گروه دیگری را به اربابی و سرپرستی غیر از خدا نگیرد» ... «و اگر از آنان اطاعت و پیروی کنید، همانا شما هم از مشرکان خواهید بود» ... «مؤمنان هنگامی که به سوی خدا و پیامبرش (که اطاعت از او، اطاعت از خداست) فرا خوانده می‌شوند تا میانشان حکومت و داوری کنند، سخنشان تنها این است که می‌گویند: شنیدیم و اطاعت کردیم».

- تمام پرستش‌ها، مناجات، درخواستها، امیدها و پرهیزها، دعاها، توسلها، توکلها، استغاثه‌ها، استعانتها، نذر و قربانیه‌ها، صدقه و انفاقها، طواف و اعتکافها و... بایستی تنها متوجه خدا باشند:

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ ۚ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ ﴿١٦٣﴾﴾ [الأنعام: ۱۶۲ - ۱۶۳] ... ﴿فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَخْضِرْ ﴿٢﴾﴾ [الکوثر: ۲] ... ﴿وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ ۗ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿٢٧٠﴾﴾ [البقرة: ۲۷۰] ... ﴿وَلَيَطُوفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾﴾ [الحج: ۲۹] ... ﴿وَعَهْدَنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهَّرَا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿١٢٥﴾﴾ ... ﴿قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا ﴿٢٠﴾﴾ [الجن: ۲۰] ... ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾﴾ [غافر: ۶۰] ... ﴿قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أُعْبَدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴿٥٦﴾﴾ [الأنعام: ۵۶] ... ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾﴾ [الفاتحه: ۵] ... ﴿وَسَأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ ﴿٣٢﴾﴾ [النساء: ۳۲] ... ﴿فَابْتَغُوا عِنْدَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ ﴿١٧﴾﴾ [العنكبوت: ۱۷]

﴿وَالَيْهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ﴾ [هود: ۱۲۳]...
 ﴿وَأَعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ﴾ [الحج:
 ۷۸]... ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿۱﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿۲﴾﴾ [الفلق: ۱-۲]...
 ﴿قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴿۳﴾﴾
 [الجن: ۲۲]... ﴿فَفِرُّوْا إِلَى اللَّهِ﴾ [الذاریات: ۵۰]... ﴿رَبِّ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا
 ﴿۴﴾﴾ [مریم: ۶۵]... ﴿وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾ [الكهف: ۱۱۰].

«بگو: همانا نماز، عبادات و طاعات و مناسک، (و بالاخره) زندگی و مرگ برای خداست و بس که پروردگار جهانیان است. هیچ شریکی ندارد و به همین امر، دستور داده شده‌ام» ... «پس تنها برای پروردگارت نماز بخوان و قربانی کن» ... «هر چیزی را انفاق می‌کنید، یا هر نذری را که می‌دهید، بیگمان خداوند به آن آگاه است (و می‌داند که برای کیست و برای چیست؟! و ظالمان (همان کسانی که با شرک که ظلم بزرگی است، بر خود ستم کرده‌اند) را هیچ یار و یابوری نیست» ... «و باید که تنها خانه خدا (خانه قدیمی و گرمی) را طواف کنند» ... «و به ابراهیم و اسماعیل سفارش کردیم (و بر عهده ایشان گذاشتیم) که خانه‌ام را (از هر گونه شرک و پلیدی و آلودگی) برای (عبادت‌کنندگان و از جمله) طواف‌کنندگان و اعتکاف‌کنندگان و رکوع و سجودبرندگان (نمازگزاران) پاک و پاکیزه کنید» ... «بگو: همانا من تنها پروردگارم را به فریاد می‌خوانم و هیچ کسی را با او شریک نمی‌سازم» ... «پروردگار شما می‌گوید: مرا بخوانید تا اجابت کنم. کسانی که خود را بزرگتر از آن می‌دانند که مرا عبادت کنند، خوار و پست داخل دوزخ خواهند شد» ... «بگو: من نهی شده‌ام از اینکه معبودانی را که شما به جز خدا فریاد می‌خوانید (و دعاهایتان را متوجه آنان می‌سازید) عبادت کنم» ... «تنها تو را

می‌پرستیم و تنها از تو یاری و استعانت می‌طلبیم» ... «و از خداوند فضلش را بخواهید» ... «پس رزق و روزی را از پیشگاه خدا بخواهید و تنها او را بندگی و پرستش و شکر و سپاسگزاری نمایید» ... «و کارها یکسره به او برمی‌گردد، پس او را بپرست و تنها بر او توکل کن» ... «و به خدا متوسل شوید که او تنها سرپرست و یاور شماست، و چه سرور و یاور نیک و چه کمک‌کننده خوبی است!» ... «بگو: پناه می‌برم به پروردگار سپیده‌دم، از شرّ هر آنچه که خلق کرده است» ... «بگو: هیچ کس مرا در برابر خدا پناه نمی‌دهد و من هیچ پناهگاهی جز او نمی‌یابم» ... «پس به سوی خدا بگریزید (و به او پناه ببرید)» ... «پروردگار آسمانها و زمین و آنچه در میان آن دو است. پس (حال که چنین است) تنها او را عبادت کن و بر عبادتش (همیشه و همه جا) بردوام و شکیبا باش (و پس از چندی به عبادت دیگری روی نیاور). مگر شبیه و همتایی برای خدا پیدا خواهی کرد (تا دست نیاز به سویش دراز کنی)؟!» ... «و باید در عبادت و پرستش پروردگارش، کسی را شریک نسازد».

«بین خدا و بندگان، هیچ وساطتی نیست»

سلام با شرک و بت‌پرستی جنگید و با آوردن توحید و یگانه‌پرستی خالص و پاک، خواست تا وساطت بین خدا و بندگان را از میان بردارد. از این رو تک‌تک افراد را در ارتباط با خداوند برابر دانست، و اعلان نمود که تمامی افراد در بشریت با هم برابرند و همگی در مقابل خداوند، بنده و عبد هستند و خدا هم، خدای همه و پروردگار جهانیان است و به شخص ویژه یا قبیله خاصی اختصاص ندارد، و روی این معنی پافشاری و تأکید کرد تا مردم هیچ کس و هیچ چیزی - نه فرشته‌ای، نه فرزندی، نه جَنّی، نه سنگی، نه فرد صالحی و نه پیامبری!! - را واسطه قرار ندهند، و مقداری از عبادت خود را - یا آنچه در معنی، عبادت است - به آنها متوجّه نسازند.

اگر چنانچه قرار باشد کسی بین خدا و بندگانش واسطه باشد، پیامبران الهی □: از هر کس در این کار شایسته تر بوده اند؛ چرا که همیشه با پروردگارشان در ارتباط بوده و پیام او را به مردم رسانیده اند. آنان از هر کسی به خدا نزدیکتر و به درگاه او، آبرومندتر بوده اند، اما اسلام این را نیز مردود می شمارد و می گوید: همه افراد - و لو اینکه پیامبر خدا هم باشند - در برابر خدا برابرند، و هیچ یک مالک نفع و ضرری برای خود و دیگران نیستند و به زمان و مکان مقید هستند. پس درخواست و خواهشها باید متوجه خدا باشد؛ نه بندگان خدا!.

به همین جهت قرآن کریم تلاش می کند که پیامبران را - همانند دیگر افراد بشر - در جایگاه واقعی شان قرار دهد، و آنها را نه فرشته و نه خدا معرفی می کند، بلکه می فرماید:

﴿إِذْ قَالَ لَهُمُ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ﴾ [الشعراء: ۱۰۶]... ﴿عَادِ أَخَاهُمْ هُودًا قَالَ يَقَوْمِ أَعْبُدُوا اللَّهَ﴾ [الأعراف: ۶۵]... ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ﴾ [النمل: ۴۵]... ﴿وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَقَوْمِ أَعْبُدُوا اللَّهَ﴾ [الأعراف: ۸۵]... ﴿وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ﴾ [الزمر: ۷۱].

«زمانی که برادرشان، نوح بدانان گفت: هان! (از خدا) بترسید» ... «و به سوی قوم عاد، برادرشان هود را فرستادیم و به قوم خود گفت: ای قوم من! تنها خدا را بپرستید» ... «ما به سوی قوم ثمود، برادرشان صالح را روانه ساختیم تا تنها خدا را بپرستند» ... «و به سوی قوم مدین، برادرشان شعیب را فرستادیم و به قوم خود گفت: ای قوم من! تنها خدا را بپرستید» ... «نگهبانان دوزخ به آنها می گویند: مگر پیامبرانی از جنس خودتان به میانتان نیامده اند تا آیه های پروردگارتان برایتان بخوانند؟!».

همانگونه که می‌بینیم، قرآن تمام انبیاء را برابر و برادر قوم خود معرفی می‌کند و این یعنی اینکه آنها نیز در بشریت با همه انسانها برابرند و از جنس خودشان هستند و دارای همان خصوصیات هستند که توده مردم دارا می‌باشند.

و اما در مورد محمد ﷺ که به حق، گل سرسبد مقربان درگاه الهی است - چنین می‌فرماید:

﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنْفُسِكُمْ﴾ [التوبة: ۱۲۸] ... ﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ﴾ [آل عمران: ۱۴۴].

«به تحقیق پیامبری از جنس خودتان به سوی شما آمده است» ... «و محمد نیست مگر پیامبری که قبل از او هم پیامبرانی آمده‌اند و درگذشته‌اند. آیا اگر چنانچه بمیرد یا کشته شود، شما (از آیین خود) برمی‌گردید؟!».

و یا به او می‌فرماید:

﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبُهُمْ﴾ [آل عمران: ۱۲۸] ... ﴿وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ﴾ [الأنعام: ۱۰۷].

«هیچ امری در دست تو (ای پیامبر) نیست. خداوند یا توبه آنان را می‌پذیرد و یا آنها را عذاب می‌دهد» ... «و ما تو را قرار نداده‌ایم که حافظ و نگهبان ایشان باشی و همچنین تو وکیل و کارگزارشان نیستی».

و یا در جایی دیگر به او می‌فرماید:

﴿قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ [الأعراف: ۱۸۸].

«بگو: من مالک هیچ سود و زیانی برای خود نیستم، مگر آنچه را که خدا بخواهد. اگر چنانچه من غیب می دانستم، منافع زیادی نصیب خود می ساختم و اصلاً شر و بلایی به من نمی رسید. من کسی جز بیم دهنده و مژده دهنده مؤمنان نیستم!». و یا در جایی دیگر، با بیانی تهدیدآمیز به او می فرماید:

﴿وَلَوْلَا أَنْ ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدْتَ تَرْكُنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا ۖ إِذَا لَأَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا ۝٧٤﴾ [الإسراء: ۷۴-۷۵] ... ﴿لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [الزمر: ۶۵].

«و اگر ما تو را استوار و پابرجای (بر حق) نمی داشتیم، دور نبود که اندکی بدانان گرایش پیدا کنی. (و اگر چنین می کردی) در این صورت عذاب دنیا و آخرت را (برایت) چندین برابر (می ساختیم و) به تو می چشاندیم. سپس در برابر ما یار و باوری نمی یافتی» ... «اگر تو شرک بورزی، اعمالت نابود می شوند و از زیانکاران خواهی شد».

و به او امر می کند که آیین خود را با صدایی رسا اعلام دارد:

﴿قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا ۚ قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ۚ قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ۚ﴾ [الجن: ۲۰-۲۲].

«بگو: همانا من تنها پروردگارم را به فریاد می خوانم و هیچ کسی را با او شریک نمی سازم. بگو: من نمی توانم هیچ گونه زیان و سودی به شما برسانم و به هیچ وجه نمی توانم گمراهتان سازم یا هدایتتان دهم. بگو: هیچ کس مرا در برابر خدا پناه نمی دهد و من پناهگاهی جز او نمی یابم».

و این چنین، بعد از اینکه او را تنها پیامبری همچون پیامبران دیگر - که همگی آمده اند و رفته اند - معرفی می کند، و او را مالک هیچ سود و زیانی، نه برای خود و نه

برای دیگران می‌داند و می‌گوید که هیچ امری در دست او نیست و غیب نمی‌داند، و اگر چنانچه خداوند او را پابرجا نمی‌داشت، دور نبود که به مشرکین گرایشی پیدا کند و... آنگاه به او امر می‌کند که به مردم بگوید: خدای شما، خدای یگانه است و مرا خدا نپندارید؛ زیرا من هم بشری مثل خودتان هستم و مستقیماً به سوی او توجّه کنید و به غیر او - همچون مشرکین - متوسّل نشوید و در یک جمله خدا را عبادت کنید و در عبادت کسی را شریک او نسازید:

﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهُ وَاحِدٌ ۖ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ ۗ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ ﴿٦﴾﴾ [فصلت: ۶]... ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ إِلَهُ وَاحِدٌ ۖ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ ۚ أَحَدًا ﴿١١٠﴾﴾ [الكهف: ۱۱۰].

«بگو: من هم بشری مثل شما هستم که تنها به من وحی می‌شود. همانا پروردگار شما خدای واحد است، پس مستقیماً (بدون واسطه) به او روی آورید و استغفار نمایید، و وای بر مشرکین! (که چنین نمی‌کنند)»... «بگو: من فقط انسانی مثل شما هستم که به من وحی می‌شود. خدای شما خدای واحدی است و بس. پس هر کس خواهان (سعادت) دیدار خدای خویش است، باید که کارهای شایسته انجام دهد و در عبادت پروردگارش کسی را شریک او نسازد».

و یا داستان کسانی را بیان می‌کند که عیسی علیه السلام را خدای خود قرار داده‌اند و آنان را به کفر و نادانی سرزنش می‌کند:

﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ۚ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ ۚ وَمَن فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ [المائدة: ۱۷].

«مسلمانم کسانی که می گویند: خدا همان مسیح پسر مریم است، کافرندها! بگو: اگر خدا بخواهد مسیح پسر مریم و مادرش و تمام کسانی را که در زمین هستند هلاک کند، چه کسی می تواند (کوچکترین) کاری بکند؟!».

قرآن کریم، این چنین در تثبیت و استحکام و روشن نمودن این عقیده پیش می رود تا جایی که نمی گذارد مخلوقی از بندگان خدا، مخلوقی دیگر از بندگان را به عنوان معبود خویش برگزیند و به عبادتش بپردازد. هر مخلوقی - اگر چه پیامبر هم باشد - بالاخره بنده ای از بندگان خداست؛ نه خدا و معبود، و نه قبله پرستش!!

وقتی در نزد خداوند - ذاتاً - هیچ گونه تفاوتی بین بندگان نباشد، واسطه های بین خدا و بندگان نیز از بین می روند. پس نه کفایتی در کار خواهد بود و نه وساطتی! چگونه می توان برای خدا واسطه و نماینده ای تراشید، در حالی که برای انجام هر کاری، یا پدید آوردن چیزی، کافی است بگوید: شو! پس می شود:

﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ [یس: ۸۲].

«هرگاه خدا چیزی را بخواهد که بشود، کافی است که بگوید: شو! پس می شود».

آیا واقعاً شایسته است که خدایی که همه جا حاضر و ناظر است، از رگ گردن به انسان نزدیکتر است، خیانت چشم و آنچه را در سینه اوست می داند، و از طرفی بسیار آمرزگار و مهربان است، واسطه و دلالتی داشته باشد تا از طریق او، بنده اش را ببخشد و یا حاجتش را برآورده سازد؟!.

هر کس بدون واسطه می تواند - مستقیماً و شخصاً - به خالق خود مرتبط گردد و شخصیت ناچیز خود را - هر چند گناهکار هم باشد - به قدرتی که اول و آخر و ظاهر و باطن است، پیوند دهد و از او حوایج و درخواستها و نیازمندیهایش را بطلبد، و رحمت و لطف و عنایت پروردگارش را بچشد، آنگاه ایمان و تقوایش محکمتر گردد. اسلام، اصرار زیادی بر تقویت و استحکام این ارتباط دارد. افراد را متوجه می سازد که خدا تنها برایشان کافی است و هر کس می تواند در تمام دقایق شب و

روز از آن قدرت بزرگ - که زمان و مکانی برایش نیست - استعانت جوید و به او متوسل شود و پناهگاه خود قرار دهد:

﴿اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ﴾ [الشوری: ۱۹] ... ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ﴾ [الزمر: ۳۶] ... ﴿وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ﴾ [الحديد: ۴] ...
 ﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ [ق: ۱۶] ... ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ [البقرة: ۱۸۶] ... ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ [غافر: ۶۰] ... ﴿وَلَا تَأْيِسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَأْيِسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْكُفْرُونَ﴾ [يوسف: ۸۷] ... ﴿قُلْ يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا﴾ [الزمر: ۵۳].

«خداوند نسبت به بندگانش لطف دارد» ... «آیا خداوند برای بندگانش کافی نیست؟» ... «هرکجا که باشید، خدا هم با شماست» ... «و ما از شاهرگ گردن به شما نزدیک تریم» ... «و هر گاه بندگانم از تو بپرسند، پس من نزدیکم و دعای دعاکننده را هنگامی که مرا می خواند، اجابت می کنم. پس بایستی آنها دعوت مرا اجابت کنند و به من ایمان بیاورند تا هدایت یابند» ... «و پروردگارتان می گوید: مرا بخوانید، به شما پاسخ می گویم» ... «از رحمت خدا مأیوس نشوید؛ زیرا از رحمت خدا مأیوس نمی شوند، مگر قوم کافران» ... «بگو: ای بندگان من! ای کسانی که بر خودتان (با گناه کردن) زیاده‌وری هم کرده‌اید! از رحمت خدا ناامید نشوید؛ زیرا خداوند تمام گناهان را می بخشد».

- واسطه‌ها، کم کم خدا می‌شوند!

به راستی، بشر از زمانی که واسطه‌تراشی در پیشگاه خدا را به دروغ ساخت و بدان روی آورد، گمراهی آن چنان بشر را از تاریکی‌ای، به تاریکی عمیق‌تری انداخت تا جایی که خود خدا را فراموش کردند. همان خدایی که برایش دلال‌ها و واسطه‌ها قرار داده بودند، خودش را فراموش کردند و واسطه‌هایش را ذکر کردند و همانند خدا دوست داشتند و یکسره بدانان روی آوردند، به طوری که از شنیدن نام خدا به تنهایی، دیگر شور و شوقی از ایشان دیده نمی‌شود، ولی به محض به میان آمدن نام یکی از همین واسطه‌ها و یا بنده‌ای دیگر از بندگان خدا، هیاهو و نعره‌ها سر می‌دهند و غرق سرور و شادی می‌شوند و چه بسا به حالت جذبه می‌افتند و ذکر و سرودگوییان، به دست‌افشانی و پایکوبی و سر تکان دادن می‌پردازند!! و گاهی هم در مقابل انسانی بی‌خبر از قرآن و سنت، زانو می‌زنند و حرف‌شنوی می‌کنند!!

﴿وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٥﴾﴾ [الزمر: ۴۵].

«هنگامی که نام خداوند به تنهایی و یگانگی برده شود، کسانی که به آخرت ایمان ندارند، دل‌هایشان می‌گیرد و بیزار می‌شود، اما هنگامی که نام کسانی غیر از او برده می‌شود، ناگهان شاد و خوشحال می‌شوند!».

بنابراین، نزد آنان در هر چیزی بُرد با این شرکاء و واسطه‌هاست. چه در محبت، چه در عبادت و اخلاص، چه در استغاثه و توسل‌ها، چه در نذر و قربانی و عشق و حماسه‌ها... و چیزی برای خدا نمانده است که قابل ذکر باشد، مگر اینکه به تبعیت آن واسطه‌ها، از او هم نامی ببرند!

﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِرَعْمِهِمْ وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾﴾ [الأنعام: ۱۳۶].

«مشرکان سهمی از زراعت و چهارپایانی را که خداوند آنها را آفریده است، برای خدا قرار می‌دهند و به گمان خویش می‌گویند: این برای خداست (و با این سهم به خدا تقرب می‌جوئیم و بدین منظور، آنها را به میهمانان و ناتوانان می‌دهیم) و این برای شرکاء و معبودان ماست (و با این سهم نیز به معبودان تقرب می‌جوئیم و بدین منظور آن را به رؤسا و پرده‌داران و کاهنان و خادمان بتکده‌ها و معابد می‌دهیم). اما آنچه به شرکاء ایشان تعلق می‌گیرد، به خدا نمی‌رسد (و صرف کردن آن در راه خدا حرام است) و آنچه متعلق به خدا می‌باشد، به شرکاء ایشان می‌رسد (و می‌توان برای آنها صرف کرد و به کاهنان و رؤسا و خدمتگزاران اصنام ایشان داده شود!) واقعاً چه بد داوری می‌کنند!».

متأسفانه، این آلودگی به عقاید مسلمانان امروزی نیز سرایت کرده است تا جایی که نزدیک است خود خدا را فراموش کنند و به دایره شرک وارد شوند. به همین جهت لازم دانسته‌ایم فصل جداگانه‌ای را به همین مورد اختصاص دهیم تا بدانیم که چه خطری در کمین آنهاست:

﴿وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ﴾ [یوسف: ۱۰۶].

«و اکثر آنهايي که ادعای ایمان می‌کنند، مؤمن نیستند مگر اینکه مشرکند!».

فصل سوم:

مسلمانان پس از اسلام

«عقاید شرک آمیز رایج در میان توده مردم»

اسلام، این چنین ریشه عقاید شرک آمیز را که در دل‌های اعراب جاهلی ریشه دوانیده بود، از میان برچید و به جای آن، عقیده پاک و صحیح توحید را جایگزین کرد، و مردم پس از چندی خالق یکتای خود را شناختند و به جانب پروردگار خویش رو نهاده، از پرتو درخشان هدایتش راه جستند و پا در راه روشن و بدون انحرافش گذاشتند و هیچ راه دیگری را اختیار نکرده و از هیچ - ظاهراً - قدرتمندی استمداد و استعانت نکردند؛ زیرا دانستند که این قدرتهای دروغین زمینی، همه ناتوان و ضعیف و فانی هستند و تنها قدرت حقیقی و ابدی، و تنها راه راستین، از آن خداست و پس؛ چون دیگر ایمان دارند که همه اینها به دست خداست. با اتکاء و توکل به قدرتش، با جانمایی پاکیزه و دل‌هایی قوی بر روی زمین با شیوه انسانی به زندگی خویش ادامه دادند... و این چنین بود که اسلام پیشروی کرد...

با پیشروی اسلام، مردم به سوی پروردگار خویش رفته، و تنها توجه خود را به او معطوف ساختند و با اتکاء به قدرتش، نیروی خود را با تمام نیروها و افراد بر روی زمین برابر دیدند؛ چون پی بردند که همگی مخلوق خدا، همگی نیروی خود را از او گرفته‌اند. با پیشروی اسلام، مردم با آگاهی و بصیرت کامل، به جانب خالقشان روی آوردند و احساس کردند که منشأ تمامی موجودات، او بوده و همه آنها دوباره به

سوی او باز می‌گردند. پس خود را با همه افراد بشر، در بشریت شریک دانستند و پی بردند که همگی از اراده مستقیم و بی‌واسطه او سرچشمه گرفته‌اند و کسی بر کسی دیگر از این لحاظ برتری و تفوقی ندارد.

و بالاخره... با روی آوردن به پروردگار خویش، دیگر آن رسم وساطت و بت‌پرستی برافتاد و سرهای مردم در برابر خالق بی‌همتا و معبود برحق و دوست‌داشتنی به تواضع، خم شد و پیشانیهایشان بر آستان حق ساییده گشت. دیگر همگی در برابر قدرتهای دروغین، چه سنگی و چه گوشتی - یعنی رؤسا و سدنه و کهنه - که بساط خدایی گسترده بودند، رهایی یافتند و بناء در هم شکسته جاهلیت فرو ریخت و به جایش کاخ بلند اسلام، با بیرق «لا إله إلا الله» افراشته گردید.

اسلام، با تلاش خود ملّت ممتاز و یگانه‌ای به وجود آورد که رهبری بشریت را به آن ملّت سپرد. ملّتی که مأمور بود بشریت را از گمراهی و جاهلیت نجات دهد... اما چندی نگذشت که رسالتش را وانهاد و از پیشروی کاروان عقب کشید و کم‌کم رهبری بشریت را از دست داد... به طوری که همین ملّت، امروز به جای رهبری و پیشوایی، خود دنباله‌رو ملّتهای گمراه گردیده و در گمراهی و تیره‌روزی افتاده است! اَمّت اسلامی باید در ایمان و تسلیم و توجّه به خدای واحد قهار، نمونه برجسته باشد و در نیت و عقیده و عمل نیز به پروردگار خود، به چیز دیگری توجّه نکند و به گونه‌ای باشد که مقتدا و پیشوای دیگران و الگو قرار گیرد، همانگونه که مسلمانان صدر اسلام در آن قلّه رفیع قرار گرفتند:

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ [البقرة: ۱۴۳] ... ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ [آل عمران: ۱۱۰].

«و این چنین شما را اَمّتی میانه‌رو قرار دادیم تا بر مردم الگو و شاهدی باشید و پیامبر هم بر شما الگو و شاهدی باشد» ... «شما برترین و بهترین اَمّتی هستید که

برای مردم انتخاب شده‌اید؛ زیرا به نیکبها دعوت می‌کنید و از بدبها باز می‌دارید و به خدا ایمان دارید».

اما - با کمال تأسف - در میان توده‌های مسلمانان امروزی، شیوه‌هایی از پرستش و عبادت را ملاحظه می‌کنیم و مسلک‌هایی در بینشان رواج و شیوع یافته که به طور خطرناکی بر فساد و گمراهی عقیده و تفکر، و ناپسامانی مقصود و مأوای فکری‌شان دلالت می‌کند. ما دوست داریم بی‌پروا از این بیماری و علت آن پرده برداریم و اندک مسامحه‌ای را روا نداریم؛ زیرا کوچک‌ترین خلل و کاستی در پایه‌های توحید، در واقع به معنای راه یافتن جاهلیت و تباهی به مرکز رهبری فکری و عقیدتی این دین، و یگانه‌عامل و انگیزه هدف و مبدأ و منتهای این دین است.

البته ما از جمله کسانی نیستیم که به مردم تهمت‌های ناروا بزنیم و به گزاف و نسنجیده و ندانسته، آنان را به شرک و گمراهی متهم کنیم و حقوقشان را ظالمانه پایمال کنیم و تجاوز بدان را مباح بدانیم! اما تصرفات و رفتارهای این مردم را طوری می‌بینیم که اعراب جاهلی پیش از اسلام داشته‌اند! و شاید بدین سبب باشد که پس از چندی، چنین پنداشتند که تمام این آیات - که درباره شرک و وساطت بتها نازل شده‌اند و ما برای جایز نبودن توسلات آوردیم - همگی فقط به اعراب جاهلی اختصاص داشته و تنها درباره آنها نازل شده‌اند، به طوری که فقط به آنها منحصر دانستند، و البته به همین مقدار هم بسنده نکردند و بلکه قائل به تفسیراتی شدند که حتی توسل به غیر خدا را جایز دانستند و معتقد شدند که خداوند، مؤمنان را دستور داده که برای رسیدن و تقرب به او، لازم است واسطه‌ای بجویند!! و می‌گویند: آیاتی که درباره مشرکین نازل شده‌اند، همگی درباره واسطه‌ها و شرکایی است که تنها در قالب بت‌های سنگی بوده‌اند؛ نه افراد صالح و اولیاء شایسته خدا!!.

به هر حال، اوضاع مردم را - در حال حاضر - به گونه‌ای می‌بینیم که بررسی طولانی و دقت نظر و خیرخواهی و نصیحت خالصانه و تصریح به تعالیم قرآن و

سنت پیامبر ﷺ را بر ما واجب می‌گرداند. چنان که کوچکترین انحراف را مشاهده کنیم، نباید بی تفاوت از کنار آن بگذریم و آن را نادیده بگیریم.

به عنوان مثال، مشاهده می‌کنیم که هر روز هزاران نفر به زیارت آرامگاه افراد صالحی می‌روند و از آنان اعمالی سر می‌زند که جز «عبادت» نام دیگری را نمی‌توان بر آنها گذاشت، در حالی که بیشترشان از اسلام چیزی نمی‌دانند و اگر چنانچه برای انجام یک وظیفه دینی صحیح - همچون جمع‌آوری زکات، کمک به فقراء و یتیمان و... - خوانده شوند، با تنفر می‌گیرند! اگر چه در روی آوردن به خرافات و اباطیل، پروانه‌وار به سوی شمع هجوم می‌آورند و بلکه سریعتر از پروانه، بدانها روی می‌آورند و به دور آن می‌چرخند!

کافی است که بدانید، آنهایی که می‌آیند تا در کنار ضرایح آنان، به نذرهای خود وفا کنند و دعا و نیایش نمایند، برای چه کسی نذرها را به جای می‌آورند و چه کسی را در دعا و درخواست خود می‌خوانند و از چه کسی استمداد و استعانت می‌جویند و به چه کسی متوسل می‌شوند و برای چه کس طواف و اعتکاف می‌کنند؟! آری! در بادی امر، برای فلان بزرگ دین! وقتی با آنان مجادله می‌کنیم، می‌گویند: این نذرها و دعاها برای خداست، اما به وسیله این کس و از راه او!!

بیشترشان می‌گویند: ما خدا را نیکو و برتر می‌شناسیم و خالق همه چیز، قادر بر هر کاری، از تمام مخلوقات برتر و بالاتر می‌دانیم، و این هم می‌دانیم که این افراد شایسته، بندگان او هستند. کاری که تنها ما می‌کنیم فقط این است که می‌خواهیم از این طریق به خدا برسیم، و به وسیله بندگان صالحش - که نزد خدا مقرب و آبرومند درگاهش هستند - به او تقرب جویم!

این کلامشان به فرض اینکه درست و راست باشد، و حقیقتاً چنین پندار و عقیده‌ای داشته باشند، اما این عقیده اصلاً در اسلام وجود ندارد و آن را نادرست

می‌داند؛ زیرا خداوند - سبحان - از ما نخواست که دیگران را با خود به حضورش بیاوریم تا اعمال نیک ما را - همچون نذر و دعا و طواف و اعتکاف و... - را به حضورش عرضه کنند، یا برای ما از لغزشها و گناههایمان طلب استغفار نمایند.

بدون شک، چون مدّت طولانی بر مسلمانان گذشته است، حق را فراموش کرده‌اند. گاهی ممکن است که انسان به خاطر فراموش کردن و نادیده گرفتن یک چیز اندک و بی‌اهمیت، عذر و بهانه‌اش پذیرفتنی باشد، اما اینکه حقیقت خود و خدای خویش را مورد غفلت قرار دهد و ایمانش را فراموش کند، این دیگر قابل اغماض نیست و مصیبت بس بزرگ و بلای عظیمی است!

قرآن کریم، این چنین از دست دادن توحید و تباهی‌اش را مورد تهدید قرار داده و تنبیح می‌کند:

﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ ءَأَنْتُمْ أَضَلَلْتُمْ عِبَادِي هَؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ ۖ﴾ (۷) قَالُوا سُبْحَانَكَ مَا كَانَ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنْ مَتَّعْتَهُمْ وَعَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا الذِّكْرَ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا ﴿۱۸﴾ [الفراق: ۱۷-۱۸].

«روزی را که خداوند همه مشرکان را به همراه تمام کسانی که به جز خدا را می‌پرستیدند، گرد می‌آورد و (به پرستش شدگان) می‌گوید: آیا شما این بندگان را گمراه کرده‌اید (و بدیشان دستور داده‌اید که شما را برای خود برگزینیم (و بپرستیم) و لیکن، آنان و پدرانشان را (از نعمتها) برخوردار نموده‌ای، تا آنجا که یاد و ذکر (تو و عبادت) را فراموش کرده‌اند و هلاک گشته‌اند!».

آری! به راستی یاد و ذکر خدا و توحیدش را نیز - که مبنای ذکر خداست - فراموش کردند. پس برای دفاع از این افراد جاهل کافی نیست که گفته شود: آنان خدا را می‌شناسند و می‌دانند که تنها، او اجابت‌کننده هر خواسته و حاجتی است و عامل و انگیزه هر عفو بخششی است و می‌دانند که غیر او مالک هیچ چیزی نیستند؛

زیرا این معرفت و شناخت، وقتی شایسته و قابل قبول است که تنها خدا - و تنها او - مورد دعا و توجه قرار گیرد و فقط به سوی او روی آورده شود و اخلاص کامل از آن او باشد؛ چنانچه این گونه معرفت را مشرکین جاهلی نیز داشته‌اند، اما قابل قبول نبود:

﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدِيرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ﴾ [یونس: ۳۱].

«بگو: چه کسی از آسمان به شما روزی می‌رساند؟ چه کسی بر گوش و چشمها تواناست؟ چه کسی زنده را از مرده و مرده را از زنده بیرون می‌آورد؟ چه کسی امور را تدبیر می‌کند؟ قطعاً خواهند گفت: خدا!».

با وجود اینکه صراحتاً می‌گویند: همه اینها در دست خداست، و جوابشان خدای یگانه است، ولی این مشرکین با گفتن این قول، مؤمن به حساب نیامده‌اند؛ زیرا ایمان حقیقی به خدا نداشته‌اند. اگر به حقیقت خدا را می‌شناختند، چیزی را که از صفات و شؤون اوست به او مربوط می‌ساختند و به دیگری نسبت نمی‌دادند. به همین دلیل است که قرآن در خطاب به آنان، بلافاصله چنین ادامه می‌دهد:

﴿أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ أَحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَلِكَ حَقَّتْ رِبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُوا أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾﴾ [یونس: ۳۱-۳۳].

«پس بگو: (حال که به تمام این چیزها اقرار می‌کنید) چرا (تنها خدا را عبادت نمی‌کنید و فقط از او) نمی‌ترسید؟! آن، خداست که پروردگار حقیقی شماست (و اوست که چنین است که خود قبول دارید. پس پرستش او نیز حق است و پرستش غیر او، باطل). آیا سوای حق جز گمراهی است؟ پس چگونه از راه به در برده می‌شوید؟! همانگونه فرمان پروردگار تو درباره کسانی که سرپیچی می‌کنند، صادر شده است که ایمان نمی‌آورند».

این مردم ناآگاه، وقتی که برای زیارت قبوری که استخوانهای بعضی از بندگان خدا را - که از هیچ چیز خبر ندارند! - دربردارند، بار و بُنه می‌بندند و به هنگامی که نزورات و دعاها و نیازهای خویش را متوجه کسانی می‌کنند که آنان را دروازه ورود به بارگاه الهی می‌پندارند، به راستی در حق این دین، ظلم بس بزرگی را مرتکب می‌شوند و هر اندازه اعمالشان را از هر جهت بررسی می‌کنیم، در آن چیزی نمی‌یابیم که هرگز دل مؤمن بدان آرامش یابد و بدان راضی شود.

ما می‌بینیم که مسلمانان امروزی با فاسقترین افراد، بنای صداقت و دوستی و پیمان می‌گذارند و گاهی با والدین خود که زنده‌اند، قطع رابطه و صله رحم می‌کنند، اما با حرارت و جدّیت خاص و شادابی هر چه تمامتر برای زیارت قبری از قبور صالحان، کیلومترها راه می‌رود، و نه برای اینکه برای او دعای خیر کند و از خداوند بخواهد که صاحب قبر را مورد رحمت و مغفرت خویش قرار دهد، و نه اینکه خود متذکر شود و به یاد مرگ و روز محشر بیفتد، بلکه بدان جهت به آنجا می‌رود و این همه زحمت را متحمل می‌شود تا از صاحب قبر، نیازها و حوایج دنیا و آنچه را بدان محتاج است، طلب کند و دعا و نذر و قربانی و صدقه و... را متوجه‌اش سازد. آیا به راستی این گمراهی نیست؟!

«تعظیم قبور صالحان»

یکی از کارهای شرک‌آمیز مسلمانان امروزی، ساختن بارگاه بر روی قبور صالحین و تعظیم آن است. باید دانست که بنای ساختمان و گنبد و بارگاه بر قبور صالحان و نیکمردان، عادت است قدیمی که پیشینه دیرینه دارد. در میان مردم کم نبودند کسانی که گنبد و بارگاه را با هدف تعظیم و بزرگداشت صاحب قبر، بنا می‌نمودند. البته درجات این بزرگداشت با هم متفاوت بود و گاهی به تقدیس و عبادت آنها می‌انجامید.

بررسی تاریخ بت پرستی نشان می دهد که در آغاز، بنای قبور و ضرایح را به خاطر یادبود شخصیتها نگاه می داشتند، اما کم کم به تقدیس و عبادت آنها منجر می شد. قرآن کریم نیز چیزهایی را ذکر نموده که بر شیوع و رواج این عادت در بین امتهای پیشین دلالت دارد؛ به عنوان مثال در داستان کهف می خوانیم:

﴿فَقَالُوا أَبْنَاؤُا عَلَيْهِمُ بُنِيَئًا رَبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا﴾ [الكهف: ۲۱].

«گروهی گفتند: بر (محلّ دفن) ایشان دیوار و بنایی درست می کنیم، و پروردگارشان آگاهتر از (هر کس به) وضع ایشان است. برخی دیگر که اکثریت داشتند، گفتند: بر (محلّ دفن) ایشان مسجدی می سازیم».

ساختن مسجد و بارگاه بر سر قبور صالحان - مثل ساختن مجسمه ها و تمثالها برای احترام و یادبودشان - به خاطر دلالت بر انگیزاننده ای که همچون مجسمه ها و تندیسها دارند، شدیداً حرام و ممنوع اعلام شده است؛ زیرا انسانها - همچون قوم نوح علیه السلام سنگ هایی را که برای یادآوری و تعظیم بزرگان و افراد صالح ساخته و تراشیده بودند و کم کم مورد پرستش خویش قرار می دادند - مساجد و بناهایی را که بر قبور صالحان برپا کرده بودند، به تدریج مورد تقدیس قرار دادند و با در و دیوار آن، درست مثل بتها و مجسمه هایی که مشرکان با آن رفتار می کردند، عمل نمودند.

زمانی که اسلام آمد، با این دو مظهر از مظاهر شرک و بت پرستی به شدت جنگید و در محو و نابودی این اعمال مسخره که سرانجام به شرک می انجامد، شدت عمل به خرج داد. به طوری که دیدیم که در فتح مکه، چگونه رسول خدا صلی الله علیه و آله علی بن ابی طالب رضی الله عنه را مأمور ساخت و به وی امر کرد همه بناهایی را که بر روی قبور ساخته اند، با زمین یکسان سازد و تمام بتها و مجسمه ها را بشکند و نابود سازد.

چنانچه علی رضی الله عنه خود می گوید:

«بعثني رسول الله ﷺ إلى المدينة في هدم القبور وكسر الصور». «رسول خدا ﷺ مرا به شهر برای خراب کردن مقبره‌ها و شکستن مجسمه‌ها و بتها فرستاد».

«ابوالهياج الاسدي» نیز می‌گوید:

«قَالَ لِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ أَلَا أَبْعَثُكَ عَلَى مَا بَعَثَنِي عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ لَا تَدْعَ تِمْنًا إِلَّا طَمَسَتْهُ وَلَا قَبْرًا مُثْرِفًا إِلَّا سَوَّيْتُهُ». «علی بن ابی طالب ﷺ به من فرمود: آیا تو را برای کاری نفرستم که رسول خدا ﷺ مرا بدان کار فرستاد؟! و آن اینکه هیچ تمثال و مجسمه‌ای را ترک نکنم مگر اینکه آن را محو و نابود سازم، و هیچ قبر بلند و مشرفی را وانگذارم مگر اینکه آن را با خاک یکسان نمایم».

می‌بینیم که رسول خدا ﷺ از نظر گمراه ساختن، ضریح‌های بلند قبور، و بتها و مجسمه‌های نصب شده را با هم برابر دانست و یکسان قرار داد و به ویرانی هر دو، با هم دستور داد.

پیامبر ﷺ قبل از رحلتش، در بیان سفاهت امتهای گذشته که قبور انبیاء و افراد برگزیده الهی را مسجد و پرستشگاه خود قرار می‌دادند و پرهیز از تقلید و پیروی‌شان، چنین فرمود:

«وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ. أَلَا فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ إِنِّي أَنُهَاكُمُ عَنْ ذَلِكَ». «هان! کسانی که قبل از شما بوده‌اند، قبور پیامبرانشان را به صورت مساجد و معابد درآوردند. هان! هوشیار باشید که قبور را به صورت مساجد و عبادتگاهها درنیاورید. من به تأکید شما را از این کار نهی می‌کنم».

و همو در بیماری رحلتش - به هنگام احتضار - رواندازی که بر رویش کشیده شده بود، از روی خود برمی‌داشت و این دعا را چندین بار تکرار فرمود. انگار شری را که از این راه، عقاید مردم را تهدید می‌کرد، احساس کرده بود! لذا چنین داعی را به درگاه خداوند - سبحان - عرضه داشت:

«اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْ قَبْرِي وَثَنًا يُعْبَدُ اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى قَوْمٍ اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ». «پروردگارا! قبرم را بتی قرار مده که مورد عبادت و پرستش قرار گیرد. همانا غضب و خشم خدا بر قومی که قبور پیامبرانشان را مسجد قرار دادند، بسیار شدید است!».

ابوهریره رضی الله عنه از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت می کند که فرمود:

«لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا وَلَا تَجْعَلُوا قَبْرِي عِيدًا وَصَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ». «خانه هایتان را قبرستان نکنید، و بر قبرم عید و مراسم برگزار نکنید و محلّ رفت و آمد قرار ندهید، و بر من درود و صلوات بفرستید، همانا درود و صلواتان هر جا که باشید، به من می رسد (و لازم نیست به زیارت قبرم بیایید و در آنجا مراسم عید و اعتکاف برگزار کنید و در آنجا بمانید و صلوات بفرستید!)».

«ابویعلی» نیز از علی بن حسین رضی الله عنهما روایت کرده است که او مردی را دید در کنار قبر پیامبر صلی الله علیه و آله برای رفع مشکلاتش دعا می کرد. نزد او رفت و او را از این کار نهی نمود و گفت: آیا حاضر هستی سخنی را که پدرم از جدّم، و او هم از رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیده است، بشنوی؟ پیامبر صلی الله علیه و آله چنین فرمود:

«لَا تَتَّخِذُوا قَبْرِي عِيدًا، وَلَا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، فَإِنَّ تَسْلِيمَكُمْ يَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ». «بر قبرم عید برگزار نکنید و محلّ رفت و آمد قرار ندهید، و خانه هایتان را قبرستان نکنید. پس بر من سلام و درود بفرستید. سلام شما هر کجا که باشید، به من می رسد».

از جابر رضی الله عنه روایت شده که:

«نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَنْ أَنْ يُحْصَصَ الْقَبْرُ وَأَنْ يُقْعَدَ عَلَيْهِ وَأَنْ يُبْنَى عَلَيْهِ بِنَاءً» «پیامبر صلی الله علیه و آله از گچکاری و تزیین قبور، و نشستن بر آن و ساختن بنا و بارگاه بر روی آن نهی فرموده است».

از امام جعفر صادق علیه السلام نیز چنین نقل شده است:

«نهی رسول الله صلی الله علیه و آله أن یصلي علی القبر أو یقعد علیه أو یبني علیه». «پیامبر صلی الله علیه و آله از اینکه بر قبری نماز بگزارند، یا بر آن بنشینند و یا بر آن بنا و ضریح بسازند، نهی فرموده است».

از موسی بن جعفر علیه السلام نیز روایتی آمده که چنین است:

«سألت أبا الحسن عن البناء علی القبر والجلوس علیه هل یصلح؟ قال لا یصلح البناء علیه ولا الجلوس ولا تجسیصه ولا تطیینه». «برادر موسی بن جعفر علیه السلام از او در مورد بنای بر قبور و نشستن بر روی آن پرسید که آیا این درست و سزاوار است؟ فرمود: خیر! سزاوار و صحیح نیست. بناء و ضریح بر قبور و نشستن بر آن و گچکاری و گلکاری و تزئین آن درست نیست».

اما مسلمانان امروزی، با وجود دلایل فراوانی که اسلام برای واقع نشدنشان در این محظور بیان داشته و ذکر کرده است - که ما تنها به چند روایت که در این مورد آمده‌اند، بسنده کردیم - تمام این دلایل را نادیده گرفته و بر قبور صالحان و بزرگان دین، مساجدی ساخته‌اند و در برافراشتن و ساختن بناها و ضرایح و آرامگاههای مجلل و باشکوه و مزین، با هم به نزاع و مسابقه برخاسته و از همدیگر سبقت و پیشی می‌گیرند تا جایی که بر اسمهای بی‌مسمی - در جاهای دورافتاده! - نیز ضریحهایی ساخته شده و حتی بر لوح‌های چوبین و جثه حیوانات نیز ساخته و پرداخته شده‌اند!

شکی نیست که حکمت نهی کردن اسلام از بزرگداشت و تعظیم قبور، جلوگیری از گام برداشتن به سوی شرک است. چنان که در قوم نوح علیهم السلام مشاهده می‌شود، غلو در صالحین آنها، تبدیل به اصنامی شد که عبادت می‌شدند. به همین جهت پیامبر صلی الله علیه و آله در حال احتضار، مرتب دعا می‌کرد و می‌فرمود: «اللهم لا تجعل قبری وثناً یعبدا».

بسی جای تأسف است آنچه که رسول خدا ﷺ نهی فرموده، مسلمانانی که حتی شدیداً خود را معتقد و پایبند به اسلام نشان می‌دهند، مرتکب می‌شوند و بر قبور بعضی از افراد صالح خدا، مراسم برگزاری می‌کنند و در کنار آن به اعتکاف می‌نشینند، بر آنها ضرایح و بنا و قبه و بارگاه می‌سازند، تزیین و زینتشان می‌دهند، بر آنها مسجد و گنبدهایی طلایی و تذهیب شده می‌سازند، چراغ و شمع روشن می‌کنند، در برابرشان خاضعانه ایستاده و احیاناً نماز می‌خوانند و نذر می‌کنند، انفاقها و صدقات خود را به حساب ضرایحشان واریز می‌کنند، در حالی که به زندگان - فقیر و ندار - چیزی از انفاقها و صدقاتشان تعلق نمی‌گیرد، و یا همچون کعبه پیرامون آن طواف می‌کنند، بر آن دست می‌کشند و می‌بوسند، و حتی در برابرشان خاشعانه و نیازمندانه، ایستاده و استغاثه نموده و ادای دیون و گشایش سختی‌ها و شفای مریض و طلب فرزند و پیروزی بر دشمنان و... را می‌خواهند، و برخی هم خواسته‌ها و حاجات خویش را برای صاحب قبر، نه به صورت شفاهی، بلکه کتباً به صورت نامه!! روی کاغذ می‌نویسند و این چنین دچار شرک می‌شوند!

آیا آن امت مسلمانی که برای ملت‌های دیگر، برگزیده شده و بایستی نمونه و الگو و شاهد بر آنان قرار گیرد، باید این چنین باشد؟! آیا ملتی که شعارشان توحید است و با همین شعار از دیگر ملت‌ها جدا و شناخته می‌شوند، با چنین خصوصیتی می‌توانند ادعای یگانه‌پرستی را داشته باشند؟!... هرگز!..

- قربانی و نذر و طواف و اعتکاف، عبادت است:

همچنان که قبلاً نیز اشاره کردیم، تمام اعمال فوق عبادت محسوب می‌شوند و باید تنها برای خدا انجام گیرد که مسلمانان از این حقیقت غافل مانده‌اند و عبادت را فقط در نماز و زکات و روزه و حج منحصر می‌دانند، در حالی که اگر به قرآن مراجعه کنیم، می‌فهمیم که قربانی و نذر و طواف و اعتکاف نیز در ردیف نماز و سجده و رکوع قرار گرفته‌اند:

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٦﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ ۚ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ ﴿[الأنعام: ۱۶۲-۱۶۳]...﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَحْزَرْ ﴿[الكوثر: ۲]...﴾ وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ ۗ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿[البقرة: ۲۷۰]...﴾ إِيَّايَ نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا ﴿[مريم: ۲۶]...﴾ وَلَيَطُوفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿[الحج: ۲۹]...﴾ وَعَهْدَنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهْرًا بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿[البقرة: ۱۲۵]...﴾ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهَّرَ بَيْتِي لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿[الحج: ۲۶]...﴾

«بگو: همانا نماز، عبادات و طاعات و مناسک، (و بالاخره) زندگی و مرگم برای خداست و بس که پروردگار جهانیان است. هیچ شریکی ندارد و به همین امر، دستور داده شده‌ام» ... «پس تنها برای پروردگارت نماز بخوان و قربانی کن» ... «هر چیزی را انفاق می‌کنید، یا هر نذری را که می‌دهید، بیگمان خداوند به آن آگاه است (و می‌داند که برای کیست و برای چیست؟! و ظالمان (همان کسانی که با شرک که ظلم بزرگی است، بر خود ستم کرده‌اند) را هیچ یار و یابوری نیست» ... «همانا من برای خدای مهربان نذر کرده‌ام که روزه بگیرم» ... «و باید که تنها خانه خدا (خانه قدیمی و گرامی) را طواف کنند» ... «و به ابراهیم و اسماعیل سفارش کردیم (و بر عهده ایشان گذاشتیم) که خانه‌ام را (از هر گونه شرک و پلیدی و آلودگی) برای (عبادت‌کنندگان و از جمله) طواف‌کنندگان و اعتکاف‌کنندگان و رکوع و سجودبرندگان (نمازگزاران) پاک و پاکیزه کنید» ... «و برایم هیچ چیزی را شریک مگردان و خانه‌ام را برای طواف‌کنندگان و به‌پادارندگان نماز و رکوع‌کنندگان و سجودبرندگان پاک گردان».

از علی علیه السلام روایت شده که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «لَعَنَ اللَّهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللَّهِ».

«لعنت خدا بر کسی که برای غیر خدا قربانی کند!».

از امام جعفر صادق علیه السلام نیز روایت شده است: «لا تطف بقبر».

«غلو در افراد صالح»

این مشکلات، همه به خاطر غلو است! اسلام، غلو در هر چیزی را نهی فرموده است. عده‌ای در مقام عیسی \square ۷ غلو و زیاده‌روی کردند تا جایی که او را فرزند خدا، یا یکی از سه تا، و یا همان خدا نامیدند. عده‌ای در مقام روحانیون و پیشوایان دینی‌شان - اُحبار و رهبان - غلو کرده و آنها را ارباب خود قرار دادند و عده‌ای... الخ به همین دلیل خداوند غلو را امری زشت و ناروا دانسته و اهل کتاب - و دیگران - را از آن برحذر داشته است:

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ﴾
[النساء: ۱۷۱]... ﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ
وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا مِنْ قَبْلُ وَأَصْلُوا كَثِيرًا وَضَلُّوا عَنْ
سَوَاءِ السَّبِيلِ﴾ ﴿۷۷﴾ [المائدة: ۷۷].

«ای اهل کتاب! در دین خود غلو نکنید و درباره خدا جز حق نگویید» ... «بگو: ای اهل کتاب! به ناحق در دین خود زیاده‌روی و افراط مکنید و از اهواء و امیال گروهی که پیش از این گمراه شده‌اند و بسیاری را گمراه کرده‌اند و از راه اعراض منحرف گشته‌اند، پیروی نکنید».

به همین جهت، رسول خدا صلی الله علیه و آله از غلو در او و زیاده‌روی در مدح و تعظیمش نهی فرموده است:

«لَا تُظْرُونِي كَمَا أَظَرَّتِ النَّصَارَى عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ فَقُولُوا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ». «در حق من آن چنان غلو و زیاده‌روی نکنید، همانگونه که مسیحیان در

مورد عیسی پسر مریم غلو کردند. همانا من تنها یک عبد و بنده هستم، پس بگویید: بنده خدا و فرستاده‌اش».

قرآن کریم نیز، رسول خدا ﷺ را - که دارای بالاترین درجات نزد خداست - به عبد و بشر یاد کرده است و در این مورد تأکیدات فراوانی آورده است.

«نسائی» روایت می‌کند که: «ولما قال له رجل ما شاء الله وشئت قال أجعلني لله ندا ما شاء الله وحده؟». «و هنگامی که مردی به او گفت: اگر خدا و تو بخواهید! فرمود: آیا مرا شریک و همتای خدا می‌گردانی؟! (بگو): اگر خدا تنها بخواهد».

در روایتی دیگر آمده است که: «بعضی از اصحاب پیامبر ﷺ در شهری دیدند که عده‌ای از مردم، بزرگان و رهبران خود را سجده می‌کنند. آنان نیز از رسول خدا ﷺ اجازه خواستند تا وی را سجده کنند. رسول خدا ﷺ از آنها پرسید: آیا شما بعد از وفاتم، قبرم را سجده می‌کنید؟! آنها چون می‌دانستند که سجده بر قبر، اصلاً درست نیست و با توحید منافات دارد، جواب دادند: هرگز! ما قبرت را سجده نخواهیم کرد! آنگاه رسول خدا ﷺ فرمود: پس حالا هم سجده نکنید!».

یک بار هم، سلمان فارسی خواست که برای پیامبر ﷺ سجده نماید، اما رسول خدا ﷺ او را از این کار نهی کرد و فرمود: «فلا تسجد لی واسجد للهی الذی لا یموت». «هرگز برای من سجده نکن، بلکه برای کسی سجده کن که همیشه زنده و باقی است و مرگ و هرگز نمی‌میرد!».

علاوه بر سجده، رسول خدا ﷺ اصحابش را همیشه از ایستادن جهت تعظیم و بزرگداشت نیز منع فرموده است. چنانچه هرگاه کسی می‌خواست به مجلس آنها راه یابد، شخص رسول خدا ﷺ را نمی‌توانست از اصحابش تشخیص دهد. در واقع این دستورها و تدابیر به خاطر این است که هیچ راهی برای شرک باقی نماند و همه

راههای نفوذش مسدود گردند؛ زیرا همین غلو در صالحین، باعث به وجود آمدن اولین شرک در روی زمین بوده است. شرک قوم نوح علیه السلام که در فصل اول از آن سخن گفتیم و روایتی از «ابن عباس» رضی الله عنه نقل کردیم که حاکی از این قرار بود: بتهای قوم نوح علیه السلام اسامی مردان صالحی بوده که بعد از مرگشان، شیطان مردم را وسوسه کرد تا مجسمه‌هایی از آنها بتراشند و اسامی‌شان را بسیار یاد کنند، ولی آنها را پرستش نمی‌کردند تا اینکه نسل بعدی آمد و کم‌کم آنها را تعظیم و عبادت نیز نمودند و چنانچه بعضی از مفسرین گفته‌اند: وقتی آنها درگذشتند، بر سر قبورشان رفتند و گنبد و بارگاه درست کردند و سپس صورتشان را تراشیدند و پس از مدتی، آنها را عبادت و تقدیس هم کردند!

از اینجا معلوم می‌شود که غلو بعضی مسلمانان در اعتقادشان به افراد صالح و اولیاء خدا، مخصوصاً محبتشان نسبت به صاحبان قبور و ضرایح و بارگاهها، منجر به انواع شرک مثل: نذر، قربانی، صدقه، استعانت، استغاثه، توسل، طلب بخشش، سوگند یاد کردن به نامشان و... شده است، و همین غلو آنها را به شرکی بالاتر رسانده تا جایی که اعتقاد دارند این صاحبان قبور، همه جا حضور دارند، دارای قدرت و تأثیری ورای اسباب و قوانین طبیعی، و سلطه‌ای مافوق بشری در وجود هستند! و لذا آنها را به تنهایی یا همراه با خدا، در دعاها و نیایشها و درخواستها می‌خوانند و در مشکلات به آنها پناه می‌برند.

حقیقت این است که «غلو» از محبت بیش از اندازه ناشی می‌شود. چنان که قرآن کریم می‌فرماید:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ﴾ [البقرة: ۱۶۵].

«برخی از مردم هستند که غیر از خدا، خداگونه‌هایی برمی‌گزینند و آنان را همچون خدا دوست می‌دارند، و کسانی که ایمان آورده‌اند، همه محبتشان برای خداست (و

به خاطر او و برای او، دوستان خدا را دوست می‌دارند)».

نکته مهم و جالبی که در این آیه دیده می‌شود این است که: این افراد، هم‌تاهایشان را همچون خدا دوست می‌دارند؛ یعنی اینکه آنها خدا را شدیداً دوست دارند، ولی چون افراد دیگری را نیز در این محبت با خدا شریک کرده‌اند و در محبتشان چنان غلّو نموده‌اند که باعث شده همانگونه که خدا را دوست می‌دارند، آنها را نیز دوست بدارند، به عنوان مسلمان پذیرفته نشده‌اند. پس چه رسد به افرادی که هم‌تاها را از خدا بیشتر دوست بدارند؟!.

«توسّل و واسطه قرار دادن بندگان»

متوسّل و دست به دامن شدن به غیر خدا، موضوع دیگری است که اسلام آن را شرک دانسته است؛ زیرا هیچ موجود دیگری همچون خدا، خارج از قید زمان و مکان نیست، و قدرتی غیبی ندارد که بتواند همه جا حاضر و ناظر و قاهر و محیط بر همه چیز باشد که مردم - در هر مکان و زمانی - به او دسترسی داشته و هر وقت بخواهند متوسّل شوند! اگر چنانچه موجودی در جهان دارای چنین صفاتی باشد، در واقع هم‌تای خدا بوده که این در اسلام - و فقط اسلام - صحیح نیست و کفر و شرک آشکاری می‌باشد.

انسان بایستی به موجودی متوسّل شود که مقید به مکان و زمان نباشد و خود خالق مکان و زمان و همه چیز، همه جا حاضر و ناظر، آگاه به همه کارها و امور، همه چیز در دست او، و مالک نفع و زیان باشد که این هم، تنها مختصّ خدای - سبحان - است و بس، و اگر کسی این صفات را به موجودی غیر از خدا نسبت دهد، مشرک است و به عبارت دیگر، کسی که به غیر خدا - آگاهانه و یا از روی ندانستن - متوسّل شود، دچار شرک شده است!

قرآن بیان می‌کند که توسل به غیر خدا، یک نوع انحراف عقیدتی و فکری از صراط مستقیم، و شرک به خداوند - متعال - می‌باشد. چنانچه می‌فرماید:

﴿وَمَنْ يَعْصِمْ بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ [آل عمران: ۱۰۱]...
 ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [النساء: ۱۴۶]...
 ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِّنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا﴾ [النساء: ۱۷۵]... ﴿وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ﴾ [الحج: ۷۸].

«و هر کس (در تمام کارها) به خدا متوسل شود، بیگمان به راه راست و مستقیم رهنمود شده است» ... «مگر کسانی که توبه کنند و برگردند و به اصلاح خویش پردازند و به خدا متوسل شوند و آیین خویش را خالصانه از آن خدا کنند (و فقط و فقط او را بپرستند و به فریاد خوانند)، پس آنان از زمره مؤمنان خواهند بود» ... «کسانی که به خدا ایمان بیاورند و به او متوسل شوند، ایشان را به رحمت و فضل عظیم وارد خواهد ساخت، و در راه راست و مستقیمی به سوی خود رهنمودشان خواهد کرد» ... «و به خدا متوسل شوید که او تنها سرپرست و یاور شماست، و چه سرور و یاور نیک و چه کمک‌کننده خوبی است!».

پس با توجه به این حقایق، هر کس که می‌خواهد راه راست و درست را طی کند و دین خود را برای خدا خالص گرداند و تنها او را عبادت کند و خود را داخل در رحمتش نماید و خدا را مولی و یاور خود بداند، باید که فقط به او متوسل شود و از غیر او دل بردارد! در غیر این صورت، از راه راست و مستقیم منحرف شده و همتایی برای خداوند - سبحان - تراشیده و مشرک گشته است.

و اما در مورد جُستن «وسیله» برای نزدیکی به خدا، قرآن کریم چنین می‌فرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [المائدة: ۳۵].

«ای مؤمنین! تقوا پیشه سازید و برای تقرب به خدا، وسیله بجوئید و در راه او جهاد کنید تا (از این طریق) رستگار شوید».

برخی از مسلمانان - امروزی - کلمه «وسيله» را در این آیه به «وساطت» بین انسان و خدا تعبیر و تفسیر کرده‌اند؛ یعنی مؤمنان برای تقرب جستن به خدا، ناگزیر باید بندگان خاصش - همچون انبیاء و اولیاء و صالحان - را واسطه قرار دهند. آنها معتقدند که این عمل برای نزدیکی به خداوند و صلاح و رستگاری، کفایت می‌کند! اما چنین تعبیری از معنای «وسيله» - به زعم متوسلین به اشخاص - با اسلام مغایرت دارد:

- وسیله، تقوا (ایمان به خدا و عمل شایسته) است:

در توضیح آیه فوق، آیات دیگری آمده که نشان می‌دهد نزدیکی به خداوند، جز با ایمان به او و اعمال پاکیزه و پسندیده - که موجب رضایت خدا و تقرب بدو می‌گردد - به دست نمی‌آید و وساطت هیچ کس - هر اندازه هم متقی و به خدا نزدیک باشد - در تقرب به خدا و رستگاری و فلاح وی دخالت ندارد:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ ﴿٧٧﴾ وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ ﴿[الحج: ۷۷-۷۸]...﴾ ﴿وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ﴾ [العلق: ۱۹].

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! (تنها برای خالق خویش) رکوع و سجده کنید و تعظیم و کرنش برید و به خاک افتید) و پروردگار خویش را (به تنهایی) پرستش نمایید و کارهای نیک انجام دهید تا رستگار شوید، و در راه خدا جهاد کنید» ... «و (در برابر پروردگارت سجده ببر و (بدین وسیله به او) نزدیک شو!».

قرآن کریم همچنین در نفی وساطت بین خدا و بندگان چنین می‌فرماید:

﴿مَنْ عَمِلْ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ۚ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ
لِّلْعَبِيدِ﴾ [فصلت: ۴۶].

«هر کس کار نیکی انجام دهد، برای خودش کرده است و هر کس کار بدی انجام دهد، به زیان خود کرده است و پروردگارت کوچک‌ترین ظلمی نسبت به بندگان خود روا نمی‌دارد».

این آیه، مسئولیت فردی را مشخص و خاطرنشان می‌سازد که عمل انسان، اگر نیکو و پسندیده باشد، البته او را به خدا نزدیک می‌سازد و همین عمل، اگر در جهت شرارت و ناپسندی انجام گیرد، او را از تقرب به درگاهش باز می‌دارد. پس نزدیکی به خداوند، جز با ایمان به خدا و روز آخرت و انجام اعمال شایسته به دست نمی‌آید و وساطت کسی در تقرب به خدا، نمی‌تواند مؤثر باشد:

﴿وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَىٰ
﴾ [طه: ۷۵]. «و هر کس با ایمان و عمل نیکو و شایسته به پیش پروردگارش برود، چنین کسانی دارای مراتب بالا و درجات والایی هستند».

اسلام با شرک و بت‌پرستی اعراب جاهلی جنگید تا همین وساطت بین خدا و بندگان را از میان بردارد و مردم را مستقیماً - بدون واسطه - به خدا متوجه گرداند، و همه افراد بشر را در ارتباط با خالقشان برابر بداند.

تمام مردم همانگونه که در بشریت برابرند، در ارتباط با خدا و مسئولیت فردی، در قبال اعمالشان نیز برابرند؛ زیرا در قبال همین مسئولیت فردی است که جزا و پاداش الهی تحقق می‌پذیرد و رضایت خدا حاصل و نهایتاً به بهشتش نائل می‌گردد، و یا برعکس، خشم و دوزخ خدا نصیبش می‌گردد و از راه سعادت و فلاح دور می‌شود:

﴿كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ﴾ [المدرثر: ۳۸] ... ﴿إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا﴾ [الإسراء: ۷] ... ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ [الأنعام: ۱۶۴].

«هر کسی در گرو اعمال خویش است (و در برابر کارهایی که کرده است، گروگان می‌شود)» ... «اگر نیکی کنید، به خودتان می‌کنید و اگر بدی کنید، به خودتان بدی می‌کنید» ... «و هیچ کس بارِ گناه دیگری را بر دوش نمی‌کشد».

همین گوناگونی جزای الهی، بر حسب تنوع و گوناگونی اعمال است که ثابت می‌کند خداوند هرگز به بندگان خود، ظلم روا نمی‌دارد: ﴿وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَالَمِينَ﴾ [فصلت: ۴۶].

پس وسیله در آیه مزبور، تنها به معنای ایمان و عمل شایسته است که مؤمن آن را انجام می‌دهد و هموست که مسئولیت آن را به عهده دارد.

حال به بررسی دقیقتر آیه می‌پردازیم: این آیه، ابتداء مؤمنین را مورد خطاب قرار می‌دهد: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ و - مثل همیشه - از آنها می‌خواهد که تقوا و پرهیزگاری پیشه کنند: ﴿اتَّقُوا اللَّهَ﴾ و برای این کار بر آنها لازم می‌داند که وسیله و توشه‌ای بجویند: ﴿وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ﴾ و در راهش جهاد و کوشش کنند: ﴿وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ﴾ تا از غضب خدا برهند و رستگار شوند: ﴿لَعَلَّكُمْ تُقْلِحُونَ﴾؛ زیرا منزلت متقین بالاتر از مؤمنین است، همانگونه که درجه مؤمنین از مسلمین بالاتر است، و این متقین هستند که در نزد خدا گرامیتر و رستگار به حساب می‌آیند. بدین معنی که پرهیزگاران، علاوه بر ایمان به خدا و روز آخرت و غیب و دیگر پایه‌های ایمان، اعمالی را که مورد پسند و رضایت پروردگارشان است، انجام

داده و از اعمالی که مورد غضب و خشم او می‌گردد، خودداری می‌ورزند و بدین طریق تقرّب او را می‌جویند.

این است که قرآن کریم در آیات بسیاری بعد از اینکه مؤمنین را مورد خطاب قرار می‌دهد، به آنها امر می‌کند: ﴿اتَّقُوا اللَّهَ﴾؛ یعنی متّقی شوید که این معنی، جز با ترک محرّمات و اعمال ناپسندی که مورد غضب خداوند است، و انجام اعمال شایسته‌ای که همان وسیله قرب الهی است، تحقق نمی‌پذیرد. به همین جهت، در تفسیر این آیه آمده است:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَعَبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ ﴿٧٧﴾ وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ ﴿[الحج: ٧٧-٧٨]...﴾ ﴿وَأَسْجُدْ وَاقْتَرِبْ﴾ ﴿[العلق: ١٩].﴾

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! (تنها برای خالق خویش) رکوع و سجده کنید (و تعظیم و کرنش برید و به خاک افتید) و پروردگار خویش را (به تنهایی) پرستش نمایید و کارهای نیک انجام دهید تا رستگار شوید، و در راه خدا جهاد کنید» ... «و (در برابر پروردگارت سجده ببر و (بدین وسیله به او) نزدیک شو!»

اما اکنون ببینیم که قرآن، سیمای متّقین و پرهزگاران را چگونه ترسیم نموده و آنها به چه اعمالی دست می‌یازند که باعث تقرّب و نهایتاً رستگاری‌شان می‌گردد:

﴿ذَٰلِكَ الْكِتَٰبُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿١﴾ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٢﴾ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٣﴾ أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٤﴾﴾ [البقرة: ٢-٥]... ﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَن تُولُواْ وَجُوهَكُمْ قَبْلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ الْبِرَّ مَن ءَامَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَٰبِ وَالنَّبِيِّنَّ وَعَآى

الْمَالِ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ
وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ
إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ
صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ [البقرة: ١٧٧] ... ﴿وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ
اتَّقَىٰ وَأَتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [البقرة:
١٨٩] ... ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ۝ ١ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَادِعُونَ ۝ ٢
وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ۝ ٣ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ ۝ ٤
وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ۝ ٥ إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ
أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ۝ ٦ فَمَنْ أَبْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ
الْعَادُونَ ۝ ٧ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْتِنَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ۝ ٨ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ
صَلَوَاتِهِمْ حَافِظُونَ ۝ ٩ أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ۝ ١٠ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ
هُمُ فِيهَا خَالِدُونَ ۝﴾ [المؤمنون: ١-١١].

«این کتابی است که هیچ شکّی در آن نیست و هدایتی است برای متّقیان و پرهیزگاران که به غیب ایمان دارند و نماز را به پا می‌دارند و از آنچه بهره آنان ساخته‌ایم، انفاق می‌کنند و به آنچه بر تو نازل شده و به آنچه پیش از تو فرود آمده، و به روز آخرت ایمان دارند. اینان هدایت و رهنمود خدای خویش را دریافت کرده و اینانند که رستگارند» ... «اینکه چهره‌هایتان را به طرف مشرق و مغرب کنید نیکی نیست، بلکه نیکی، (کردار) کسی است که به خدا و روز آخرت و فرشتگان و کتاب آسمانی و پیامبران ایمان آورده باشد و مال (خود) را با وجود علاقه‌ای که بدان دارد، به خویشان و یتیمان و درماندگان و واماندگان در راه و گدایان بدهد، و در راه آزادسازی بردگان صرف کنند، و نماز را به پا دارد و زکات را بپردازد و وفاکنندگان به عهد خود بوده هر زمانی که پیمان بندند و در برابر فقر و بیماری و

به هنگام جنگ، صبور و شکیبا هستند. به راستی اینان کسانی هستند که راست می‌گویند (و در ایمان خود، صادقند) و متّقین همین اینانند» ... «و لیکن نیکی کسی را است که تقوا پیشه کند... و تقوا داشته باشید تا رستگار شوید» ... «به تحقیق مؤمنانی پیروز و رستگارند که در نمازشان خشوع دارند و از (کردار و گفتار) بیهوده رویگردانند و زکات مال را می‌دهند و عورت خود را حفظ می‌کنند، مگر از همسران یا کنیزان خود که در این صورت، جای ملامت ایشان نیست. کسانی که غیر از این را دنبال کنند، متجاوز به شمار می‌آیند (و زناکار محسوب می‌شوند) و کسانی هستند که در امانتداری خویش، امین و در عهد خود، بر سر پیمانند و مواظب نمازهای خود می‌باشند. آنان مستحقّ (رستگاری) و فراچنگ آوردن‌گان (بهشت) هستند. آنان بهشت برین را به ارث می‌برند و جاودانه در آن خواهند ماند».

قرآن کریم در آیات متعدّدی مؤمنین را به انجام اعمال و عباداتی که انسان را به خدا نزدیک می‌سازد و باعث تقوایشان می‌شود، و یا به ترک اعمال ناپسندی که آنان را از خدا دور می‌سازد و باعث لکه‌دار نمودن ایمان و تقوایشان می‌گردد، فرامی‌خواند:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿۱۸۳﴾﴾ [البقرة: ۱۸۳] ... ﴿وَأَنذَرُوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحَلَّهُ ۖ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ بِهِ ءَازٍ مِّن رَّأْسِهِ ۖ فَفِدْيَةٌ مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسْكَ ۖ فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَمَن تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ۚ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ۚ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ ۚ تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ۚ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ

شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٦٦﴾ الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُونِ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ ﴿١٦٧﴾ [البقرة: ١٩٦-١٩٧]... ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١﴾﴾ [البقرة: ٢١]... ﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبِّي عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَنًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ أُولَٰئِكَ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنٌ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَٰلِكُمْ وَصَلَّيْتُ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾﴾ [الأنعام: ١٥١]... ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [البقرة: ١٨٩]... ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْحُمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَمُ رِجْسٌ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾﴾ [المائدة: ٩٠]... ﴿وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [النور: ٣١]... ﴿فَاذْكُرُوا ءَالَآءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [الأعراف: ٦٩].

«ای مؤمنان! بر شما روزه گرفتن واجب شده است... تا متقی شوید» ... «و حج را به تمام و کمال برای خدا انجام دهید... و توشه بگیرید که بهترین توشه هم تقواست» ... «ای مردم! پروردگارتان را عبادت کنید... تا متقی شوید» ... «بگو: بیایید چیزهایی را برایتان بیان کنم که پروردگارتان بر شما حرام نموده است: اینکه هیچ چیزی را شریک خدا نکنید، و به پدر و مادرتان نیکی کنید، و فرزندانتان را از ترس فقر و تنگدستی مکشید. (زیرا) ما به شما و آنها روزی می‌دهیم (و روزی‌رسان همگان ماییم؛ نه شما)، و به گناهان کبیره (از جمله زنا) و نزدیک نشوید، خواه (در

موقع انجام، برای مردم) آشکار باشند و خواه پنهان، و کسی را به ناحق مکشید که خداوند آن را حرام کرده است. اینها اموری هستند که خدا به گونه مؤکد شما را بدانها توصیه می‌کند تا شما آنها را بفهمید و خردمندانه عمل کنید. به مال یتیم (هم) جز به نحو احسن نزدیک نشوید تا آن موقع که یتیم به رشد کامل خود می‌رسد، و پیمانه و ترازو را به تمام و کمال و دادگرانه مراعات دارید. ما هیچ کس را به اندازه تاب و توانش مکلف و موظف نمی‌سازیم، و هنگامی که سخنی گفتید، دادگری کنید (و از حق منحرف نشوید) هر چند (کسی که سخن به نفع یا زیان او گفته می‌شود) از نزدیکان و خویشان باشد، و به عهد و پیمان خدا وفا کنید. اینها چیزهایی هستند که خداوند شما را به رعایت آنها توصیه می‌کند تا اینکه متذکر شوید و پند گیرید. این راه (که من آن را برایتان ترسیم کرده و بیان نموده‌ام) راه راست و مستقیم من است. پس از آن پیروی کنید و از راههای دیگر پیروی نکنید که شما را از راه خدا (منحرف و) پراکنده می‌سازد. اینها چیزهایی است که خداوند شما را بدان توصیه می‌کند تا متقی شوید» ... «و تقوا داشته باشید تا رستگار شوید» ... «ای مؤمنان! شراب‌خوردن و قماربازی و بتهای سنگی (که به پایشان قربانی می‌کنند) و تیرهای چوبی (و اوراقی که برای بخت‌آزمایی و فالگیری و کهانیت به کار می‌برند، همه و همه) پلیدند و ناشی از (وسوسه و تلقین) عمل شیطان هستند. پس از این کارهای پلید پرهیز و دوری کنید تا رستگار شوید» ... «ای مؤمنان! همگی به سوی خدا برگردید و توبه کنید تا رستگار شوید» ... «پس نعمتهای خدا را به یاد آورید (و شکر آنها را به جای آورید) تا رستگار شوید».

آری! متقین، پس از ایمان به خدا و روز آخرت، به انجام اعمال نیکو و پسندیده و ترک اعمال زشت و ناپسند که مقتضای ایمان است، این چنین به خداوند متوسل می‌شوند؛ یعنی با دست یازیدن به اعمال انسانی که هم برای خود و هم برای دیگران پر ثمر باشد، و خودداری و اجتناب از کارهای حرام و ناروا، به خدا نزدیک می‌شوند. خلق را آزار نمی‌رسانند و به خصوص: ﴿وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ

جِهَادِوے ﴿﴾ در راه خدا جهاد می‌کنند آن گونه که شایسته جهاد است، تا تجاوز دشمنان به امت اسلامی در هم شکسته شود و از ارزشهای بلندی که بدان ایمان آورده‌اند، دفاع و پشتیبانی می‌نمایند و این چنین است که رستگار می‌شوند.

- واسطه‌ها، خود دنبال وسیله هستند:

بنابراین، وسیله در این آیه - که می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ [المائدة: ۳۵] - عبارت است از: ایمان و اعمال شایسته؛ نه واسطه قرار دادن و تکیه کردن بر کسی یا چیزی در طریق قرب الی الله!.

تقوا - ایمان و اعمال شایسته - وسیله‌ای که در آیه ذکر شده، تنها راه رستگاری است که خداوند در اختیار انسان و حتی در دسترس او گذاشته تا بتواند خود را به وسیله آن به خدا نزدیک گرداند.

نکته قابل توجه دیگر که در این آیه وجود دارد، این است که خداوند می‌فرماید: «وسيله را بجويد!»؛ نه آن که «وسيله را بخوانيد!!»؛ زیرا وسیله تقرب که خواندنی نیست، آن گونه که برخی تصور کرده‌اند! اگر چنانچه انسان موجودی را به فریاد بخواند تا او را به خدا نزدیک گرداند، آن موجود همانند خدا شده است. در صورتی که انسان هرگز موجودی جز خدای - سبحان - را که در همه جا باشد و مشرق و مغرب از آن او باشد، بر همه چیز احاطه داشته باشد و... نخواهد یافت.

غالباً کسانی که به غیر خدا متوسل می‌شوند و آن کس را وسیله بین خود و خدا قرار می‌دهند، خیال می‌کنند به صرف اینکه او در پیشگاه خدا، بنده‌ای مقرب و آبرومند است، پس می‌تواند او نیز مانند خدا، همه جا حاضر و ناظر و آگاه به همه امور غیبی و آشکار باشد، وقتی خوانده شود، جواب خواننده خود را بدهد، و

می‌گویند: پس دست به دامن شدن او مباح است و هیچ ایرادی ندارد! و حال آن که آن موجود، هرگز صدای خواننده خود را نمی‌شنود تا کاری را برایش انجام دهد.

در این آیه، همه مؤمنان - از شخص پیامبر ﷺ گرفته که اولین مؤمن بوده تا تمام اولیاء و بندگان صالح و برگزیده خدا - را مورد خطاب قرار می‌دهد. در صورتی که اگر چنانچه وسیله - به زعم متوسّلین به اشخاص - همین بندگان خاصّ خدا و افراد متّقی و پرهیزگار باشند، آنها خود نیز باید - طبق آیه - به دنبال واسطه باشند؛ چون آنها نیز باید برای نزدیکی به خدا وسیله‌ای را بجویند! بدین ترتیب، وسیله نمی‌تواند خود ایشان باشد؛ چرا که آنان نیز باید وسیله را بجویند. چنانچه قرآن کریم در تفسیر همین آیه می‌فرماید:

﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ رَعِمْتُمْ مِّنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ۝ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ﴾ [الإسراء: ۵۶-۵۷] ... ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ [الأعراف: ۱۹۴].

«ای پیامبر! به مشرکان بگو: کسانی را که به جز خدا (به هنگام بلا) به فریاد می‌خوانید، (خواهید دید که) نه توانایی دفع زیان و رفع بلا از شما را دارند و نه می‌توانند آن را دگرگون سازند (و ناخوشیها را به خوشیها و برعکس... تبدیل کنند). آن کسانی که به فریاد می‌خوانند، هر کدام از آنان که از همه (به درگاه خدا) نزدیکتر است، خود برای تقرب به پروردگارشان، وسیله می‌جویند و (با این حال) آنها هم به رحمت خدا امیدوار و از عذاب او هراسناک هستند» ... «همانا کسانی را که به غیر از خدا به فریاد می‌خوانید، بندگان مثل خودتان هستند. پس آنها را بخوانید، اگر راست می‌گویید باید به شما پاسخ دهند!».

در حدیث رسول خدا ﷺ آمده است: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْوَاحِدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ». «پروردگارا! از تو مسئلت دارم به حق اینکه تو خدایی هستی که هیچ معبودی جز تو نیست که یگانه و بی نیاز و سرور والای برآورنده حاجات و نیازها هستی. نزاده ای و زاده نشده ای و هیچ کس با تو همتا و برابر نیست».

این است «توسّل» در دین خدا که رسول خدا ﷺ انجام داده است. چنانچه در حدیثی دیگر مربوط به آن سه نفری که در غاری مانده بودند، توسّل به عمل صالح نیز آمده است.

علی بن ابی طالب (علیه السلام) نیز، در مورد وسیله می فرماید:

«إِنْ أَفْضَلَ مَا تَوْسَلُ بِهِ الْمُتَوَسِّلُونَ إِلَى اللَّهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى: الْإِيمَانُ بِهِ وَبِرَسُولِهِ وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِهِ... وَإِقَامُ الصَّلَاةِ... وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ... وَصَوْمُ شَهْرِ رَمَضَانَ... وَحُجُّ الْبَيْتِ وَاعْتِمَارُهُ... وَصَلَةُ الرَّحِمِ... وَصَدَقَةُ السَّرِّ... وَصَدَقَةُ الْعِلَانِيَةِ... وَصَنَائِعُ الْمَعْرُوفِ». «برترین وسیله تقرّب به سوی خداوند - سبحان و متعال - برای متوسّلین به او، ایمان به او و به رسولش... جهاد در راهش... برپاداشتن نماز... دادن زکات... روزه ماه رمضان... حج و عمره خانه خدا... صلّه رحم... صدقه دادن به صورت پنهان... صدقه دادن به صورت آشکار... و انجام دیگر کارهای نیک و شایسته است».

هیچ کس و هیچ چیز، جز ایمان به خدا و اعمال شایسته برای رضایت و خوشنودی خدا، انسان را به او نزدیک نمی سازد و باعث رستگاری اش نمی شود:

﴿وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرَّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفَى إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الْوَعْدِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي

الْغُرْفَتِ ءَامِنُونَ ﴿٣٧﴾ [سبأ: ۳۷] ... ﴿وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَىٰ ﴿٧٥﴾﴾ [طه: ۷۵].

«نه اموال و نه اولاد شما (و نه هیچ کس و هیچ چیز دیگری)، چیزهایی نیستند که شما را به ما نزدیک و مقرب سازند، بلکه کسانی که ایمان بیاورند و اعمال شایسته انجام دهند (مقرب درگاه ما بوده) و در برابر اعمالی که انجام می دهند، پاداش مضاعفی دارند و ایشان در طبقات بالا و برترین منازل (بهشت) در امن و امان به سر می برند» ... «و هر کس با ایمان و عمل نیکو و شایسته به پیش پروردگارش برود، چنین کسانی دارای مراتب بالا و درجات والایی هستند».

ما در کتاب خدا و سنت رسولش ﷺ توسّل به اشخاص را - هر اندازه که دارای تقرب و منزلت برتر باشند - سراغ نداریم و چنین چیزی را نمی یابیم که توسّل به اشخاص بزرگ، بدان گونه که مردم می پندارند در قلب دین باشد! آن گونه که آنان با این حرارت و گرمی و شدّت از آن دفاع می کنند و به دشمنی منکرین و کسانی که آن را از دین، بی گانه می دانند برخیزند!

«دعا و استغاثه»

به فریاد خواندن، یاری خواستن، پناه بردن و طلب نجات کردن از هر کسی غیر از خدا، همچون مردگان و صاحبان ضرایح و مقامات، مثل برآوردن حاجات، شفا دادن مریض، اعطای فرزند، گشودن مشکلات، پناه بردن، طلب پیروزی بر دشمن و... از جمله شرک های دیگری است که بر توده های مردم امروزی پوشیده مانده است. به طوری که این نوع شرک، عمومی ترین شرک در جهان کنونی است!

و دلیل آن این است که: برخلاف گمان مردم که دعا و استغاثه و استعاذه را عبادت ندانسته و فقط عبادت را در نماز و زکات و روزه و حج و... منحصر می دانند،

در حالی که - چنانچه از آیات قرآن برمی آید - مفهوم و معنی عبادت - البته بخشی از آن - همه اعمال و نیت‌های فوق را دربردارد که به طور خلاصه بیان کردیم:

- دعا و به فریاد خواندن، عبادت است:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ [غافر: ۶۰] ... ﴿قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِيَ الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ [غافر: ۶۶] ... ﴿وَأَعَزَّنِي لُكُم مَّا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُوا رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا﴾ [۴۸] ﴿فَلَمَّا اعْتَزَلْتَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُوَ إِسْحَاقَ﴾ [مریم: ۴۸-۴۹] ... ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَفِلُونَ﴾ [۵] ﴿وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ﴾ [الأحقاف: ۵-۶].

«پروردگار شما می گوید: مرا بخوانید تا اجابت کنم. کسانی که خود را بزرگتر از آن می دانند که مرا عبادت کنند، خوار و پست داخل دوزخ خواهند شد» ... «بگو: من نهی شده‌ام از اینکه معبودانی را که شما به جز خدا فریاد می خوانید (و دعا‌هایتان را متوجه آنان می سازید) عبادت کنم، از آن زمانی که آیات روشن و دلایل آشکاری از جانب پروردگارم برایم آمده است و به من فرمان داده که خاشعانه و خاضعانه تسلیم پروردگار جهانیان گردم» ... «(ابراهیم فرمود:) من از شما و از آنچه به جز خدا به فریاد می خوانید، کناره گیری می کنم و تنها پروردگارم را به فریاد می خوانم. امید است که دعای من در پیشگاه پروردگارم بی پاسخ نماند. هنگامی که از آنان و آن چیزهایی که به جز خدا عبادت می کردند، کناره گیری کرد (و از میانشان هجرت نمود)، ما اسحاق را به او بخشیدیم» ... «و چه کسی

گمراهتر از آن است که افرادی را به فریاد بخواند که (اگر) تا روز قیامت (هم ایشان را صدا بزند) پاسخش نمی‌گویند (و نه تنها جواب نمی‌دهند، بلکه سخنانش را هم نمی‌شنوند) و اصلاً از دعایشان غافل و بی‌خبرند! و هنگامی که مردم (در روز قیامت) جمع می‌شوند، همین به فریادخواسته‌شدگان، دشمنان به فریادخواهندگان می‌شوند (و از آنان بیزاری می‌جویند) و عبادتشان را انکار می‌کنند».

همانگونه که در این آیات ملاحظه می‌شود، هدف از «عبادت»، همان «دعا» و به فریاد خواندن است و به همین جهت است که رسول خدا ﷺ می‌فرماید:

«الدعاء مخ العبادة»... «الدعاء هو العبادة». «دعا مغز و روح عبادت است»... «دعا همان عبادت است».

پس خواندن غیر خدا شرک است و کسی که غیر از خدای - متعال - را به فریاد بخواند، مشرک می‌شود؛ زیرا او را نیز به خدایی گرفته و عبادتش نموده است:

﴿قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا﴾ [البجن: ۲۰].

«بگو: من تنها پروردگارم را می‌خوانم و کسی را با او (در خواندن) شریک نمی‌سازم».

در حال حاضر، توده‌های مردم با وجود پیشرفتهای علم و تمدن، هنوز خیال می‌کنند که افراد دیگری نیز همانند خدا در هر زمان و مکانی حاضرند و می‌توانند به طور یکسان همه اصوات را بشنوند! و حال آن که اکثرشان از کتاب آسمانی و تعالیم آن نیز بهره‌مند هستند!

به راستی، جاهلیت اعراب نخستین، جاهلیت جهل و نادانی بود و بسیار ساده، اما جاهلیت امروزی، جاهلیت علم!! و بسیار پیچیده است.

آنها اگر چنین بوده‌اند، ناشی از جهل و سادگی‌شان بوده و زمانی که از حقیقت آگاه شدند، ایمان آوردند، اما از مردم امروزی دیگر بعید است که چنین باشند و با وجود ترقی و بالندگی‌شان! هنوز در گرداب شرک و اوهام باقی بمانند!

زمانی که مردم، موجودات دیگری غیر از خدا را به فریاد بخوانند، در واقع صفات خدا را که فقط مختص اوست، به آنها اختصاص داده‌اند و آنها را در این صفات شریک او قرار داده‌اند، و حال آن که هیچ کس و هیچ چیزی مثل او نیست و تنها او مالک همه چیز و همه کس است و هموست که می‌شنود و اجابت می‌کند:

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [الشوری: ۱۱]... ﴿وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ﴾ [فاطر: ۱۳-۱۴].

«هیچ کس و هیچ چیزی مثل او نیست و فقط او شنوا و بیناست»... «و کسانی را که به جز خدا به فریاد می‌خوانید، حتی مالک پوسته نازک خرمایی هم نیستند! اگر آنها را به فریاد بخوانید، هرگز دعا و صدای شما را نمی‌شنوند و (به فرض) اگر هم بشنوند، قدرت پاسخگویی و اجابت به شما را ندارند!».

- خواندن غیر خدا، چیزی جز پیروی از وهم و گمان نیست!

آیات قرآن، نشان می‌دهند آن کسانی که مشرکین به غیر از خدا برای رفع مشکلات و برآوری حاجات و نیازهایشان به فریاد می‌خوانند - حال چه در قالب بت سنگی باشند و چه اموات و صاحبان قبور - اصلاً صدا و دعای آنان را نمی‌شنوند و اگر به فرض محال - به گمانشان - صدایشان را هم بشنوند، هرگز قدرت اجابت و پاسخگویی بدیشان را ندارند؛ زیرا این صفات تنها و تنها مختص خداوند یگانه و بی‌شریک است. قرآن می‌گوید: آنها برای این کارشان هیچ دلیلی ندارند و فقط از گمان و خیالاتشان پیروی می‌کنند و این معبودان چیزهایی هستند که ساخته و پرداخته توهماتشان است:

﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ﴾ [المؤمنون: ۱۱۷]...
 ﴿أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ يَدْعُونَ
 مِنْ دُونِ اللَّهِ شُرَكَاءَ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ ﴿٦٦﴾
 [یونس: ۶۶]... ﴿مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءَ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ
 وَءَابَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ﴾ [یوسف: ۴۰].

«هر کس با خدا، معبود دیگری را به فریاد بخواند، مسلماً هیچ دلیلی بر آن ندارد»
 ... «هان! آگاه باشید هر کس که در آسمانها و زمین است، از آن خداست. کسانی
 که جز خدا، معبودانی را به فریاد می خوانند، پیروی نمی کنند مگر از گمانها، و
 ایشان جز به دنبال وهم و خیال نمی روند و کارشان جز تخمین زدن و دروغ بستن
 نیست» ... «شما نمی پرستید غیر از خدا را، مگر اسمهایی بی مسمی که خودتان و
 پدرانتان بر آنها گذاشته اید، در حالی که خداوند هیچ دلیل و برهانی بر آنها
 نفرستاده است».

و به همین جهت، به این بندگان گوشزد می کند که:

﴿سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ أَمْ أَنْتُمْ صَمِتُونَ﴾ ﴿١٩٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ
 مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادُ أَمْثَالِكُمْ فَأَدْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ
 صَادِقِينَ﴾ ﴿١٩١﴾ [الأعراف: ۱۹۳-۱۹۴]... ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ
 دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ وَهُمْ عَنِ دُعَائِهِمْ
 غَافِلُونَ﴾ ﴿٥﴾ [الأحقاف: ۵].

«برایتان یکسان است، خواه آنها را بخوانید و خواه خاموش باشید و نخوانید؛ زیرا
 کسانی را که به غیر از خدا به فریاد می خوانید، بندگان مثل خودتان هستند. پس
 آنها را بخوانید، اگر راست می گوئید باید به شما پاسخ دهند!» ... «و چه کسی
 گمراهتر از آن است که افرادی را به فریاد بخواند که (اگر) تا روز قیامت (هم ایشان

را صدا بزند) پاسخش نمی‌گویند (و نه تنها جواب نمی‌دهند، بلکه سخنانش را هم نمی‌شنوند) و اصلاً از دعایشان غافل و بی‌خبرند!.

قرآن کریم، در این باره مثل جالبی می‌آورد که حاکی از این است: کسانی که غیر از خدا را به فریاد می‌خوانند و خیال می‌کنند که آنها اجابت‌کننده دعاها هستند و دلیلی در این مورد ندارند، به مانند تشنه‌لی می‌مانند که سرابی را از دور می‌بینند و دستش را به طرف آب خیالی! دراز کرده تا از آن مُشتی بگیرد و حاجتش را - که تشنگی است - برطرف سازد، اما هرگز حاجتش برآورده نمی‌شود و آب به لبهای خشکیده‌اش نمی‌رسد!.

﴿لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ بِشَيْءٍ إِلَّا كَبْسِطٍ كَفِّهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ﴾ [الرعد: ۱۴].

«خداست که شایسته دعا و نیایش است، و کسانی که جز او را به فریاد می‌خوانند، هرگز دعاهایشان را اجابت نمی‌کنند و کمترین نیازشان را برآورده نمی‌سازند. آنان به کسی می‌مانند که (سرابی را از دور ببیند و یا بر کنار آبی دور از دسترس نشسته باشد و) کف دستهایش را باز و به سوی آب دراز کرده باشد تا آب به دهانش برسد، و هرگز آب به دهانش نرسد!.

- هرگز ما را نخوانده‌اید!

قرآن کریم باز هم بر روی این معنی پیش می‌رود تا جایی که چنین گوشزد می‌کند: بندگان که غیر از خدا، معبودانی را در این دنیا به خدایی گرفته‌اند و آنها را به فریاد می‌خواندند، تنها از خیال و گمانهای خود پیروی می‌کنند و این معبودان از دعایشان غافل و بی‌خبرند، و فردای قیامت به کلی شرکشان را انکار خواهند کرد و می‌گویند: ما به شما چنین چیزی نگفته و نخواستیم بودیم که ما را با پروردگار - پاک و منزّه -

برابر و یکسان قرار دهید. ما قبول نداریم و این خودتان هستید که از خیالات خود پیروی کرده‌اید و - به گمان خود - ما را شنوا و اجابت‌کننده و نزدیک و آگاه و... می‌دانسته‌اید، ما را با شما هیچ ارتباطی نیست! ببخود ما را دوست می‌داشته‌اید! پس از ما دور شوید که ما دشمنانتان هستیم و از شما کاملاً بیزاریم:

﴿إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ﴾ [فاطر: ۱۴]... ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ وَهُمْ عَنِ دُعَائِهِمْ غَفِلُونَ ﴿٥﴾ وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ ﴿٦﴾﴾ [الأحقاف: ۵-۶]... ﴿وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا مَكَانَكُمْ أَنْتُمْ وَشُرَكَائُكُمْ فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ وَقَالَ شُرَكَائُهُمْ مَا كُنْتُمْ إِلَّا نَا تَعْبُدُونَ ﴿٢٨﴾﴾ [يونس: ۲۸]... ﴿وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ أَشْرَكُوا شُرَكَاءَهُمْ قَالُوا رَبَّنَا هَؤُلَاءِ شُرَكَائُنَا الَّذِينَ كُنَّا نَدْعُوا مِنْ دُونِكَ فَأَلْقُوا إِلَيْهِمُ الْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٨١﴾ وَالْقَوْلُ إِلَى اللَّهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَامُ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٨٧﴾﴾ [النحل: ۸۶-۸۷]... ﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ ءَأَنْتُمْ أَضَلَلْتُمْ عِبَادِي هَؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ ﴿١٧﴾ قَالُوا سُبْحَنَكَ مَا كَانَ يُنَبِّئُنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنْ مَتَّعْتَهُمْ وَعَبَاءَهُمْ حَتَّى نَسُوا الذِّكْرَ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا ﴿١٨﴾﴾ [الفرقان: ۱۷-۱۸]... ﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهَؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾ قَالُوا سُبْحَنَكَ أَنْتَ وَلِيِّنَا مِنْ دُونِهِمْ﴾ [سبا: ۴۰-۴۱].

«اگر آنها را به فریاد بخوانید، هرگز دعا و صدای شما را نمی‌شنوند و (به فرض) اگر هم بشنوند، قدرت پاسخگویی و اجابت به شما را ندارند! و در روز قیامت، شرک‌ورزی شما را انکار می‌کنند، و هیچ کس همچون خداوند آگاه، تو را باخبر نمی‌سازد» ... «و چه کسی گمراه‌تر از آن است که افرادی را به فریاد بخواند که (اگر) تا روز قیامت (هم ایشان را صدا بزند) پاسخش نمی‌گویند (و نه تنها جواب نمی‌دهند، بلکه سخنانش را هم نمی‌شنوند) و اصلاً از دعایشان غافل و بی‌خبرند! و هنگامی که مردم (در روز قیامت) جمع می‌شوند، همین به فریادخواسته‌شدگان، دشمنان به فریادخواهندگان می‌شوند (و از آنان بیزاری می‌جویند) و عبادتشان را انکار می‌کنند» ... «ما روزی همه مردم را گرد می‌آوریم و سپس به کسانی که شرک ورزیده‌اند می‌گوییم: شما و معبودانتان در جای خود بایستید. آنگاه آنها را از هم جدا می‌سازیم و معبودهایشان می‌گویند: شما (تنها به دنبال خیالات و هواهای نفسانی خودتان رفتید و اصلاً) ما را عبادت نکرده‌اید!» ... «و هنگامی که مشرکان، معبودان خود را می‌بینند (که در دنیا به خیال خود می‌پرستیدند) می‌گویند: پروردگارا! اینان معبودان ما هستند که به غیر از تو به فریاد می‌خواندیم. معبودان می‌گویند: بیگمان شما دروغ‌گویید! (کی) ما از شما خواسته‌ایم که ما را به فریاد بخوانید و پرستید؟!». در آن روز همگی در پیشگاه خداوند سر تسلیم فرود می‌آورند و آنچه به هم می‌بافتند، از آنان گم و ناپیدا می‌شود (و می‌فهمند که معبودانشان، صفات خدایی - آن گونه که تصوّر می‌کرده‌اند - ندارند) ... «روزی را که خداوند همه مشرکان را به همراه تمام کسانی که به جز خدا را می‌پرستیدند، گرد می‌آورد و (به پرستش شدگان) می‌گوید: آیا شما این بندگان را گمراه کرده‌اید (و بدیشان دستور داده‌اید که شما را برای خود برگزینیم) و لیکن، آنان و پدران‌شان را (از نعمت‌ها) برخوردار نموده‌ای، تا آنجا که یاد و ذکر (تو و عبادت) را فراموش کرده‌اند و هلاک گشته‌اند!» ... «در یک روز خداوند همه آنها را گرد می‌آورد و سپس به فرشتگان می‌فرماید: آیا

اینان شما را (به جای من) پرستش می کرده اند؟! می گویند: تو پاک و منزهی. (ما به هیچ وجه با این گروه ارتباط نداشته ایم) و تنها تو یار و یاور ما بوده ای؛ نه آنان!.

نکته ای که در اینجا قابل یادآوری است، این است که: از شیوه بیان این آیات - و دیگر آیات قرآن - روشن می شود که هدف از معبودها، همان فرشتگان و افراد صالح از قبیل: انبیاء و اولیاء خدا می باشند و اگر مشرکان، مجسمه ایی از آنان برای یادبودشان درست می کرده اند، عبادتشان برای آن بتها که در قالب سنگ بوده اند - و خود می تراشیدند - نبوده، بلکه برای همین بندگان مقرب خدا بوده که معتقد بودند این معبودها، واسطه های بین خدا و ایشانند، و به این خاطر آنها را عبادت می کنند که آنها را به خدا نزدیک گردانند:

﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى﴾ [الزمر: ۳].

«کسانی که جز خدا، یار و یاورانی را برمی گیرند (و بدانان تقرب و توسل می جویند، می گویند): ما آنان را عبادت نمی کنیم، مگر بدان خاطر که ما را به خدا نزدیک گردانند».

- سرانجام پشیمانی است:

قرآن کریم همچنین اشاره می کند که: سرانجام پشیمانی است! زیرا تمام خیالاتی که در مورد معبودانشان داشتند و می گفتند که آنان واسطه های ما نزد خدایند و ما را به او نزدیک می سازند و از آتش دوزخ نجات می دهند، برباد می روند و پس از اینکه کار از کار گذشته می فهمند که از گمراهان بوده اند و هر چه داشتند، خیال و وهم بوده و تنها یار و یاور، تنها منجی و پناه دهنده، تنها فریادرس و غیاث المستغین، تنها معبود برحق، خداست و بس:

﴿وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ﴾ [القصص: ۶۴]... ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ قَالُوا أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ﴾ [الأعراف: ۳۷]... ﴿وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ﴾ [الأنعام: ۹۴]... ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ﴾ [١٦٥] ﴿إِذْ تَبَرَأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوُا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ﴾ [١٦٦] وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّا كَرِهَ فَنَتَبَرَأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَلَهُمْ حَسْرَتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ﴾ [البقرة: ١٦٧]... ﴿قَالُوا وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ﴾ [١٦٨] تَاللَّهِ إِن كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١٦٩﴾ إِذْ نُسَوِّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٧٠﴾ وَمَا أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ ﴿١٧١﴾ فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ ﴿١٧٢﴾ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٧٣﴾ فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [الشعراء: ٩٦-١٠٢].

«(به پرستش کنندگان گول خورده) گفته می شود: معبودان خود را به فریاد خوانید (تا شما را یاری کنند). پس آنها را به فریاد می خوانند، ولی پاسخی بدانان نمی دهند. (در این هنگام) عذاب را می بینند و (آرزو می کنند) کاش! هدایت یافته و راهیاب می بودند» ... «تا آنگاه که فرستادگان ما (یعنی فرشتگان قبض ارواح) به سراغشان

می آیند تا جانشان را بگیرند. (بدین هنگام بدیشان) گفته می شود: آن معبودهایی را که جز خدا به فریاد می خواندید، کجایند؟! می گویند: (نمی دانیم!) همگی از ما پنهان و ناپیدا شده اند و به ترک ما گفته اند. (در اینجاست که) آنان علیه خود گواهی می دهند و اعتراف می کنند که کافر بوده اند» ... «(روز قیامت پروردگار به مردم می فرماید: اکنون) شما تک و تنها به سوی ما برگشته اید، همانگونه که روز نخست شما را آفریدیم و هر چه به شما داده بودیم، از خود به جای گذاشته اید (و دست خالی اینجا آمده اید) و واسطه گرانی را با شما نمی بینیم که گمان می بردید (در نزد خدا به فریادتان می شتابند و) آنان در (عبادت) شما شریک هستند! دیگر پیوند و ارتباط شما گسیخته است و چیزهایی که گمان می بردید (کاری از آنها ساخته است) از شما گم و ناپدید گشته است [...] برخی از مردم هستند که غیر از خدا، خداگونه هایی برمی گزینند و آنان را همچون خدا دوست می دارند، و کسانی که ایمان آورده اند، همه محبتشان برای خداست. آنان که (با شرک ورزیدن، به خود) ستم می کنند، کاش می شد عذابی را مشاهده کنند که هنگام (رستاخیز) می بینند، قدرت و عظمت و سلطنت، همه از آن خداست و خدا دارای عذاب سختی است! در آن هنگام که (رستاخیز فرا می رسد و پیروان گمراه شده از پیروان گمراه کننده می خواهند که نجاتشان دهند و سپس) رهبران از پیروان خود بیزاری می جویند (و نسبت به آنان بیگانگی می کنند) و عذاب را مشاهده می کنند، و روابط (و پیوندهای محبت و اطاعتی که در دنیا داشتند) گسیخته می گردد (و دستشان از همه جا و همه کس، و از هر واسطه ای کوتاه می شود و در آن موقع است که) پیروان می گویند: کاش! بازگشتی (به دنیا) می داشتیم تا از آنان بیزاری جویم، همانگونه که آنان (امروز) از ما بیزاری جستند! این چنین خداوند کردارهایشان را به گونه حسرت زار و اندوهبازی نشان ایشان می دهد، و (بالاخره) آنان هرگز از آتش (دوزخ) بیرون نخواهند آمد» ... «آنان (که معبودهای دروغین را در دنیا می پرستیدند) در آنجا (با معبودان خود) به کشمکش و دشمنی می پردازند و

می‌گویند: به خدا سوگند! ما در گمراهی آشکاری بوده‌ایم. آن زمان که شما را با پروردگار جهانیان (در عبادت و اطاعت و فرمانبرداری و پرستش) برابر می‌دانستیم، و البته ما را جز گناهکاران (و رؤسا و بزرگان و یاوران شیاطین) همراه نکرده‌اند. (ای وای بر ما! امروز) ما اصلاً واسطه‌گران و شفاعت‌کنندگانی نداریم (و تماماً خیال و گمان بوده است!) و هیچ دوست صمیمی و دلسوزی هم نداریم (تا دست کم، برای ما گریه‌ای سر دهد!). کاش! (به دنیا) برگشتی داشتیم تا ما هم از زمره مؤمنان می‌شدیم (و تنها خدا را می‌پرستیدیم)»...

- خداوند، نزدیک و شنواست و به واسطه نیاز ندارد:

خداوند، دور نیست و محدود به زمان و مکان نمی‌باشد که بنده‌اش نتواند در هر زمان و مکانی او را به فریاد بخواند، بلکه از خود بنده به او نزدیکتر است؛ زیرا خالق و مالکش، هموست و از هر کسی به او آگاهتر است:

﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ [الملک: ۱۴]... ﴿وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ﴾ [المؤمنون: ۱۷]... ﴿يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ﴾ [غافر: ۱۹].

«هان! کسی که خلق می‌کند، می‌داند و اوریزبین و دقیق و آگاه است»... «و ما هرگز از حال آفریده‌ها، بی‌خبر و غافل نبوده‌ایم»... «خیانت چشمها و آنچه را در سینه‌ها پنهان است، می‌داند».

آیا به راستی خدایی که خالق انسان است و از همه احوال و نیاتش باخبر است و از رگ گردن به او نزدیکتر است، نیازی به واسطه دارد؟!

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسُّوْسُ بِهِ ۖ نَفْسُهُ ۖ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ [ق: ۱۶]... ﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ

لَا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ [الواقعة: ٨٥]... ﴿مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرُ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَمَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ [المجادلة: ٧].

«ما انسانها را آفریده ایم و می دانیم که به خاطرش چه می گذرد و چه اندیشه ای در سر دارد، و ما از شاهرگ گردن به او نزدیک تریم» ... «ما به او از شما نزدیک تریم و لیکن شما نمی بینید» ... «مگر نمی دانی که خداوند هر چه را که در آسمانها و هر چیز را که در زمین است، می داند؟! هیچ سه نفری نیست که با همدیگر رازگویی کنند و درگوشی حرف بزنند، مگر اینکه خدا چهارمین آنهاست، و نه پنج نفری مگر اینکه او ششمین آنهاست، و نه کمتر و نه بیشتر از این، مگر اینکه خدا با ایشان است هر کجا که باشند. بعداً خدا در روز قیامت، آنان را از چیزهایی که می کرده اند آگاه می سازد؛ چراکه خدا از هر چیزی با خبر و آگاه است».

روایت شده که مردی نزد رسول خدا ﷺ آمد و پرسید: آیا پروردگار ما نزدیک است تا با او مناجات و نیایش کنیم، یا دور است تا صدایش بزنیم؟! در پاسخ سؤالش این آیه نازل شد:

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ﴾ [البقرة: ١٨٦].

«و هرگاه بندگانم از تو بپرسند، پس من نزدیکم و دعای دعاکننده را هنگامی که مرا بخواند، اجابت می کنم».

نکته جالبی که در آیه فوق جای تأمل دارد، این است که: در بیش از ده جای قرآن از رسول خدا ﷺ پرسش ها و سؤالات متفاوتی در موضوعات مختلف به عمل آمده و

پاسخ همه آنها با [«قُلْ»: «بگو»] همراه گردیده است؛ مثلاً تنها در همین سوره بقره آمده است:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ﴾ [البقرة: ۱۸۹] ... ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ﴾ [البقرة: ۲۱۷] ... ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ﴾ [البقرة: ۲۱۹] ... ﴿وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ﴾ [البقرة: ۲۱۹] ... ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ﴾ [البقرة: ۲۲۰] ... ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذَى﴾ [البقرة: ۲۲۲].

«درباره هلالهای ماه از تو می‌پرسند. بگو: آنها زمان‌سنجهایی برای مردم و حج است» ... «از تو درباره جنگ‌کردن در ماه حرام می‌پرسند. بگو: در آن گناه بزرگی است» ... «درباره شراب و قمار از تو می‌پرسند. بگو: در آنها گناه بزرگی است» ... «از تو می‌پرسند که چه چیز را صدقه و انفاق کنند. بگو: مازاد بر نیاز خود» ... «از تو درباره یتیمان می‌پرسند. بگو: هر چیز که صلاح ایشان باشد، نیک و پسندیده است» ... «از تو درباره حیض می‌پرسند. بگو: (نزدیکی در آن موقع) زیان و ضرر است».

طبق روش معمول این آیات - و دیگر آیات قرآن - لازم بود در این آیه هم گفته شود: [«يَسْأَلُونَكَ عَنِّي قُلْ إِنِّي قَرِيبٌ!»: «از تو درباره من می‌پرسند. بگو: من نزدیکم!»]. ولی اسلوب آیه برخلاف معمول، شکل گرفته و به جای [«يَسْأَلُونَكَ»: «از تو می‌پرسند»]، [«وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي»: «و هر گاه بندگانم از تو بپرسند»] آمده است که نماینگر نهایت لطف و رحمت خداوند است که جملگی انسانها - چه گناهکار و چه متقی - را بندگان خود می‌داند و حاضر است جوابشان را نه در یک زمان و مکان مشخصی، بلکه در هر زمان و مکانی بدهد و هیچ محدودیت زمانی و

مکانی را برایش، همچون موضوعات فوق اختصاص نداده است، بلکه فرموده است: «بندگان من در هر ساعت و در هر لحظه‌ای از شب و روز می‌توانند مرا بخوانند!».

و خداوند این بار به رسولش ﷺ دستور نداده که به مردم پاسخ گوید، بلکه خود شخصاً و مستقیماً می‌فرماید: «فَإِنِّي قَرِيبٌ» و بنابراین دلالت و الهام اسلوب مذکور در دلها و اندیشه‌ها این خواهد بود که: وقتی خداوند واسطه‌ای را میان خود و بندگان قرار نداد، مثل این است که به رسولش ﷺ بگوید که تو، مانند پرسشهای قبلی از قول من نگو، بلکه بگذار خودم به آنها بگویم که من نزدیکم!.

نکته دیگر اینکه خداوند بعد از اینکه خود مستقیماً می‌فرماید: من نزدیکم، دیگر فرمود: دعای گوینده را می‌شنوم، بلکه باز هم مستقیماً می‌گوید: دعای گوینده را اجابت می‌کنم! و از ذکر «شنیدن» خودداری فرموده است.

شهید سید قطب □؛ در تفسیر این آیه چنین آورده است:

«اضافه کردن عباد به خود، و پاسخ رویاروی و بدون واسطه خدا بدیشان بدین معنی که فرمود: به آنان بگو: من نزدیکم... بلکه خداوند بزرگوار خودش به مجرد درخواست بندگان، پاسخ آنها را عهده‌دار گردید و فرمود: من نزدیک هستم... و نگفت: دعا را می‌شنوم... بلکه در پاسخ دادن به دعا و ندا شتاب به کار برد و فرمود: دعای دعاکننده را هنگامی که مرا بخواند، اجابت می‌کنم... کار حیرت‌انگیز و آیه شگفت‌آوری است! آیه‌ای که به دل شخص ایماندار، شادابی فرح‌افزا و مهر خوگرانه و خوشنودی آرام‌بخش و اعتماد و یقین می‌بخشد... و مؤمن با داشتن اینها، در آستان رضایت، و جوار شادی و نشاط، و پناهگاه امن و امان، و قرارگاه محکم و استوار زندگی می‌کند».

روایت شده که یک‌بار رسول خدا ﷺ دید که جمعی از اصحابش با صدای بلند دعا می‌کنند، به آنها فرمود:

«ارْبِعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ، إِنَّكُمْ لَا تَدْعُونَ أَصَمَّ وَلَا غَائِبًا، إِنَّكُمْ تَدْعُونَ سَمِيعًا قَرِيبًا». «چه خبرتان است؟! شما که یک موجود ناشنوا و غایب و دوردست را نمی‌خوانید، بلکه دارید کسی را می‌خوانید که شنوا و نزدیک است».

قرآن کریم این چنین نزدیکی انسان را به خدا و نزدیکی خدا را به انسان، بیان کرده است. به طوری که این نزدیکی عجیب و شگفت‌آور، افسانه واسطه‌ها و دلالات و سمساران دین فروش را در هم شکسته است! سوداگرانی که خودشان را حاجب و دربان درهای رحمت واسعه خدا قلمداد کرده‌اند و خدا می‌داند که آنان دروغگویانند!

﴿وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُولُوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ﴾ [البقرة: ۱۱۵]...
 ﴿وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ﴾ [الحديد: ۴]... ﴿إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُجِيبٌ﴾
 [هود: ۶۱]... ﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ [غافر: ۶۰]...
 ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۗ أُولَٰئِكَ مَعَ اللَّهِ﴾ [النمل: ۶۲].

«مشرق و مغرب از آن خداست، پس به هر طرف رو کنید، خدا آنجاست» ... «و او با شماست هر کجا که باشید» ... «بی‌گمان پروردگارم (به بندگانش) نزدیک و اجابت‌کننده (دعای کسانی که تنها او را به فریاد می‌خوانند) است» ... «و پروردگار شما می‌گوید: مرا بخوانید، اجابت می‌کنم» ... «(آیا معبودان دروغین بهترند) یا کسی که به فریاد درمانده و مضطر می‌رسد و بلا و گرفتاری را برطرف می‌کند، هر گاه که او را به فریاد بخوانند... آیا معبود دیگری با خداست؟!».

- مرا بخوانید، اجابت می‌کنم:

خداوند می‌فرماید: مرا بخوانید، اجابت می‌کنم و نفرموده که بروید واسطه بیاورید تا شما را بپذیرم! بلکه فرموده: با من کسی را نخوانید که دلیل و برهانی بر خدا بودنش ندارید و از روی خیالات و اوهام، صفات خدایی برایش قائل شده‌اید:

﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ [غافر: ۶۰]... ﴿وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ﴾ [المؤمنون: ۱۱۷].

«پروردگار شما می‌گوید: مرا بخوانید تا اجابت کنم» ... «هر کس با خدا، معبود دیگری را به فریاد خواند، مسلماً هیچ دلیلی بر آن ندارد».

کسانی که غیر خدا را مدعو غیبی می‌دانند، در واقع او را با خداوند مساوی و برابر قرار داده‌اند؛ زیرا خیال می‌کنند که همچون خدا محدود به زمان و مکان نیست، مالک نفع و زیان است، می‌شنود و پاسخ می‌گوید، مشکلات و گرفتاریها را برطرف می‌سازد و... اما وقتی که قیامت برپا می‌شود، به اشتباه خود پی می‌برند و همین افراد سوگند می‌خورند که ما آشکارا در اشتباه و گمراهی بوده‌ایم؛ چرا که مخلوقی را با خالق مساوی قرار داده‌ایم:

﴿تَاللَّهِ إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ ﴿٩٧﴾ إِذْ نُسَوِّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٩٨﴾ [الشعراء: ۹۷-۹۸].

«(مشرکین در روز قیامت به معبودان خود می‌گویند): به خدا سوگند! ما در گمراهی آشکاری بوده‌ایم. آن زمان که شما را با پروردگار جهانیان (در عبادت و اطاعت و فرمانبرداری و پرستش) برابر می‌دانستیم».

آری! کسی که موجودی را در ذات یا صفات، با خداوند برابر بداند مشرک است، اگرچه این عقیده را بر زبان نیاورد! ولی همین اندازه که در درون معتقد باشد که در هر زمان و مکانی، کسی دیگر نیز همراه خدا، صدا و ندای قلبی‌اش را می‌شنود و اجابتش می‌کند، شریک تراشیدن برای خداست! همان منطقی که مشرکین جاهلی داشتند و می‌گفتند: آن کسانی را که ما به فریاد می‌خوانیم، بندگان مقرب و آبرومندی

هستند که در همه جا حاضر و ناظرند و صدای ما را می‌شنوند و نمرده‌اند و بلکه زنده‌اند، و بر افکار و اعمال و خواسته‌های ما باخبر و بر ما محیط و مسلط هستند!

موقعی که قرآن کریم را مطالعه کنیم، می‌بینیم که مسئله خواندن خداوند یگانه به تنهایی به عنوان مدعو غیبی، متجاوز از ۱۶۰ آیه تکرار شده است که در آن جمعاً ۱۴۰ مرتبه جمله [«مِنْ دُونِ اللَّهِ»: «غیر از خدا»] آمده است. بدین معنی که: هر آنچه غیر از خداست، مخلوق اوست، حال چه انسان باشد، چه حیوان، چه ماه و خورشید و ستارگان، یا نباتات و جمادات و... همه و همه، غیر از او را شامل می‌شوند؛ یعنی خداوند - که خالق است - در یک طرف، و تمام موجودات زنده و غیر زنده دیگر - که مخلوق اویند - در طرف دیگر، و در بین این مخلوقات، موجودی شریفتر و گرامیتر و قدرتمندتر از انسان وجود ندارد و تمام پدیده‌ها و موجودات زنده و غیر زنده دیگر برای او آفریده شده و مسخر او گشته‌اند. پس به فریاد خواندن موجودی پست‌تر و پایین‌تر از انسان - که برای او آفریده شده‌اند و حتی ملائکه به مقام والایش اعتراف نموده و در مقابلش به سجده افتاده‌اند - گمراهی بس شدید و حماقت و نادانی کاملاً آشکاری است! همچنین به فریاد خواندن موجودی دیگر که هم‌نوع اوست - یعنی انسان و بندگان اشرف خدا - نیز امری جاهلی است؛ زیرا او نیز در ذات و صفات و تمام خصوصیات انسانی با او برابر است، و کسی دارای قدرتی غیبی نیست که او نداشته باشد. به همین جهت، قرآن کریم خطاب بدانان که هم‌نوعان خود را به فریاد می‌خوانند، چنین می‌فرماید:

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ [الأعراف: ۱۹۴].

«همانا کسانی را که به غیر از خدا به فریاد می‌خوانید، بندگانانی مثل خودتان هستند. پس آنها را بخوانید، اگر راست می‌گویید باید به شما پاسخ دهند!».

یعنی کسانی که شما به عنوان مدعو غیبی می خوانید، بندگان مثل خودتان فقیر و محتاجند و مالک هیچ چیزی نیستند، و هرگز بنده به بنده ای که مانند خودش نیازمند و بی چیز است، متوکل نمی شود و التجاء و التماس نمی کند! بلکه فقط باید به سوی خدای صمدی که تنها برآورنده حاجات و نیازمندیهاست - مستقیماً - رو کند و حاجاتش را به درگاهش عرض نماید:

﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَفِلُونَ﴾ [الأحقاف: ۵].

«و چه کسی گمراه تر از آن است که افرادی را به فریاد بخواند که (اگر) تا روز قیامت (هم ایشان را صدا بزند) پاسخش نمی گویند (و نه تنها جواب نمی دهند، بلکه سخنانش را هم نمی شنوند) و اصلاً از دعایشان غافل و بی خبرند!». آیا نباید فرق بین خدا - که خالق است - و غیر خدا را - که مخلوق است - تشخیص دهیم؟!

﴿أَفَمَنْ يَخْلُقُ كَمَنْ لَا يَخْلُقُ﴾ [النحل: ۱۷].

«آیا کسی که خلق می کند، مانند کسی است که خلق نمی کند؟!». آیا می توان خالق را با مخلوق قیاس کرد، در حالی که هیچ چیز و هیچ کسی مثل او نیست؟!

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ [الشوری: ۱۱]... ﴿فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ [النحل: ۷۴].

«هیچ کس و هیچ چیزی مثل او نیست و او شنوا و بیناست»... «پس برای خدا شبیه و همانند قرار ندهید (و با قیاسهای فاسد و تشبیهات ناروا، عبادت بتها و معبودان دروغین را تعبیر و توجیه نکید). همانا خدا می داند و شما نمی دانید».

وقتی که خداوند، خالق و مالک همه چیز در جهان هستی است و در ذات و صفاتش یکتا و یگانه است، و از رگ گردن به انسان نزدیکتر است، چرا غیر او را بخوانیم و به غیرش متوسل شویم و واسطه‌گانی را برایش بتراشیم؟! اصلاً روح یکتاپرستی در توجّه مستقیم به خداوند - متعال - است و دعا و خواندن او، روح و مغز هر عبادتی است؛ زیرا کسی که مردم را به خواندن خود و یا خواندن غیر خدا دعوت می‌کند، چون در عرض راه خداوند قرار گرفته، لذا این چنین شخصی از ریشه باطل می‌گردد:

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ الْبَطْلُ﴾ [لقمان: ۳۰].

«این بدین خاطر است که فقط خدا حق است و هر آنچه که غیر از او می‌خوانند، باطل هستند».

بنابراین به فریاد خواندن «مِنْ دُونِ اللَّهِ» هر چه و هر کس باشد، شرک و باطل است و حتّی نباید همراه با خدا یا در کنار خدا، دعاها را متوجّه او ساخت؛ زیرا خداوند رقیب ندارد!

﴿فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ [الجن: ۱۸].

«پس همراه خدا، کس دیگری را نخوانید».

متأسفانه بسیاری از مردم از این حقایق بی‌خبر بوده و توجّهی به آن ندارند، و وقتی آنان به سوی خداوند یکتا و یگانه و بی‌نظیر دعوت می‌شوند، خدا را در یگانگی در «دعا و به فریاد خواندن» قبول ندارند، اما وقتی با او کس دیگری از بندگان خاص و مقرب درگاهش همراه شود، آنگاه خدا را قبول دارند و می‌گویند: حالا درست شد!!

﴿إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكَ بِهِ تَوَمَّنُوا﴾ [غافر: ۱۲]...

﴿وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِنْ دُونِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ [الزمر: ۴۵].

«هر گاه خداوند به تنهایی خوانده شود، کافر می‌شوید و اگر با او شریکی آورده شود، آنگاه ایمان می‌آورید!» ... «هنگامی که نام خداوند به تنهایی و یگانگی برده شود، کسانی که به آخرت ایمان ندارند، دل‌هایشان می‌گیرد و بیزار می‌شود، اما هنگامی که نام کسانی غیر از او برده می‌شود، ناگهان شاد و خوشحال می‌شوند!».

این آیات می‌گویند: کسانی که به خدا و قیامت ایمان ندارند، خدا را به تنهایی در هنگام خواندن قبول ندارند و بالعکس، با یاد غیر خدا و نام بردنشان شادمان می‌شوند! آیا این افکار و عقیده در این گونه افراد، شرک نیست؟! آیا غیر از خدا به فریاد خواندن و یا با خدا کسی را خواندن شرک نیست؟! اگر این عقاید شرک نیست، پس شرک به خدا کدام است؟!

- استعانت و یاری طلبیدن، عبادت است:

کسانی که گمان می‌کنند، غیر از خدا موجود دیگری از درون آنان آگاه است و نیات قلبی‌شان را می‌داند و به او متوسل شده و او را می‌خوانند و از او استعانت و یاری می‌طلبند، در حقیقت صفات و ویژگی‌های الهی را به آن موجود داده‌اند و او را در این صفات، شریک خدا پنداشته‌اند.

آنچه که معروف و از جمله بدیهیات اسلام است، این است که طلب ما از خدا و توجه ما تنها بدو باشد. چنانچه قرآن، استعانت را با عبادت همراه و یکی دانسته است:

﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ [الفاتحة: ۵].

«تنها تو را می‌پرستیم و تنها از تو یاری و استعانت می‌طلبیم».

یعنی هر گاه سؤال و تقاضا و خواهشی داشتیم، تنها از او می‌خواهیم، و هر گاه طلب معونت و یاری کردیم، از او طلب کنیم. آیا به راستی خنده آور نیست از کسانی کمک بگیریم که آنان خود برای خودشان از او طلب یاری می‌کنند، و به

کسانی متوسّل شویم که خود برای خویش از هر وسیله‌ای طلب کسب خیر و دفع شر می‌کنند و خود قادر به جلب خیر خود و دفع شر از خود نیستند؟!!

این آیه، هویت کامل مسلمان را در مقابل دیدگانش قرار می‌دهد و به او می‌سپارد که هیچگاه از یاد نبرد که او جز بنده ذلیل و فقیر مالکی بزرگ و غالب نیست. وظیفه او گردن نهادن بی‌چون و چرا به بندگی و عبادت خداست و یقین به اینکه نفع و ضرر جز از ناحیه او نیست و فقط او را در هر کاری باید به کمک خواست. وقتی مفهوم عبادت برای ربّ العالمین - که حمد و سپاس تنها شایسته اوست - با جان انسان آمیخته گردید، دیگر حاجاتش را جز به پیشگاه او نخواهد برد و مسکنت و نیاز و شکسته‌دلی‌اش را صرفاً به درگاه او متوجّه خواهد ساخت. خیر و منفعت را جز از او نمی‌طلبد و در شرّ و زیان و بلایا و مصایب هم جز به او پناه نمی‌برد و دری جز در او را نمی‌کوبد. اگر به وی نعمتی داده شد، شکر می‌گوید و آن را در جهت کسب رضایت بیشتر پروردگارش به کار می‌گیرد، و اگر از چیزی محروم ماند، ضمن داشتن اطمینان و یقین به اینکه محرومیتش مایه خیر دنیا و آخرتش است، صبر می‌ورزد. اصلاً همین رفتارهاست که شخص مؤمن را از کافر متمایز می‌گرداند... و این همان معنایی است که رسول خدا ﷺ به عبدالله بن عباس رضی الله عنه فرمود:

«إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ وَاعْلَمْ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ وَلَوْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ».

«هرگاه طلب و درخواستی داشتی، از خدا بخواه، و هرگاه باری و استعانت طلبیدی، از خدا بجوی، و بدان که اگر تمام مردم برای رساندن نفعی به تو جمع شوند، جز نفعی که خدا برایت مقرر فرموده، نصیبت نخواهد شد، و بدان که اگر تمام مردم برای رساندن زیانی به تو اتفاق نمایند، جز زیانی که خداوند برایت نوشته است، به تو نخواهد رسید».

هر مسلمانی، دست کم هفده بار در هر شبانه روز این آیه - ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ - را در نمازهایش تکرار می‌کند، و چنانچه نمازهای سنت را بخواند، آن را چندین برابر تلاوت می‌نماید و...

آیا چنین مسلمانی وقتی نماز می‌خواند و این جملات را تکرار می‌کند، می‌داند که چه می‌گوید؟! آیا با خداوند که خالقش است، سخن می‌گوید یا با در و دیوار اطراف خود؟!.

اگر چنانچه می‌فهمد که چه می‌گوید، در این صورت چندین مرتبه در شبانه‌روز با خداوند - متعال - عهد و پیمانی می‌بندد که می‌گوید: «خدا یا! فقط و فقط تو را می‌پرستم و از تویاری و مدد می‌خواهم!». اگر پیمان‌شکنی کند، گناه بزرگی مرتکب شده است:

﴿وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ﴾ [الرعد: ۲۵].

«و کسانی که عهد و پیمان خدا را پس از محکم‌بستن آن می‌شکنند و آنچه را که خداوند به حفظ و نگهداری آن دستور داده قطع می‌کنند و در روی زمین به فساد و تباهی می‌پردازند، نفرین و لعنت برایشان است و سرانجام بدی دارند!».

مسلمانی که مرتباً می‌گوید: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾ چگونه این پیمان را فراموش کرده و همواره از دهها نفر و صدها موجود دیگر غیر از خداوند یاری و مدد غیبی می‌طلبد؟!.

البته عجیب هم نیست!! مشرک به خدا چگونه می‌تواند، عهدهایی که با خدا بسته است، نگه دارد و به آن پایبند باشد؟!.

﴿كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ﴾ [التوبة: ۷].

«چگونه برای مشرکان، عهد و پیمانی نزد خدا باشد (در حالی که هر لحظه پیمان خود را می شکند؟!)).»

- التجاء و پناه بردن، عبادت است:

قرآن کریم، همچنین به روشنی بیان می کند که مقصود از عبادت، علاوه بر دعا و استغاثه و استعانت و التماس، التجاء و استعاذه و پناه خواستن نیز می باشد:

﴿بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ﴾ [سبأ: ۴۱].

«بلکه ایشان جَنّیان را می پرستیده اند، و اکثرشان بدیشان ایمان داشته اند.»

و اینکه چگونه جَنّیان را عبادت می کردند، آیه ای دیگر چنین تصریح می کند:

﴿وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾ [الجن: ۶].

«و کسانی از انسانها به کسانی از جَنّیان پناه می آوردند، و بدین وسیله بر گمراهیها و سرکشی ایشان می افزودند.»

این آیات، نشان می دهند که مراد از پرستش جَنّیان، همان پناه بردن و نجات خواستن از بلاها و گرفتاریهاست، و اینکه می فرماید: «اکثرشان بدیشان ایمان داشته اند»، هدف از ایمان داشتن به جَنّیان، این است که آنها را صاحب قدرت و پناه دهنده و نجات دهنده غیبی می دانستند!

موضوع پناه بردن به غیر خدا نیز همچون استغاثه و استعانت به غیر او، در اسلام مردود است و شرک محسوب می شود؛ زیرا هیچ موجودی غیر از خداوند حی و قیوم و حاضر و ناظر، شنوا و غیاث المستغثین و ملجأ و منجی نیست. تنها و تنها اوست که این خصوصیات را داراست، و در این صفات هیچ همتایی ندارد.

قرآن کریم، بیان می کند که پناهندگی جز به درگاه خدا نباید وجود داشته باشد:

﴿قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [۸۸] سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ﴿[المؤمنون: ۸۸-۸۹]...﴾ ﴿مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ﴾ [يونس: ۲۷]... ﴿فَقَرُّوا إِلَى اللَّهِ﴾ [الذاريات: ۵۰]... ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ [۱] ﴿مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ﴾ [۲] ﴿[الفلق: ۱-۲]...﴾ ﴿قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ [۳] ﴿[الجن: ۲۲].﴾

«بگو: چه کسی فرماندهی بزرگ همه چیز را در دست دارد و او کسی باشد که (به همه) پناه دهد و کسی را (هم نمی‌توان) از (عذاب) او پناه داد اگر چنانچه راست می‌گویید؟ خواهند گفت: از آن خداست» ... «هیچ کس و هیچ چیزی نمی‌تواند آنان را از (عذاب) خدا پناه دهد» ... «و پناهگاهی جز خدا نمی‌یابم» ... «پس به سوی خدا بگریزید (و تنها به او پناه ببرید)» ... «بگو: پناه می‌برم به پروردگار سپیده‌دم، از شرّ هر آنچه که خلق کرده است» ... «بگو: هیچ کس مرا در برابر خدا پناه نمی‌دهد و من هیچ پناهگاهی جز او نمی‌یابم».

پی هیچ موجودی در جهان هستی غیر از خدا نیست که همچون او، از خود استقلال داشته باشد و پناه دهد و خود به کسی پناه نبرد، و هیچ پناهگاهی جز درگاهش وجود ندارد که به آن پناه برده شود.

- تنها اوست که به فریادها می‌رسد و نجات می‌دهد:

خداوند - سبحان - تنها کسی است که فریاد دادرخواهان را می‌شنود، و از توسّل متوسّلان آگاه است. اگر بخواهد در ماندگان و ناتوانان را به رحمت خود - هر کجا و هر گونه که بوده، چه مسلمان و چه کافر باشند - نائل می‌گرداند.

مسلماً هیچ کس در جهان هستی غیر از خدا وجود ندارد که هم پناه دهد و هم خود به کسی پناه نبرد، از همه کس بی‌نیاز باشد و همه به او نیازمند باشند، و تنها اوست که همه و همه - حتّی مشرکین جاهلی پیش از اسلام - در مواقع خطر و احوال

و شداید، به خدا پناه می‌برند و نجات کشتی طوفان‌زده خویش را از خداوند قادر می‌طلبند و همه - کافر و مؤمن - به او روی می‌آورند و تنها از او نجات می‌خواهند. زمانی که خدا سختیها را از آنها دور می‌سازد، مؤمنان سپاسگزار و مشرکان، دوباره همان راه فساد و شرک را در پیش می‌گیرند. قرآن کریم در جاهای زیادی این حقیقت را بیان و به شیوه‌های گوناگون تکرار می‌نماید:

﴿وَمَا بِكُمْ مِّنْ نِّعْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَإِلَيْهِ تَجْعَرُونَ ﴿٥٣﴾ ثُمَّ إِذَا كُشِفَ الضُّرُّ عَنْكُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْكُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾﴾ [النحل: ۵۳-۵۴]... ﴿قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمْ السَّاعَةُ أَغَيْرَ اللَّهِ تَدْعُونَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٥٥﴾ بَلْ إِلَٰهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاءَ وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴿٥٦﴾﴾ [الأنعام: ۴۰-۴۱]... ﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَا إِلَىٰ ضُرِّ مَسَّهُ كَذَٰلِكَ زَيْنٌ لِّلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢﴾﴾ [يونس: ۱۲]... ﴿وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَنْ تَدْعُونَ إِلَّا إِلَٰهُهُ فَلَمَّا نَجَّيْكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الْإِنْسَانُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾﴾ [الإسراء: ۶۷]... ﴿وَإِذَا غَشِيَهُمْ مَّوْجٌ كَاطِلٌ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ﴿٣٢﴾﴾ [القمان: ۳۲]... ﴿هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّىٰ إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلِكِ وَجَرَيْنَ بِهِم بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا بِهَا جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِنْ أَجَبْنَاهُمْ مِنْ هَٰذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٣٣﴾﴾ فَلَمَّا أَجَبْنَاهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴿٣٤﴾﴾

[یونس: ۲۲-۲۳]... ﴿قُلْ مَنْ يُنَجِّيكُمْ مِّنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَّيِّنًا أَنجِنَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٦٣﴾ قُلِ اللَّهُ يُنَجِّيكُمْ مِّنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنْتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾﴾ [الأنعام: ۶۳-۶۴]... ﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۗ أَلَيْسَ مَعَ اللَّهِ﴾ [النمل: ۶۲].

«هر نعمتی که دارید، همه از سوی خداست (و باید تنها منع را پرستید) و گذشته از آن، هنگامی که زبانی به شما رسید (برای زدودن ناراحتیهای آن، دستِ دعا را تنها به سوی خدا برمی دارید و) او را با ناله و زاری به فریاد می خوانید. (پس چرا در وقت عادی جز او را می پرستید و معبودان دروغین را به کمک می طلبید؟!، سپس هنگامی که خدا زیان را از شما دور کرد، گروهی از شما (شرکایی را) شریک پروردگارتان می کنند» ... «بگو: به من بگویید که اگر عذاب خدا، شما را فرا گیرد یا اینکه قیامت شما به سر آید، آیا (برای نجات خود) غیر خدا را به فریاد و یاری می طلبید اگر راست می گوید؟ بلکه تنها خدا را به یاری می طلبید، و اگر او خواست آن چیزی را برطرف می سازد که وی را برای رفع آن به فریاد می خوانید، و چیزهایی را شریک خدا می سازید، فراموش می کنید» ... «هر گاه که به انسان ناراحتی و بلایی می رسد، چه بر پهلوی خوابیده، چه نشسته، و چه ایستاده باشد (برای رفع مشکل) ما را به کمک می خواند. اما زمانی که ناراحتی و بلایی را (که در مقابل آن درمانده بود) از او به دور داشتیم، آن چنان راه (سابق) خود را در پیش می گیرد (و خدا را فراموش می کند) که انگار ما را برای دفع محنتی که به او رسیده است، به فریاد نخوانده است. (آری! همیشه) این چنین، اعمالِ اسرافگران در نظرشان آراسته شده است» ... «هنگامی که بلاها و ناراحتیها در دریاها به شما می رسد (و گرفتار طوفانها می شوید) جز خدا، همه کسانی که ایشان را به فریاد می خوانید، از نظرتان ناپدید می گردند. اما زمانی که خدا شما را نجات داد و به

خشکی رسانید، (از یکتاپرستی) رومی گردانید (و انسانهای ناتوان و بتهای بی جان را شریک خدا می سازید) و اصولاً انسان بسیار ناسپاس است» ... «هنگامی که موجهایی همچون کوه آنها را فرا می گیرد، خالصانه خدا را به فریاد می خوانند و عبادت و دین را تنها خاصّ او می دانند [...] [اوست که شما را در خشکی و دریا راه می برد. چه بسا هنگامی که در کشتیها قرار می گیرید و کشتیها با بادِ موافق، سرنشینان را (آرام آرام به سوی مقصد) حرکت می دهند، و سرنشینان بدان شادمان می گردند، به ناگاه باد سختی می وزد و از هر سو موج به سویشان می دود و می پندارند که (توسط مرگ) احاطه شده اند، آنگاه خدا را به فریاد می خوانند و طاعت و عبادت و دین را تنها از او می دانند و کسی را در خواندن با او نمی خوانند که اگر ما را از این حال نجات دهی، از زمره سپاسگزاران خواهیم بود (و دیگر به کسی روی نمی آوریم و هرگز جز تو کس دیگری را به فریاد نمی خوانیم). اما هنگامی که خدا آنها را نجات می دهد، ناگهان به ناحق در زمین شروع به ظلم و فساد می کنند (و عهد و پیمان خود را می شکنند!)» ... «بگو: چه کسی شما را از احوال و شداید خشکی و دریا رهایی می بخشد، در آن حال که (دشواریها و گرفتاریهای بزرگ به شما رو می کنند و) او را فروتنانه و خاضعانه، آشکار و پنهان به فریاد می خوانید (و می گوید: اگر خدا ما را از این احوال و بلاها برهاند، سوگند می خوریم که از سپاسگزاران باشیم؟ بگو: خدا شما را از آن (شداید) و از هر غم و اندوهی می رهاند. سپس شما (با این وجود برای او) شریک و انباز می سازید!» ... «(آیا معبودان دروغین بهترند) یا کسی که به فریاد در مانده و مضطر می رسد و بلا و گرفتاری را برطرف می کند، هر گاه که او را به فریاد بخواند... آیا معبود دیگری با خداست؟!».

آری! سنت خدا بر این است که اگر بخواهد به فریاد در ماندگان می رسد و دعایش را می پذیرد و پاسخ می گوید، حال این فرد در مانده و بلازده، هر کس در هر کجا باشد! حتی اگر کافر هم باشد، مادام که رو به خدا و دل بدو دهد، خداوند او را پناه می دهد.

چنانچه از آیات فوق پیداست، عادت اعراب جاهلی این بود که زمانی که در بیابانها و دریاها با خطراتی از قبیل: دزدی، طوفان دریایی، طوفان صحرایی، حیوانات وحشی و درنده مواجه می‌شدند، و یا زمانی که مریض می‌گشتند، با گریه و زاری - آشکار و پنهان - خدا را برای نجات خویش، بدون شریک می‌خواندند. اما همین که خدا آنها را از مهلکه نجات می‌داد، موجود دیگری را شریک خدا می‌ساختند و می‌گفتند: فلان موجود، ما را از این خطرات نجات داد و یاری خدا را فراموش می‌کردند!

البته این طرز فکر مشرکین جاهلی بوده است. اما وضع مشرکین قرن بیستم!! اسف‌انگیزتر و بدتر از آنان است! اعراب جاهلی در گرفتاریها، ابتداء خدا را به فریاد می‌خواندند و تنه‌ابه او توجّه می‌کردند و او را پناه بی‌پناهان می‌دانستند، و هنگامی که از گرفتاری‌های خود نجات پیدا می‌کردند، به او شرک می‌آوردند. اما امروز که عصر علم و تکنیک و تکنولوژی جدید است و بشر به علوم و فنون زیادی دسترسی پیدا کرده و در بسیاری از جهات در فهم و شعور با آنان تفاوت پیدا کرده است، وقتی با خطراتی رو به رو می‌شوند، خدا را فراموش کرده و غیر او را برای کمک می‌خوانند و می‌طلبند و جز او را منجی خود می‌پندارند، و می‌گویند: چون فلان موجود یا فلان بنده خدا که مقرب درگاهش است، و لذا مشکلات ما را حل می‌کند و او ما را از این خطرات و گرفتاریها نجات می‌دهد!!

«شبهاتی پیرامون عقاید شرک آمیز توده مردم»

شبهاتی پیرامون عقاید مردم امروزی وجود دارند که مستمسک گروهی از مردم در عقیده به جواز توسل و استغاثه و استعانت به غیر خدا شده است و بر اساس آن، مسلکهای پوچ و بیهوده‌ای بنا نهاده‌اند که فضای توحید خالص را آلوده و تیره ساخته و از رونق انداخته و بسیاری از مسلمانان امروزی را به جاهلیت تاریک و گمراه، دچار کرده‌اند.

و جالب اینجاست که اکثر این مدّعیان، کسانی هستند که خود را صاحبان علم و دین می‌دانند و همیشه با قرآن کریم و احادیث پیامبر ﷺ سر و کار دارند و با آیات و احادیث، استناد می‌کنند!!

ما هر گاه در این موضوع‌ها وارد می‌شویم و یا سطری و چیزی در مورد آن می‌نویسیم، خستگی و رنجش ما را فرا می‌گیرد، که مجبور هستیم با آن درگیر شده و بر آن غلبه کنیم؛ چون بحث و مجادله در این باره بسیار طول کشیده است با این حقیقت کاملاً روشن و راه مستقیم و درست آشکار است. به هر حال اینک به بیان برخی از این شبهات و جواب درستشان می‌پردازیم:

- می‌گویند: توده مردم معمولاً گناهکار و عاصی‌اند، و خداوند هم تنها دعای متّقین و پرهیزگاران را می‌پذیرد. پس اگر کسی که بار سنگین گناهان و بدیها را بر دوش دارد، به پیشگاه پروردگارش برود، دعا و خواسته‌اش را اجابت نمی‌کند و وی را نمی‌بخشاید، و از طرفی چون صاحبان قبور - از قبیل: انبیاء، اولیاء و افراد صالح - و بندگان مقرب خدا و آبرومند درگاهش هستند و در عمر خود، همیشه در طول راه خدا حرکت کرده‌اند، لذا به فریاد خواندن و حاجت‌خواهی از آنان و پناه بردن به قبورشان هیچ ایرادی ندارد، و بر انسان لازم است که این افراد را که واسطه‌هایی مقبول در درگاه الهی هستند، برای خویش جستجو کنند!!

- می‌گویند: بیگمان توسّل و استعانت به صاحبان قبور واجب است؛ زیرا بدون شک تأثیر صاحب قبر و مرده، قویتر از تأثیر زنده است، و صاحبان ضرایح و بندگان صالح خدا که مرده‌اند، هر قدرت غیبی و تأثیری که دارند، از خداوند گرفته‌اند. لذا می‌توانند به فریاد درماندگان برسند، مریضان را شفا دهند، به نازایان و عقیمان فرزند ببخشند و...!!

- می‌گویند: جایز نیست که این واسطه قرار دادن را شرک بدانیم، چون در اعمال بندگان آنچه ملاک عمل است، نیت است و کسانی که توسل و التجاء به صاحبان قبور می‌کنند، از آن اراده شرک نکرده و حتی بدان راضی نشده‌اند!!

- می‌گویند: تمام آیاتی که در قرآن در این زمینه آمده و توسل و استغاثه به غیر خدا را جایز ندانسته‌اند، همگی درباره مشرکان جاهلی و بت‌های سنگی‌شان نازل شده و تنها به آنها اختصاص داشته‌اند!!

- می‌گویند: اصحاب پیامبر ﷺ و فقهاء و پیشوایان، همگی انبیاء و اولیاء را وسیله در پیشگاه خدا قرار می‌دادند و توسل می‌نمودند. چنانچه عمر بن خطاب به عباس رضی الله عنه عموی گرامی پیامبر ﷺ در خشکسالی توسل نمود!!

و اما جواب این شبهات:

اینکه می‌گویند: ما وجود خدا را در همه جا قبول داریم و او را نیز یگانه می‌دانیم و لیکن چون ما بندگان عاصی و گناهکاریم و در پیشگاه خدا از کثرت گناه روسیاه هستیم، نمی‌توانیم مستقیماً و شخصاً به خداوند متوسل و پناه ببریم، لذا یکی از مقرّبان درگاه الهی را در دعاهایمان می‌خوانیم تا آنان واسطه بین ما و خدا شوند و حاجات ما را به عرض خداوند - متعال - برسانند!!

این سخنی است که هرگز در اسلام، اصل و اساسی نداشته است. خداوند می‌فرماید: من نزدیکم و مرا بخوانید و به شما پاسخ می‌گویم، و در آن هیچ قید و شرطی همچون این که، گناهکار و عاصی نمی‌تواند مرا بخواند، نفرموده است، بلکه فرموده است: همه بندگانم، چه عاصی و چه متقی و فرمانبردار می‌توانند مرا بخوانند و نفرموده که مقرّبان درگاهم را بخوانید!!

ما موقعی که آیات قرآن را بررسی می‌کنیم، می‌بینیم کسانی دست به دعا شده‌اند

و خداوند یگانه را به فریاد خوانده‌اند که در بزرگترین گناهان - که کفر و شرک است - غرق شده‌اند و با این وجود هم خداوند دعایشان را اجابت کرده است.

ابلیس! - مظهر کفر و شرک و پلیدی - که نزد خدا و همه مؤمنان ملعون است و از فرمان خدا متکبرانه رویگردان شد، مستقیماً در پیشگاه خداوند دعا کرد و دعایش هم مورد اجابت واقع شد:

﴿قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٧٩﴾ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿٨٠﴾ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٨١﴾﴾ [ص: ۷۹-۸۱].

«ابلیس (دست به دعا شد و) گفت: پروردگارا! مرا تا روزی که مردم در آن زنده می‌شوند، مهلت ده! (خداوند در جواب دعایش) فرمود: (درخواست و دعای تو قبول است و) هم‌اینک تو از مهلت‌یافتگانی تا روزی که زمان آن (پیش خدا) معلوم است».

مگر همان مشرکان جاهلی، در مواقع گرفتاریها و ناراحتیها خدا را نمی‌خواندند و دعایشان هم، مگر پذیرفته نمی‌شد؟! آری! آنها نیز همچون سایر بندگان خدا، مستقیماً در پیشگاه خداوند دعا می‌کردند و دعایشان مورد اجابت قرار می‌گرفت:

﴿دَعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِنْ أَنْجَيْتَنَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿٢٢﴾ فَلَمَّا أَنْجَاهُمْ إِذَا هُمْ يَبْعُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴿٢٣﴾﴾ [یونس: ۲۲-۲۳].

«خدا را خالصانه به فریاد خواندند و عبادت و فرمانبرداری را تنها از او دانستند (و کسی را در خواندن با او نخوانند و گفتند): اگر ما را از این حال نجات دهی، از زمره سپاسگزاران خواهیم بود (و دیگر به کسی روی نمی‌آوریم و هرگز جز تو کس دیگری را به فریاد نمی‌خوانیم). اما هنگامی که (دعایشان اجابت شد و) خدا آنها را نجات داد، ناگهان به ناحق در زمین شروع به ظلم و فساد می‌کردند».

... و آیات بسیار دیگر... آیا واقعاً معقول است که عاصیان و گناهکاران مسلمان، از حَقِّ محروم شوند که شیطان و یاران و پیروانش از آن استفاده کرده‌اند و محروم

نشده‌اند؟! بیگمان هر مسلمانی که مرتکب گناه و خطایی شده باشد، بر او واجب است که به زودی و با شتاب، مستقیماً و شخصاً، بدون واسطه قرار دادن پیامبران، اولیاء و هر کس و هر چیز دیگری، به تنها پناهگاه خود پناه برد و دعایش را مستقیماً به او عرضه دارد که نزدیکترین کس به اوست:

﴿فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُّجِيبٌ﴾ [هود: ۶۱]...

﴿فَاسْتَقِمْوْا إِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ لِلْمُشْرِكِينَ﴾ [فضلت: ۶]...

﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا

لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَعْفُرُ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ﴾ [آل عمران: ۱۳۵].

«پس استغفار کنید و به سوی او برگردید و توبه نمایید؛ زیرا پروردگارم نزدیک و اجابت‌کننده دعاهاست» ... «پس مستقیماً به سوی او روی آورید و استغفار کنید و وای بر مشرکین (که چنین نمی‌کنند!)» ... «و کسانی که گناهان آشکار و بزرگ و کوچک انجام می‌دهند و بر خود چنین ظلم می‌کنند، خدا را به یاد می‌آورند (نه کس دیگری را!). پس از خدا برای گناهانشان طلب بخشش و مغفرت می‌کنند، و چه کسی غیر از خدا گناهان را می‌بخشد؟!».

و اما اینکه می‌گویند: اموات و صاحبان قبوری را که آنها را می‌خوانیم و بدانها متوسل می‌شویم، خدا و پروردگارشان نمی‌دانیم، بلکه معتقدیم آنها نیز مخلوقاتی مثل ما بوده، ولی چون به خداوند نزدیک هستند، می‌توانند به خاطر مقام و منزلتشان، بین ما و خداوند واسطه باشند!!

جهالت و بی‌معرفتی‌شان نسبت به خدا، باعث شده که گمان کنند خداوند مثل پادشاهان جبّار و حکّام ستمگر، یا دستگاههای قدرت امروزی‌شان است که نمی‌توان بدون واسطه، به حضورش راه یافت و ارتباط برقرار کرد. چنین مدّعیانی حقیقتاً خدای واحد قهّار را نشناخته‌اند و فکر می‌کنند که کاملاً هدایت یافته‌اند:

﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ [الأنعام: ۹۱]... ﴿وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ﴾ [الأعراف: ۳۰].

«آنان، خدا را چنان که باید نشناخته‌اند» ... «و می‌پندارند که آنها همان هدایت‌یافتگان هستند!!».

آیا خداوندی که رحمتش وسیع است و نسبت به بندگان لطف و مرحمت فراوانی دارد، برای بندگان کافی نیست؟!.

﴿وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ﴾ [الأعراف: ۱۵۶]... ﴿اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ﴾ [الشوری: ۱۹]... ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ﴾ [الزمر: ۳۶].

«و رحمت من همه چیز را در بر گرفته است» ... «خداوند نسبت به بندگان لطف دارد» ... «آیا خداوند برای بندگان کافی نیست؟».

این چنین منطقی در واقع انکار رحمت خداوند است؛ زیرا از رحمت خداوند مأیوس هستند:

﴿وَلَا تَأْيِسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَأْيِسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ﴾ [یوسف: ۸۷].

«از رحمت خدا مأیوس نشوید؛ زیرا از رحمت خدا مأیوس نمی‌شوند، مگر قوم کافران».

خداوند در آیات زیادی خود را «عَفُوٌّ»، «رُتُوفٌ»، «غَفُورٌ»، «رحیم» و... معرفی فرموده و به بندگان اجازه داده است، هر وقت که گناهی مرتکب شدند، ناامید نشوند و بلکه به سوی خدا برگردند و مستقیماً از او بخشش و طلب عفو و مغفرت نمایند که خداوند چنین کاری را دوست دارد و با آغوش باز می‌پذیرد! چنانچه خود می‌فرماید: من توبه‌کنندگان را - کسانی که به سوی خدا برمی‌گردند و با آب پاک توبه، آلودگیهای گناهان را از خود می‌زدایند - دوست دارم! همچنین بندگان خود را

بیش از طاقت و توانایی شان مکلف نساخته و نفرموده که هرگز نباید گناه و اشتباه کنند! بلکه خواسته است تا جایی که می توانند و برایشان مقدور است، از گناه دوری کنند:

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ [التغابن: ۱۶]... ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ [البقرة: ۲۸۶]... ﴿قُلْ يَاعِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ [الزمر: ۵۳]... ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ [البقرة: ۲۲۲].

«هر چقدر می توانید، تقوای الهی پیشه سازید»... «خداوند هیچ کس را مگر به اندازه طاقتش مکلف نمی سازد»... «بگو: ای بندگان من! ای کسانی که بر خودتان (با گناه کردن) زیاده‌وری هم کرده‌اید! از رحمت خدا ناامید نشوید؛ زیرا خداوند تمام گناهان را می بخشد»... «همانا خداوند توبه‌کنندگان بسیار و نیز پاک‌شوندگان را دوست دارد».

و در همین مورد به پیامبرش ﷺ می فرماید:

﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبُهُمْ﴾ [آل عمران: ۱۲۸]... ﴿وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا﴾ [النصر: ۳].

«هیچ امری در دست تو (ای پیامبر) نیست. خداوند یا توبه آنان را می پذیرد و یا آنها را عذاب می دهد»... «و از او طلب استغفار کن؛ زیرا که او بسیار توبه‌پذیر است».

در این جهان هستی، کسی را همچون پیامبر ﷺ در مقام و تقرب به درگاه خداوند نمی یابیم که همانند او باشد. اما چنان که می بینیم خداوند اجازه نداده که حتی در زمان حیاتش، برخی از گناهکاران برای استغفار و توبه و یا نجات از عذاب الهی به او متوسل و پناه آورند، و به او می فرماید: هیچ کاری در دست تو نیست. این من هستم که یا آنها را می بخشم و یا عذاب می دهم! تو خود نیز برای استغفار و طلب بخشش، باید به من روی بیاوری!

پس اینکه مرد گناهکار حالتی دارد که به خاطر آن، هیچ دعایی از او پذیرفته نمی‌شود، مسلماً دعای غیر او نیز برایش پذیرفته نمی‌شود، حتی اگر دعاکننده سرور تمامی انبیاء □: و گل سر سبد مقرّبان درگاه خدا باشد!! مگر نمی‌بینیم که استغفار پیامبر □ ۶ برای عبدالله بن اُبی - منافق درجه اوّل مدینه و سردسته‌شان - چگونه رد شده است!.

﴿اَسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ﴾ [التوبة: ۸۰].

«می‌خواهی برایشان طلب استغفار کن یا نکن! اگر چنانچه هفتاد بار هم برایشان طلب استغفار و آمرزش کنی، هرگز خداوند آنان را نمی‌بخشد!!».

چنانچه زمانی که خواست برای مادرش، و یا - بنا بر روایت دیگر - برای عمویش، ابوطالب - که اگر چه تا آخر عمرش، حامی و پشتیبانش بود، اما همچنان بر دین پدران خود باقی ماند و ایمان نیاورد - طلب استغفار کند، خداوند این چنین او را نکوهش فرمود:

﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَى﴾ [التوبة: ۱۱۳].

«برای پیامبر و مؤمنان شایسته نیست که برای مشرکین طلب استغفار کنند، هر چند که خویشان و نزدیکانشان باشند!».

اما تمام بندگان و خصوصاً مسلمانان و توده مردم حق دارند، بلکه بر آنها واجب است که خداوند را بدون واسطه بخوانند و در این نوع عبادت - دعا و استغاثه - هرگز هیچ مخلوقی را مورد نظر قرار ندهند.

البته این درست است که اجابت دعا، مقتضای اخلاص و تقوا می‌باشد، ولی این مطلب با مسئله مورد بحث ما هیچ رابطه‌ای ندارد. آیا خیال می‌کنید کسی که فاقد

حرارت و صداقت و اخلاص و تقواست، اگر به مرده و صاحب ضریحی پناه ببرد، در عوض آنها را نزد او می‌یابد؟! آیا او به وی صداقت و تقوا می‌دهد؟! به راستی که این پنداری است باطل و در دین خدا چیزی را نمی‌یابیم که آن را تأیید و تأکید کند و بلکه با آن کاملاً مقابله و مبارزه می‌نماید.

و اینکه می‌گویند: چون انبیاء و اولیاء و افراد صالح، بندگان مقرب و آبرومند خدا هستند و در طول راه خداوند حرکت می‌کنند، پس به فریاد خواندن و توسل به آنان شرک نیست و ایرادی هم ندارد! جواب این است که:

آنان در موضع رسالت و وظایف و تکالیف خود، در طول راه خداوند حرکت کرده‌اند؛ نه در مقام خدایی و پروردگاری! زیرا وقتی سخن از مقام الوهیت خداوند به میان بیاید، دیگر طول و عرض راه خداوند معنایی ندارد، جز آن که بگوییم وارد حوزه شرک و خرافات شده‌اند!

انبیاء و اولیاء و صلحاء و همه و همه مخلوق خدا هستند و محدود به زمان و مکان. بنابراین همانند خدا نمی‌توانند نیات و نداها و اصوات بندگان را - چه بلند بگویند و چه آهسته - بشنود، و خداوند نیز این صفات و این ویژگیها را به هیچ احدی نداده و نمی‌دهد! خداوند به پیامبرش □ ع- هر چند در اینجا مراد از مردگان، آن گمراهانی است که هرگز نمی‌خواهند هدایت می‌شوند - می‌فرماید:

﴿وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي الْقُبُورِ﴾ [فاطر: ۲۲].

«(ای پیامبر) تو هرگز نمی‌توانی کسانی را که در قبرها هستند، شنوا سازی!».

خداوند می‌فرماید: مرا با نامهای نیکو و صفاتم بخوانید، و نامها و صفاتم را به کسی اختصاص ندهید؛ زیرا استغاثه و به فریاد خواندن غیر خدا، در حقیقت الحاد و انکاری است در نامها و صفات نیکوی الهی، و نیز برکندن و انتزاع قدرتی است از خداوند به کس دیگر، و در یک جمله، لباس الوهیت را بر تن غیر خدا پوشاندن است:

﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [الأعراف: ۱۸۰].

«خدا دارای زیباترین نامهاست، پس او را بدان نامها بخوانید و به ترک کسانی بگویند که در نامها و صفات خدا الحاد می کنند و به تحریف دست می یازند (یعنی صفات خدا را برای مخلوقات هم به کار می برند). آنان کیفر کار خود را خواهند دید».

هر کس چنین کند و صفات خدا به غیر او - اگر پیامبر هم باشد - نسبت دهد، به طور یقین مشرک شده است، و شیاطین به کلی عقل و درکش را ربوده اند که دیگر نمی تواند بین خالق و مخلوق، فرق بگذارد و حتی مخلوق را - در برخی صفات - از خالق برتر و بالاتر بیندارد!

عجب است از این انسان قرن بیستم! که علمش فراگیر شده، ولی بین خالق و مخلوق نمی تواند فرقی قائل شود، و شیاطین چنان عقل و دلشان را تسخیر کرده اند که حیران و سرگردان شده اند:

﴿قُلْ أَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا اللَّهُ كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانًا لَهُ﴾ [الأنعام: ۷۱].

«بگو: آیا چیزی غیر از خدا را بخوانیم که نه سودی به حال ما دارند و نه زیانی؟! و آیا پس از آن که خداوند ما را هدایت بخشیده است، به عقب بازگشت کنیم (و دوباره مشرک شویم)، همچون کسی که شیاطین او را در بیابانها و یلان و سرگردان به دنبال خود کشند؟!».

و اینکه می‌گویند: توسّل و استعانت به صاحبان قبور اشکالی ندارد؛ زیرا تأثیر صاحبان قبور قویتر از تأثیر زندگان است و آنها دارای قدرتی هستند که از خداوند گرفته‌اند و لذا می‌توانند به فریاد درماندگان برسند، مریضان را شفا دهند، به نازایان و عمیقان فرزندی ببخشند! جواب چنین است:

این عقیده درست مانند عقیده و گفتار مشرکین جاهلی پیش از اسلام می‌باشد. قرآن تصریح دارد که آنها، همزمان با اعتقاد به خداوند - متعال - و اینکه خالق و مالک و رازق و پناه‌دهنده و مدبّر و گرداننده جهان هستی تنها اوست، معتقد بودند که معبودان دیگرشان، اگر چه خود مخلوق و آفریده خداوند هستند، ولی رابطه آنها از لحاظ قرب و نزدیکی با خداوند طوری است که اگر بخواهند می‌توانند به کسی چیزی داده، یا از او پس گیرند و یا فقیرش گردانند. قدرت دارند که بیماری را شفا دهند و اگر خواسته باشند، می‌توانند به کسی فرزند هم عطا کنند.

آنها می‌گفتند: خدایان ما این گونه اختیارات جزئی را از طرف خداوند بزرگ دارند. به همین دلیل، به آنها متوسّل می‌شویم تا ما را به خدا نزدیک سازند و لذا برای خوشنود نگهداشتن آنها، به پایشان قربانی می‌کنیم، ایشان را طواف می‌کنیم، به خاطرشان نذر و صدقه می‌دهیم و از آنها حواج و دعاها را می‌طلبیم و آنها نیز برایمان برآورده می‌سازند:

﴿مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى﴾ [الزمر: ۳]... ﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شَفَعُونَا عِنْدَ اللَّهِ﴾ [یونس: ۱۸].

«ما آنان را عبادت نمی‌کنیم، مگر بدان خاطر که ما را به خدا نزدیک گردانند»... «آنها غیر از خدا چیزهایی را می‌پرستند که نه اصلاً بدیشان زیان می‌رسانند و نه سودی عایدشان می‌سازند و می‌گویند: اینها واسطه‌های ما نزد خدایند!».

قرآن همین اعتقادشان را شرک می‌داند، و تمام اعمال فوق را عبادت می‌شمارد. اغلب مشرکان جهان دارای همین عقیده شرک‌آمیز بوده‌اند، اما تعداد مشرکانی که در ربوبیت، مالکیت، خالقیت، رازقیت و مدیریت، برای خدا همتا و شریک قائل باشند، بسیار کم و اندک بوده‌اند تا جایی که می‌دانیم، هیچ قومی از مشرکین - تا کنون - معبودان خود را با خداوند برابر نپنداشته‌اند.

قرآن کریم حتی درباره مشرکان عرب تصریح دارد که هر گاه آنان در مسافرت‌های دریایی سوار کشتی می‌شدند و مورد هجوم امواج سهمگین دریا قرار می‌گرفتند، تمام معبودان را فراموش کرده و فقط خدای واحد قهار را می‌خواندند و تنها به او امید می‌بستند و پناه می‌بردند.

به هر حال از آیات قرآن کریم، معلوم است که آنها همزمان با عبادت خدای بزرگ و برتر، و کرنش و تعظیم در برابر او، معبودان دیگر خدا را نیز عبادت می‌کردند و در برابر آنها اظهار عجز و ناتوانی و خشوع می‌نمودند؛ چرا که معتقد بودند آنها اختیاراتی از قبیل: دفع بلا، اعطای فرزند، شفای مریض و... را دارند و می‌توانند دعایشان را به خدا برسانند. قرآن کریم بر همین عقیده ضربت سختی وارد نموده و می‌گوید: احدی را نباید به جز خدا، گردانده امور، مالک نفع و ضرر، خالق و رازق تصوّر نکنند و در عبادت و صفات، کسی را شریکش ن سازند و کسی هم جز با ایمان به حق و عمل صالح نمی‌تواند به خدا تقرّب پیدا کند.

تمام این شبهات بدین خاطر است که خدا را به درستی نشناخته‌اند، و لذا او را با خلق مساوی قرار می‌دهند! آیا کسی که خلق می‌کند با کسی که خلق نمی‌کند و خود مخلوق است، برابر و شایسته پرستش است؟! آیا زنده با مرده تفاوتی ندارد؟! آیا کسی که می‌داند و از همه چیز باخبر است، با کسی که نمی‌داند فرقی ندارد؟!.

﴿أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ﴾ [النحل: ۱۷]... ﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ﴾ [فاطر: ۲۲]... ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [الزمر: ۹].

«آیا کسی که خلق می‌کند، همچون کسی است که خلق نمی‌کند؟!» ... «زندگان با مردگان برابر نیستند» ... «آیا کسانی که می‌دانند، با کسانی که نمی‌دانند برابرند؟!». پس کسی باید پرستش شود و به او توجه گردد که خلق می‌کند، روزی می‌دهد، مالک همه چیز است، تولد و پرورش و تندرستی و همه و همه چیز در دست اوست و کسی در این خصوصیات، با او شریک نیست:

﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ إِن أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَتُ رَحْمَتِهِ قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ﴾ [الزمر: ۳۸]... ﴿وَلَيْن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ [الزخرف: ۸۷]... ﴿قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَرَ وَمَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾﴾ [يونس: ۳۱-۳۲]... ﴿قُلْ لِّمَنِ الْأَرْضُ وَمَن فِيهَا إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨١﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٢﴾ قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٨٣﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٤﴾ قُلْ مَن يَبْدِئُ مَلَكُوتَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ

إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّى تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾ [المؤمنون: ۸۴-۸۹]... ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَن يَفْعَلُ مِنْ ذَٰلِكُمْ مِّنْ شَيْءٍ سُبْحٰنَهُ وَتَعَالٰی عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٠﴾﴾ [الروم: ۴۰]... ﴿ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَأَعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿٩١﴾﴾ [الأنعام: ۱۰۲].

«اگر از آنان بپرسی: چه کسی آسمانها و زمین را آفریده، به تحقیق خواهند گفت: خدا! بگو: آیا چیزهایی را که به جز خدا به فریاد می‌خوانید، چنین می‌بینید که اگر خدا بخواه زیان و گزندى به من برساند، آنها بتوانند آن زیان و گزندش را برطرف سازند؟ و یا اگر خدا بخواهد لطف و مرحمتی در حق من روا دارد، آنها بتوانند جلو لطف و مرحمتش را بگیرند و آن را باز دارند؟ بگو: خدا مرا بس است. توکل‌کنندگان، تنها بر او تکیه و توکل می‌کنند و بس...» «اگر از آنان بپرسی: چه کسی خود آنها را آفریده، قطعاً می‌گویند: خدا! پس چرا (از عبادت خدا) منحرف می‌شوید و (متوجه پرستش چیزهای دیگری می‌گردید؟!)»... «بگو: چه کسی از آسمان به شما روزی می‌رساند؟ چه کسی بر گوش و چشمها تواناست؟ چه کسی زنده را از مرده و مرده را از زنده بیرون می‌آورد؟ چه کسی امور را تدبیر می‌کند؟ قطعاً خواهند گفت: خدا! پس بگو: (حال که به تمام این چیزها اقرار می‌کنید) چرا (تنها خدا را عبادت نمی‌کنید و فقط از او) نمی‌ترسید؟! آن، خداست که پروردگار حقیقی شماست (و اوست که چنین است که خود قبول دارید. پس پرستش او نیز حق است و پرستش غیر او، باطل). آیا سواى حق جز گمراهی است؟ پس چگونه از راه به در برده می‌شوید؟!»... «بگو: زمین و تمام کسانی که در آن هستند، از آن کیستند اگر می‌دانید؟ خواهند گفت: از آن خدايند. بگو: پس چرا نمی‌اندیشید؟! بگو: چه کسی مالک آسمانهای هفتگانه و صاحب عرش عظیم است؟ بلافاصله

خواهند گفت: از آن خداست. بگو پس چرا (تنها از خدا) نمی‌ترسید؟! بگو: چه کسی فرماندهی بزرگ همه چیز را در دست دارد و او کسی باشد که (به همه) پناه دهد و کسی را (هم نمی‌توان) از (عذاب) او پناه داد اگر چنانچه راست می‌گویید؟ خواهند گفت: از آن خداست. بگو: پس چگونه گول و فریب می‌خورید و جادو می‌شوید؟! ... «خدا کسی است که شما را آفریده، سپس به شما روزی بخشیده است. بعد شما را می‌میراند و سپس دوباره زنده‌تان می‌گرداند. آیا در میان شرکاء و معبودانتان کسی هست که چیزی از این کارها را انجام دهد؟ خدا دورتر و برتر از این است که برایش شریک قائل شوند» ... «آن خدا و پروردگار شماست. جز او خدایی نیست، و او خالق همه چیز است. پس وی را باید عبادت کنید و همو حافظ و مدبر همه چیز است».

در حدیثی قدسی نیز آمده است: «إِنِّي وَالْإِنْسُ وَالْجِنُّ فِي نَبَأٍ عَجِيبٍ أَخْلَقَ وَيَعْبُدُ مِنْ غَيْرِي وَأَرْزُقُ وَيَشْكُرُ سِوَايَ». «داستان من با بندگانم از انس و جنّ بسیار شگفت‌انگیز است! من خلق می‌کنم، اما غیر از من پرستیده می‌شود. من روزی می‌دهم، ولی غیر از من سپاسگزار می‌شود».

قرآن کریم، عقیده این مدعیان را مبنی بر توسلات و تقرّباتشان به غیر خدا، چنین رد می‌کند:

﴿وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ ءَالِهَةً لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَوَةً وَلَا نُشُورًا ۝﴾ [الفرقان: ۳] ... ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضَرْبٌ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوْ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَا يَسْتَنْقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ ۝﴾ [الحج: ۱۷۳] ... ﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شَرْكٍَ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِّنْ

ظَهِّرِ ﴿٢٢﴾ ﴿سبا: ۲۲﴾... ﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِّنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا﴾ ﴿الإسراء: ۵۶﴾... ﴿قُلِ ادْعُوا مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْنَا اللَّهَ كَالَّذِي اسْتَهَوْتَهُ الشَّيْطَانُ فِي الْأَرْضِ حَيْرَانٌ﴾ ﴿الأنعام: ۷۱﴾... ﴿وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ شَيْئًا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ ﴿٧٢﴾ ﴿فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ ﴿٧٣﴾ ﴿النحل: ۷۳-۷۴﴾... ﴿قُلِ يٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِّنْ دِينِي فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَلَكِن أَعْبُدُ اللَّهَ الَّذِي يَتَوَقَّعُكُمْ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ﴿٧٤﴾ وَأَنْ أَقِمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٧٥﴾ وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا مِّنَ الظَّالِمِينَ ﴿٧٦﴾ وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ مِّنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ ﴿٧٧﴾ [يونس: ۱۰۴-۱۰۷].

«مشرکان غیر از خدا، معبودهایی را برگرفته‌اند که چیزی را خلق نمی‌کنند و بلکه خودشان مخلوقی بیش نیستند، و مالک سود و زبانی برای خود نبوده و بر مرگ و زندگی و رستاخیز، اختیار و قدرتی ندارند» ... «آن کسانی را که به غیر از خدا به فریاد می‌خوانید و پرستش می‌کنید، هرگز نمی‌توانند مگسی را خلق کنند، اگر چه همگان (برای آفرینش آن) دست به دست هم دهند، و حتی اگر مگس چیزی را از آنها برد، نمی‌توانند آن را از او پس بگیرند و برهانند. هم طالب (که مگس ناچیز است) و هم مطلوب (که معبودان دروغین هستند) درمانده و ناتوانند!» ... «بگو: کسانی را فریاد بخوانید که به جز خدا (مدعو غیبی) می‌پندارید. آنها در آسمانها و زمین به اندازه ذره‌ای چیزی و قدرتی ندارند، و در آسمانها و زمین کمترین شراکتی

(در خلقت و مالکیت و تدبیر و اداره‌اش) نداشته و خداوند در میانشان (نماینده و واسطه و) یاور و پشتیبانی ندارد» ... «ای پیامبر! به مشرکان) بگو: کسانی را که به جز خدا (به هنگام بلا) به فریاد می‌خوانید، (خواهید دید که) نه توانایی دفع زیان و رفع بلا از شما دارند و نه می‌توانند آن را دگرگون سازند (و ناخوشیها را به خوشیها و برعکس... تبدیل کنند)» ... «بگو: آیا چیزی غیر از خدا را بخوانیم که نه سودی به حال ما دارند و نه زیانی؟! و آیا پس از آن که خداوند ما را هدایت بخشیده است، به عقب بازگشت کنیم (و دوباره مشرک شویم)، همچون کسی که شیاطین او را در بیابانها و یلان و سرگردان به دنبال خود کشند؟!» ... «و کسانی را غیر از خدا می‌پرستند که مالک کمترین رزق و روزی در آسمانها و زمین برای آنان نیستند و نمی‌توانند و نخواهند توانست. پس برای خدا شبیه و نظیر قرار ندهید. بیگمان خداوند می‌داند و شما نمی‌دانید» ... «بگو: ای مردم! اگر درباره دین و آیین من در شک و تردید هستید (بدانید که) من آن کسانی را که به غیر از خدا می‌پرستید، نمی‌پرستم و لکن خداوندی را می‌پرستم که شما را می‌میراند و به من دستور داده شده است که از زمره مؤمنان باشم، و اینکه به دینی رو آور که خالی از هر گونه شرک و انحرافی است (و کاملاً با فطرت موافق است) و از زمره مشرکین مباش! و به جای خدا، کسی و چیزی را به فریاد و کمک مخوان که به تو نه سودی می‌رساند و نه زیانی. اگر چنین کنی (و دعا و عبادت خود را متوجه غیر خدا بسازی)، از ستمکاران و مشرکان خواهی شد. اگر خدا ضرری به تو برساند، هیچ کس جز او نمی‌تواند آن را برطرف گرداند، و اگر بخواهد خیری به تو برساند، هیچ کس نمی‌تواند فضل و لطفش را از تو برگرداند. خداوند فضل و لطفش را شامل هر کس از بندگان که بخواهد، می‌کند و او دارای مغفرت و مهر فراوان است».

اسلام می‌گوید: به جز خدا، هیچ احدی اختیار چیزی را در دست ندارد. تولّد، پرورش، حیات، مرگ، تندرستی، مرض، شفا، تنگدستی، توانگری، هدایت، عزّت، ذلّت، استعجابت، و... همه و همه چیز به دست خداست و بس:

﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَلِكُ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦٦﴾ تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٧٧﴾﴾ [آل عمران: ۲۶-۲۷] ... ﴿بَلِ لِلَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا﴾ [الرعد: ۳۱] ... ﴿الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾ وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ﴿٨٢﴾﴾ [الشعراء: ۷۸ - ۸۲] ... ﴿مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكُ فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾﴾ [فاطر: ۲] ... ﴿لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنِثَاءً وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذَّكُورَ ﴿٤٩﴾ أَوْ يَزْوَجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنثَاءً وَيَجْعَلُ مَنْ يَشَاءُ عَقِيمًا إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾﴾ [الشورى: ۴۹-۵۰].

«بگو: پروردگارا! ای مالک همه چیز! تو هر که را که بخواهی، حکومت و دارایی می‌بخشی و از هر کس که بخواهی حکومت و دارایی را باز پس می‌گیری، و هر کس را بخواهی عزت و قدرت می‌دهی و هر کس را بخواهی، خوار و ذلیل می‌داری. خیر و خوبی در دست توست و بیگمان تو بر هر چیزی قادر و توانایی. (بخشی از) شب را جزو روز می‌گردانی (و بدین سبب شبها کوتاه و روزها دراز می‌شوند) و (بخشی از) روز را جزو شب می‌گردانی (و لذا روزها کوتاه و شبها دراز می‌شوند) و زنده را از مرده و مرده را از زنده پدید می‌آوری، و به هر کس که بخواهی بدون حساب روزی می‌بخشی» ... «بلکه تمام کارها و امور در دست خداست» ... «کسی که مرا آفریده است و همو مرا هدایت می‌کند. اوست که مرا می‌خوراند و می‌نوشاند و هنگامی که بیمار شوم، اوست که مرا شفا می‌دهد، و آن

کسی که مرا می‌میراند و سپس زنده می‌گرداند. اوست که امیدوارم در روز جزا و سزا گناهم را بپارمزد» ... «خداوند هر رحمتی را برای مردم بگشاید، کسی نمی‌تواند (در آن را ببندد و) از آن جلوگیری کند، و خداوند هر چیزی را که بازدارد و از آن جلوگیری کند، کسی جز او نمی‌تواند آن رها روان سازد، و او توانا و کاربجاست» ... «مالکیت و حاکمیت آسمانها و زمین، از آن خداست و هر چه را بخواهد، می‌آفریند. به هر کس که بخواهد، دخترانی می‌بخشد و به هر کس که بخواهد، پسرانی عطا می‌کند و یا اینکه هم پسران را می‌دهد و هم دختران را، و (یا) هر کس را بخواهد، عقیم و نازا می‌کند. او بس آگاه و تواناست».

واقعاً انصاف و مروت اعراب جاهلی بیش از انصاف مردم امروزی است!! آنان فقط خوبی و نجات و فریادری را به معبودان خیالی خود نسبت می‌دادند، اما مردم امروزی، بدی و گرفتاری و بیماری و آفت و مصیبت و ورشکستگی و... را به خدای - سبحان - نسبت می‌دهند و در مقابل، خوبیها را به شرکاء پوشالی خود نسبت می‌دهند! مثلاً می‌گویند: خداوند، فلان کس را مریض کرد، اما پس از تندرستی می‌گویند: فلان مرده و صاحب فلان ضریح او را شفا داد!! خداوند، به فلان کس فرزندی نداده است، اما پس از اعطای فرزند می‌گویند: صاحب فلان قبر، به او فرزندی بخشیده است!! اگر کسی فلج شود یا تصادف کند، و یا به حوادث دیگر بمیرد، می‌گویند: خداوند او را فلج کرد! خدا خواسته که او تصادف کند! این خواست خدا بوده که بمیرد! ولی اگر از همان بیماری شفا پیدا کند و یا از خطری نجات یابد، آنگاه می‌گویند: او متوسل به فلان موجود یا فلان بنده مقرب خدا شد، و او را از این خطرات نجات داد! لذا نام او را بابرکت می‌دانیم؛ چرا که جهان هستی به خاطر او آفریده شده و اگر وجود او نبود، بهشت و جهنم، دنیا و آخرت، و خلاصه جهانی هم در کار نبود!! پس ما نام مبارک و مقدّسش را نوشته و به بازوی فرزندانمان می‌بندیم و این طلسم باعث می‌شود که او را از هر خطری، از جنّزدگی، از زخم

چشم ... گرفتاریهای احتمالی دیگر نجات خواهد داد و ارواح خبیثه را از او دور می‌سازند!!

اگر چنانچه نام خدا به تنهایی برده شود و با نامشان همراه نشود، به خدا ایمان نخواهند داشت و شور و هیجانی به آنها دست نخواهد داد، اما زمانی که نام و ذکر خدا با یکی از آنها همراه شود، آنگاه به او ایمان می‌آورند و شادمان می‌شوند! و این است که نام خدا را با نامهای دیگر - در ذکر - برابر دانسته و بر در و دیوار مساجد و... در یک ردیف نوشته و می‌خوانند!

واقعاً بسیار عجیب است! خدا را به فریاد می‌خوانند و عهد می‌بندند که اگر آنها را نجات دهد و حاجتشان را برآورده سازد، دیگر تنها او را سپاس خواهند گفت و کسی را با او همراه و شریک نخواهند ساخت. اما همین که نجات می‌یابند و خواسته‌شان عملی می‌شود، می‌گویند: این از طرف فلان مرده است! خداوند به خاطر آنها ما را نجات داد! خداوند به آنها فرزند می‌بخشد، می‌گویند: این از جانب فلان صاحب قبر است! چنانچه قرآن به همین موضوع چنین اشاره می‌کند:

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا تَغَشَّاهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيًّا فَمَرَّتْ بِهِ ۖ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَوَا اللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ ءَاتَيْتَنَا صَالِحًا لَتَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿١٨٩﴾ فَلَمَّا ءَاتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهُوْ شُرَكَاءَ فِيمَا ءَاتَاهُمَا فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٩٠﴾ أَیُّشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿١٩١﴾ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٢﴾ وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَتَّبِعُوكُمْ سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ ﴿١٩٣﴾ إِنْ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٩٤﴾﴾ [الأعراف: ۱۸۹ - ۱۹۴].

«او آن کسی است که شما را از یک جنس آفرید و همسران شما را از جنس خودتان ساخت تا شوهران در کنار همسران بیاسایند. هنگامی که شوهران با همسران آمیزش جنسی می‌کنند، همسران بار سبکی (به نام جنین) برمی‌دارند و به آسانی با آن روزگار را به سر می‌برند. اما هنگامی که بار آنان سنگین می‌شود، شوهران و همسران، خدایشان را به فریاد می‌خوانند و چنین دعا می‌کنند: اگر فرزند سالمی به ما عطا کنی، از زمره سپاسگزاران خواهیم بود. اما وقتی که خداوند فرزند سالمی بدانان داد، در اعطای آن کسانی را (از قبیل: مرده‌ها و صاحبان قبور) انباز و شریک خدا می‌سازند، و خدا بسی بالاتر از آن است که همانند معبودان شود. آیا چیزهایی را شریک خدا می‌سازند که نمی‌توانند چیزی را خلق کنند و بلکه خودشان هم آفریده می‌شوند؟! شرکاء و معبودانشان نه می‌توانند ایشان را یاری دهند و نه می‌توانند خویششان را کمک نمایند! شما اگر معبودانتان را به فریاد خوانید تا شما را هدایت کنند و راه را به شما نشان دهند، پاسخ شما را نمی‌توانند بدهند و خواسته‌تان را نمی‌توانند برآورده سازند. برایتان یکسان است، خواه آنان را به فریاد بخوانید و خواه خاموش باشید و نخوانید. به راستی کسانی را که به غیر از خدا به فریاد می‌خوانید، بندگان مثل خودتان هستند. پس آنها را بخوانید، اگر راست می‌گویید باید به شما پاسخ دهند!».

همچنان که می‌بینیم، این آیات ادّعی کسانی را که خیال می‌کنند، افرادی غیر از خدا هستند که می‌توانند به آنها فرزندی عطا کنند، چگونه مردود و محکوم به شرک می‌کنند! و می‌گوید: آنان خود هم نمی‌توانند برایشان کاری کنند تا چه رسد به شما!! یعنی اگر خودشان دارای فرزند نشدند، و خداوند نخواهد بدانان ببخشد، چه کار می‌توانند بکنند؟! یا اگر خودشان مریض شدند به چه کسی پناه می‌برند?!.

قرآن نشان می‌دهد، پیامبران الهی □: - همان کسانی که امروز، مردم به آنان متوسّل می‌شوند و از آنان طلب فرزند و یا شفای مریض می‌کنند، خودشان از خدا

درخواست فرزند می نمودند؛ نه غیر او. چنانچه درباره زکریا و ابراهیم علیهم السلام می فرماید:

﴿هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ ۖ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً ۚ إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ ۝﴾ [آل عمران: ۳۸] ... ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ ۚ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ ۝﴾ [ابراهیم: ۳۹].

«در آنجا زکریا، پروردگارش را خواند و (چنین) دعا کرد: پروردگارا! از جانب خود به من فرزند پاکی عطا فرما که بی شک تو شنونده دعایی ... «حمد و ستایش مخصوص خدایی است که به من در زمان پیری، اسماعیل و اسحاق را بخشید. بدون شک پروردگارم شنونده دعاهاست».

و همین ابراهیم علیه السلام که می گوید:

﴿وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ۝﴾ [الشعراء: ۸۰].

«و هرگاه من مریض شدم، هموست که مرا شفا می دهد».

همچنین می فرماید: آنان که از دنیا رفته و مرده اند، نمی دانند چه زمانی برانگیخته می شوند. پس چگونه می توانند از احوال و نیات و فریادهای بندگان خدا آگاه باشند؟!.

﴿وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ۝ أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ۝﴾ [الأنعام: ۲۵] ﴿إِلَهُكُمْ إِلَهٌُ وَاحِدٌ ۖ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُمْ مُنْكَرَةٌ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ۝﴾ [النحل: ۲۰-۲۲].

«آن کسانی را که به جز خدا به فریاد می خوانید، نمی توانند چیزی را خلق کنند و بلکه خودشان خلق می شوند! (پس آیا باید مخلوقات ضعیف و هم نوع خود را به فریاد بخوانید یا خالق همه شما و کائنات را؟!).

آنها مرده اند و زنده نیستند، و نمی دانند که (هم خود و هم بندگان شان) چه وقت زنده و برانگیخته می شوند! خدای شما (که باید تنها او را بخوانید و بپرستید) خدای یگانه و واحد است».

و اما اینکه می‌گویند: جایز نیست این واسطه قرار دادن را شرک بدانیم؛ چون در تمامی اعمالِ بندگان، آنچه معیار و ملاک است، نیت است و کسانی که به قبور بندگان صالح خدا متوسل می‌شوند، نیتشان شرک نیست!! باید در جوابشان بگوییم: این سخن نیز به هیچ وجه صحیح نیست؛ زیرا در عملِ مقبول از نظر دین، واجب است که اول نیت در آن درست باشد و ثانیاً صورت و ظاهر عمل نیز در برابر شرع باشد، و هرگاه به یکی از این دو رکن عمل نشود و عملی که فاقد یکی از این دو باشد، مقبول نیست. عملی که ظاهرش برابر شرع باشد، اگر چنانچه صاحبش از روی ریا و نفاق آن را انجام دهد، باطل است و نیت و قصد درست هم، اگر در راه درست و مشخص شده دین برابر آن عملی صورت نگیرد، دارای ارزش نیست و مورد توجه قرار نمی‌گیرد.

مگر نمی‌بینیم که قوانین بشری و وضعی‌شان، به هنگام ارتکاب جرم و خطا، به حُسن نیت فرد مُجرم اصلاً اهمیت نمی‌دهند و موقع اجرای قانون و صدور حکم، به جهل نسبت به قانون یا قصد و نیت، توجهی نمی‌کنند و این عوامل هرگز مانع اجرای حکم نمی‌شود و از این طریق، راه حیل و نیرنگ را بسته و از حقیقت حمایت می‌کنند!

حال آیا دین خدا، از قوانین بشری هم پایین‌تر است؟! ما چرا از اینکه زیارت‌کنندگان متوسل به قبور را مشرک بدانیم، باید ترس و حیاء داشته باشیم، در حالی که رسول خدا ﷺ ریاکنندگان را مشرک توصیف کرده و فرموده است:

«الریاء شرک»: «ریاء شرک است».

و اما آنچه می‌گویند: اصحاب پیامبر ﷺ نیز به غیر خدا متوسل می‌شدند، به راستی که سخن زشت و ناپسند و بدون دلیل و مدرک است!

قرآن کریم تصریح دارد که دعای انسان - زنده - برای خود و دیگران - و حتی برای مردگان نیز - کاملاً خوب و مطلوب است، و بر زبان بسیاری از انبیاء □: و صالحین ذکر شده است؛ از جمله دعای ابرهیم و نوح -علیهما السلام- است که گفتند:

﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ﴾ ﴿۱۱﴾ [ابراهیم: ۴۱] ... ﴿رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ [نوح: ۲۸].

«پروردگارا! من و پدر و مادرم و همه مؤمنین را در روز قیامت، مورد غفران خود قرار ده» ... «پروردگارا! من و پدرم و تمام کسانی را که مؤمنانه به خانه من می‌آیند و سایر مردان و زنان باایمان را پیامرز».

مگر نه این است که خداوند به رسولش ﷺ زمانی که زنده بود - فرمان داده که هم برای خود و هم برای زنان و مردان مؤمن، برای گناهانشان از خداوند طلب مغفرت کند؟!.

﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ [محمد: ۱۹].

«ای محمد! بدان که هیچ خدایی جز الله وجود ندارد و برای گناهان خود و مردان و زنان مؤمن آمرزش بخواه».

و مگر نه این است، موقعی که رسول خدا ﷺ زنده بود، مردم و گناهکارانی از قبیل منافقان مدینه نزد او می‌شتابیدند و از او می‌خواستند تا برایشان از خداوند طلب مغفرت و آمرزش بخواهد و او هم چنین می‌نمود؟!.

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمْ

الرَّسُولَ لَوْجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا ﴿النساء: ۶۴﴾.

«و اگر آنان بدان هنگام که (با نفاق و دوروغویی و زیرپا گذاشتن فرمان خدا) به خود ستم می کردند، به نزد تو می آمدند و از خدا طلب آمرزش می نمودند و پیامبر هم برایشان درخواست بخشش و مغفرت می کرد، بیگمان خدا را بس توبه پذیر و مهربان می یافتند».

چنانچه خداوند، بر ما نیز - تمام کسانی که بعد از مهاجرین و انصار، صحابه گرانقدر رسول خدا ﷺ آمده و یا خواهند آمد - سزاوار دانسته که برای خود و برای آنها - که در گذشته اند - چنین دعا کنیم:

﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ﴾ [الحشر: ۱۰].

«و کسانی که بعد از آنان (اصحاب پیامبر) می آیند و می گویند: پروردگارا! ما و برادران ما را، کسانی که در ایمان آوردن از ما سبقت گرفته اند، بیامرز و ببخش».

در احادیث نیز، رسول خدا ﷺ به ما فرموده که غایبانه برای همدیگر دعای خیر کنیم، و مگر در نماز برای بندگان صالح خدا دعا نمی کنیم و درود و سلام نمی فرستیم؟! پس اینکه عمر بن خطاب از عباس رضی الله عنه خواست تا برای مسلمانان دعا کند و او هم دعا کرد و مسلمانان نیز در اطرافش آمین می گفتند، از قبیل همین دعاهاست که بندگان زنده خدا، از خدا طلب توجّه و لطف می کنند و از او می خواهند بندگان را مورد رحم و پناهش قرار دهد.

«زبیر بن بکّار»، دعای عباس رضی الله عنه - عموی پیامبر صلی الله علیه و آله - را به هنگامی که عمر رضی الله عنه از او خواست که طلب نزول باران کند، چنین آورده است:

«خداوندا! هیچ بلایی نازل نشده است، مگر به سبب گناهی و هیچ بلایی هم برطرف نشده است، مگر به سبب توبه ای. اینک مردم مرا به خاطر مکانت من پیش

پیامبرت، به پیشگاه تو متوجّه ساخته‌اند. اینک دستان گناهکار ما به سوی تو برداشته شده و پیشانی ما با توبه به سوی تو روی آورده است. پس ما را از باران رحمت خود سیراب گردان!».۹۸

و همچنین که تواریخ آورده‌اند، هنوز دعای عبّاس علیه السلام تمام نشده بود که ناگهان ابرهای ضخیم و تیره‌ای در آسمان پدیدار شدند و باران شروع به باریدن گرفت. البته این تنها منحصر بر این نیست که صالحان برای گناهکاران دعا کنند، بلکه این عام است و همه می‌توانند برای همدیگر دعا کنند. چنانچه رسول خدا صلی الله علیه و آله از عمر بن خطاب رضی الله عنه خواست که برایش دعا کند، همچنین همه مسلمانان را دستور داده که برایش دعا کنند. مگر نه این است که بر او - در نماز و غیر آن - درود و صلوات می‌فرستیم، همانگونه که خدا در قرآن امر فرموده است؟! حال این چه پیوندی با این توسّلات جاهلانه دارد که مردم این چنین بدان گرفتار شده‌اند؟! باید بدانند که حتماً در روز قیامت پشیمان می‌شوند؛ چرا که خالق را با مخلوق یکسان قرار داده‌اند:

﴿تَاللّٰهِ اِنْ كُنَّا لَفِي ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٩٧﴾ اِذْ نُسَوِّدُكُمْ بِرَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٩٨﴾﴾
[الشعراء: ۹۷-۹۸].

«(مشرکین در روز قیامت به معبودان خود می‌گویند:) به خدا سوگند! ما در گمراهی آشکاری بوده‌ایم. آن زمان که شما را با پروردگار جهانیان (در عبادت و اطاعت و فرمانبرداری و پرستش) برابر می‌دانستیم».

و بالاخره اینکه می‌گویند: توده مردم با مشرکین جاهلی فرق می‌کنند؛ زیرا آنها مخلوق را عبادت می‌کرده‌اند و از بتهای سنگی درخواست و طلب می‌نمودند، اما مردم امروزی، تنها از مخلوق درخواست می‌کنند و توسّل اینان به اولیاء خدا با عبادت مشرکین پیش از اسلام، خیلی تفاوت دارد و این آیات تماماً درباره آنها و بتهای سنگی‌شان نازل شده است!! جواب چنین است:

این سخن نیز مغالطه‌ای بیش نیست؛ زیرا دعا و درخواست و التماس و استغاثه غیبی، برابر نصّ صریح قرآن و حدیث - همانگونه که آوردیم - عبادت محض می‌باشد. همچنین - چنانچه قبلاً اشاره گردید - بت‌های اعراب جاهلی، تنها در قالب سنگ نبودند، بلکه به گواهی قرآن و حدیث، تندیس و مجسمه‌ها و یادگارهایی از فرشتگان و افراد صالح بوده‌اند و گذشته از این، چه در قالب سنگ باشند، و چه در قالب انسان و فرشته و... هر چه می‌خواهند باشند، باز هم «مِنْ دُونِ اللَّهِ» هستند! و شاید که آنها را به فریاد خوانند!

و از طرفی، آنچه در آیات قرآن مورد نظر است، عموم لفظ است؛ نه خصوص سبب! یعنی شأن نزول، معنی آیه را مقید نمی‌کند. در این صورت بایستی شرک تنها در همان دروه حرام و ناروا می‌گردید و پس از آن، حلال به حساب می‌آمد! خداوند شرک را تنها بر اعراب جاهلی حرام نکرده است، بلکه برای غیر اعراب و همه بندگان خدا - در تمام زمانها و مکانها - حرام نموده است. پس اینکه می‌گویند: این آیات درباره اهل جاهلیت پیش از اسلام نازل شده است و تنها خطاب بدانها بوده و به دیگران اختصاص ندارد، این سخن از جهالت و حماقت برخاسته که ما اصلاً بدان اهمیتی نمی‌دهیم و برای آن ارزشی هم قائل نیستیم و بیش از این هم بدان نمی‌پردازیم! از خداوند می‌خواهیم که توحید و یگانه‌پرستی را روزی مان گرداند و ما را بر آن بمیراند و زندگی و مرگمان، با داشتن آن همراه باشد.

از رسول خدا ﷺ روایت شده است که فرمود:

«الشرك أخفي من دبيب الذر على الصفا في الليلة الظلماء وأدناه أن تحب على شيء من الجور وأن تبغض على شيء من العدل وهل الدين الا الحب والبغض؟»
«شرک ورزیدن، پنهانتر است از ردّ پای مورچه بسیار ریز بر سنگ صاف در شب تاریک! و

کمترین درجه شرک آن است که چیزی از ظلم را دوست داشته باشی و با کمترین چیزی از عدالت دشمنی کنی، و اصلاً آیا دین غیر از حبّ و بغض، چیز دیگری است؟»
و سپس این آیه را خواند:

﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [آل عمران: ۳۱].

«بگو: اگر خدا را دوست می‌دارید، از من پیروی کنید تا خدا هم شما را دوست بدارد و گناهان شما را بیامرزد؛ زیرا خداوند غفور و رحیم است».
یعنی اخلاص توحید، مقتضای دوست داشتن عدالت و دشمنی با ظلم و ستم است. پس هر گاه انسان، شخص ظالم و ستمکاری را دوست داشت و از عادل و دادگری بدش آمد، به راستی شرک ورزیده است!!

هرگاه اسلام تا این اندازه در پاکسازی دلها و انتقاد از عقاید غلط و اشتباه آنان، حسّاس و دقیق و گوش‌به‌زنگ باشد، پس ما چگونه افرادی را ببینیم که در دعای خویش به غیر خدا پناه می‌برند و خوف و رجایشان، متوجّه غیر اوست، و آنگاه به آنها بگوییم: بر تو هیچ اشکالی نیست و می‌توانی همچنان ادامه دهی!!

﴿حُنَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ﴾ [الحج: ۳۱]... ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا﴾ [النساء: ۴۸]... ﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ [لقمان: ۱۳]... ﴿إِنَّهُ مَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ [المائدة: ۷۲].

«حقگرا و مخلص و حنیف باشید و هیچ گونه شرکی را برای خدا قرار ندهید؛ چرا که هر کس برای خدا شریکی قرار دهد، انگار (به خاطر سقوط از اوج ایمان به حضيض شرک) از آسمان به زمین فرو افتاده است (و به بدترین شکل ممکن جان داده است) و پرندگان (تگه‌های بدن) او را می‌ربایند، یا اینکه تندباد او را به مکان بسیار دوری پرتاب می‌کند!» ... «بیگمان خداوند هرگز شرک به خود را نمی‌بخشد، ولی گناهان جز آن را از هر کس که بخواهد می‌بخشد؛ زیرا هر که برای خدا شریکی قائل شود، گناه بزرگی را مرتکب شده و دروغ بزرگی را به هم بافته است! [...] همانا شرک، ظلم بزرگی است» ... «بدون شک، هر کس شریکی برای خدا قرار دهد، خداوند بهشت را بر او حرام کرده است و جایگاهش آتش دوزخ است، و ظالمان (همان کسانی که با شرک به خود ظلم کرده‌اند) هیچ یار و یاورى ندارند!».

صدق الله العظيم

دیگر آثار و تألیفات مؤلف:

- ۱- «زندگینامه شیخ عبدالباسط محمد عبدالصمد».
- ۲- «وقف و ابتداء».
- ۳- ترجمه «الإسلام فكرة وحركة و إنقلاب»، فتحی یکن.
- ۴- ترجمه «المرأة الكردية في تاريخ الإسلام»، محمد رمضان يوسف.
- ۵- ترجمه «نصائح الابوية إلى شباب الاءسلام»، يوسف القرضاوي.
- ۶- ترجمه «هذا الدين»، سيد قطب.
- ۷- «تجوید قرآن به روایت حفص از عاصم».
- ۸- «تجوید قرآن به روایت ورش از نافع».
- ۹- «تجوید قرآن به روایت خلف از حمزه».
- ۱۰- «عیانات».
- ۱۱- «اسلام و جاهلیت دیروز و امروز».
- ۱۲- «اسلام و آزادی».
- ۱۳- «نظام سیاسی اسلام».
- ۱۴- «انسان موجود ناشناخته».
- ۱۵- «سید قطب و بیداری اسلامی».
- ۱۶- «اسلام و توهمات».
- ۱۷- ترجمه «نحو حركة إسلامية عالمية واحدة»، فتحی یکن.

- ۱۸- نگرشی قرآنی به مفهوم دین.
- ۱۹- اسلام، خود تملدن است.
- ۲۰- نفسی که خود را باز یافت.